

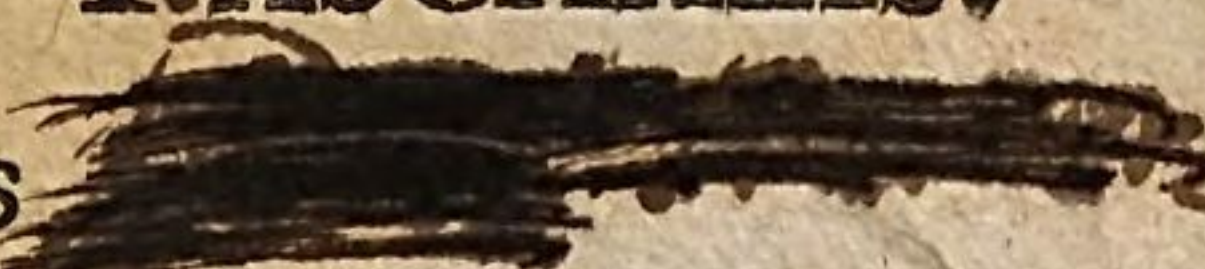
De IV 19

L. r. r

218^m

EFFIGIES
SÆCULI NOSTRI
SIVE
CHARACTERES
HOMINUM
MORALES,
GENUINIS & INGENUIS
COLORIBUS
AD VIVUM DELINEATI
STYLO

THEOPHRASTI & PASCHALIS.

 Sumptibus

LOCHNERI & MAYERI
Bibliopol. Norimb.

Cum PERMISSU & APPROBATIONE SUPERIORUM.

WIRCEBURGI, Typis Joannis Jacobi Christophori
Kleyer, Univ. Typogr. 1741.

CENSURA ORDINARII.

Effigies Sæculi Nostri, Charactere
res delineans hominum morales,
quia doctrinam continet ab omni
nævo, seu Dogmatis, seu Disciplinæ
Catholicæ alienam, prælo digna
est.

Dabam Wirceburgi 14. Martii
1741.

JOANNES CASPARUS ZIRCKEL,
Ss. Theologiæ Doctor, Reve-
rendiss. & Celsiss. S. R. I. Prin-
cipis ac Episcopi Bambergen-
sis & Wirceburgensis Consi-
liar. Ecclesiast. Infig. Eccles.
Collegiatæ in Novo Monast.
Can. Cap. Scholasticus & Li-
brorum Censor.

LECTURIS.

MUltum sanè deberem Lectori, sicubi dispensaret mihi in necessitate præmittendi præfaminis; Id quod moliri nequeo, quin rationem ei reddam tituli mei, & quin suffundar rubore. Hucusque videre fuit partus ingeniorum adeo præclaros, ut ferè non liceat amplius admirari quidquam. Post viros illos, qui extitère in sæculo isto Reipublicæ literariæ decus, quanta temeritas, ac promovere velle ingenio! Prævidi equidem fore me vituperandum, quod auderem scribere de materiis, quas eruditi videntur exhausisse; sed liceat mihi consideratio, quam facio ad exculpandum me, qui feci plurimas, in gloriam Auctorum illorum celebrium. An major erit temeritas mea, produxisse sensus meos post ipsos, quàm ipsorum fuit, produxisse suos post viros, quos fatebantur omni imitatione superiores? Quod exculpat ipsos, contribuere potest perinde ad exculpationem meam. Quantum suspexerunt ipsi

PRÆFATIO.

ipsi veteres veluti Magistros suos, tantum reputo inferiorem me Neotericis istis illustribus; fatebor etiamnum, differentiam adhuc esse majorem. Professio adò ingenua meam absolvit apologiam.

Præsentio equidem Lectorem perspicacem oppositum esse mihi rationes innumeras, quas mihi haud celavi: Arduum est velle scribere ad instar cujusdam Paschalis, & alicujus Delabruyere: Impossibile est assequi temperiem styli, sublimitatem & exactitudinem eorum! Cui dicitur hoc? Quò magis legi eorum opera, eò magis diffidebam viribus meis; opus erat auctoritate personæ notæ & gravis, ut inhaerem titulo semel electo. Nisi timuisssem Lectoribus incutere stuporem, illustrâsssem illum porro nomine Evermontii & Rapini. Applicationum quas facio plurimæ, Observationes meæ in Tacitum, Tractatus meus de Ludis theatralibus, Capitula quædam alia redolent admodum eorum scribendi modum. Nimis equidem laudo me; sed & à natura foret alienum, si damnarem me: Vellem duntaxat occurrere excusationibus humanis, exprobationi, quæ mihi fieri posset, quod imitatore me dixerim ingeniorum horum excellentium.

*Quare adhibitus jam fuit titulus, Adversaria, Miscellanea & ejusmodi? Non est
mihi*

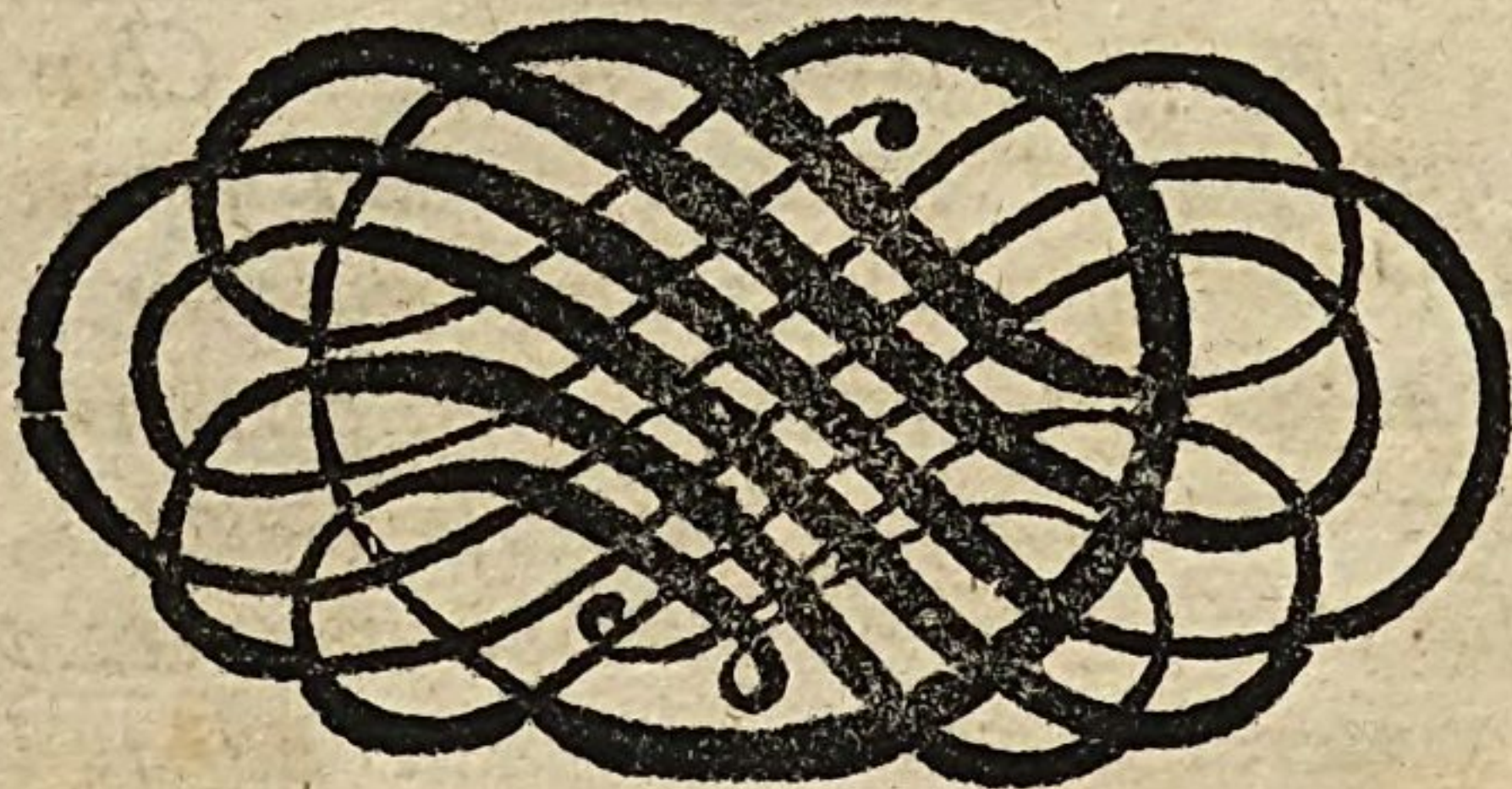
PRÆFATIO.

mibi integrum amplius eligere; culpa mea est, venisse nimis serò, & componere forsàn nimis citò: nolens volens cogor insistere titulo semel arrepto. Quodsi videatur eligi potuisse melior, acceptus veniet quisquis suggererit eum. Non videor mibi sapere, licet mibi sit, quod sapientes facit, desiderium discendi, & ætas apta ad hauriendum fructum ex monitis salutaribus. Lector benevolus non potest non suffulcire nisum Authoris, scribentis cum dispositione istâ, & tradentis scripta sua crysi ejus sanæ.

Occasione Crysis, inveniuntur in decursu lucubrationum mearum quidam Characteres, qui possent præbere ansam conjecturis malignis maledicorum; nisi protestarer, nomina adjunxisse tantum ad discernenda ratiocinia mea. Mens mibi est Balzaci, qui averfabatur operibus suis commiscere talia, quæ materia forent deferenda ad tribunal sacrum. Ne quis compellet me hypocritam, scrupuli mei sunt limitati; subinde placet etiam jocari. Quando agitur de Religione, loquor cum veneratione; quando occurrit dicendum de fatuitate amantium, observo modestiam: per omnia satago dicta mea conformare decori.

PRÆFATIO.

Sicubi Lector obstringere me vult sibi totum: Obtestor eum, suggerat mihi notamina sua, quatenus Opus meum reddam perfectius, casu quo sortem nanciscatur editionis secundæ. Nolim attribuere sollicitationibus amicorum meorum, quem habui ardorem edendi illud in lucem: Saltem, si non placet, inculpandus venio solus ego; quia reverà blandiebar mihi, fore perquirendum favore tituli, qui videbatur mihi exoptatus.

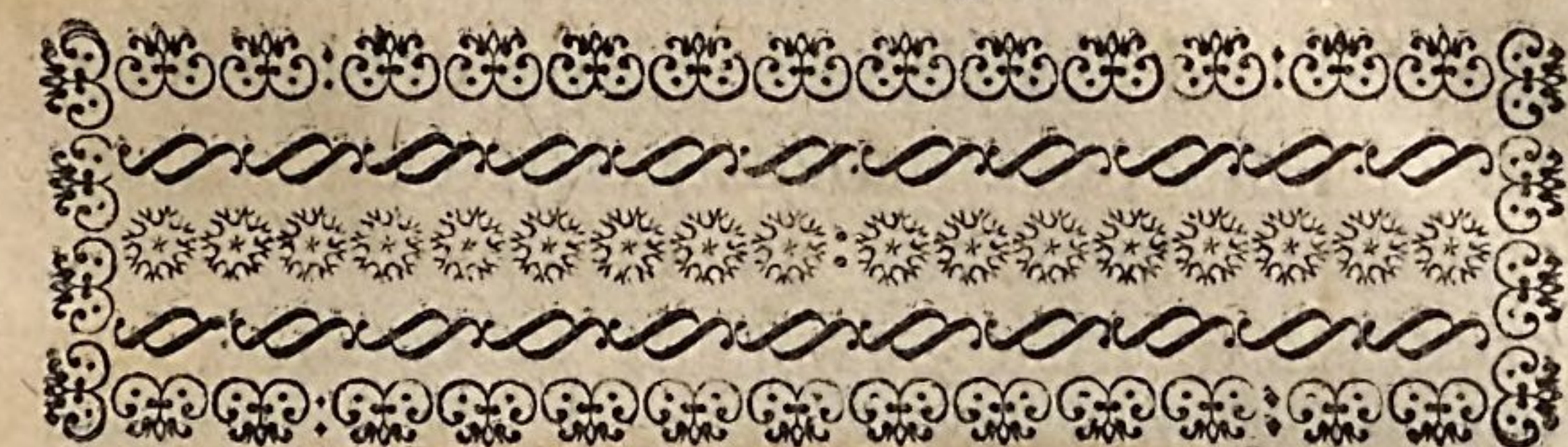

INDEX MATERIARUM.

H Omo	pag. 1
Religio	19
Mundus	32
Solitudo	48
Aula & Magnates	57
Observationes in loca quædam singularia	
Taciti	72
Benemerita	90
Existimatio	101
Mos	110
Fœminæ	116
Eruditio	125
Scriptores	133
Sors bona & mala	151
Superbia & Ambitio	165
Invidia	175
Satyra	176
Moriones & Irrisores	181
Amor & Amicitia	183
	Pru-

Prudentia	192
Lusus Aleæ	194
Processus Judiciarius	197
Beneficia, Gratitude, Ingratitudo	204
Ludi Theatrales	213
Mens	240
Cogitatio	145
Judicia hominum	147
Miscellanea	250

EFFIGIES SÆCULI NOSTRI SIVE CHARACTERES HOMINUM MORALES.

Homo.

NEquit homo definiri præcisè. Quod de ipso prædicarem hodie, non congrueret ei cras; nisi compellarer eum entium omnium mutabilissimum, omnium creaturarum inconstantissimam.

Objectum infaustum cœli indignantis; natus cum propensionibus terrestribus, expositus miseriis innumeris, pronus semper in lapsum, inimicus periculosus suû ipsius, in-

sensibilis ad illecebras veritatis, oculos aver-
tens à bono, cor habens perpetuò sibi con-
tradicens, fluctuans in moliminibus suis,
constans in malo, vacillans in consiliis suis
piis, consummatus in crimine, mancus in ju-
stitia: ecce delineationem hominis levem!

§. Dicerem facilius, quid homo esse de-
beret, quàm quid reverà sit; perinde ac me-
lius dicitur, quid Deus non sit, quàm quid
sit: In Deo infinitæ virtutes, in homine in-
finiti defectus, reducunt ad impotentiam
loquendi hætenùs positivè.

Infinitas ista utrimque, facit Deum esse
ænigma, quod capere nequit homo; & ho-
minem esse mysterium, quod detegere po-
test solus Deus.

§. Consideratus homo cum perfectioni-
bus datis ei à Cœlo, quantum non prævalet
creaturis cœteris? Consideratus homo cum
miseriis relictis à peccato, quodnam ens non
est præferibile ei?

§. Omnia sunt limitata hominis compo-
siti Deo: Omnia sunt infinita hominis
comparati ad creaturas cœteras, incapaces
gratiæ.

Creans Deus hominem, voluit eum face-
re ad imaginem suam: Deformavit pecca-
tum creaturam adeò, ut non agnoscat am-
pliùs,

plius prototypum & auctorem habuisse Deum purum.

§. Extollimus in homine excellentiam intellectûs, profunditatem cognitionum, fidelitatem memoriæ, ~~numeri~~ talentorum ejus; quæ quidem nihil merentur, minus quam admirationem nostram: Verùm hoc idem damnat eum, nisi consecret dotes suas usibus sanctis, nisi cognitione redundet Creatoris sui, nisi recorderetur æternitatis, ad quam collimet.

§. Quale fundamentum habes arrogantiae tuæ homo superbe? Ex quâcunque parte intuear te; in magnitudine, in exaltatione, dotatum animâ nobili, corde generoso, spiritu sublimi, ornatum perfectionibus corporis, semper invenio te hominem; id est mortalem, creaturam impotentem, obnoxiam errori, mancipatam passionibus suis. Quanta causa humiliandi te! Tantum consideras te ex parte favorabiliore superbiæ tuæ; desine tantisper intueri te oculis complacentiæ; considera te, si potes, in amplitudine tua vera, & stupefactus tu ipse primus de præsumptione tanta ad invidiam imbecillitatum tuarum, & erubescens fovere tantam elationem, cum tot rationibus deprimendi te, dices cum Sapiente: *Præsumptio malenata unde venis?*

Nascitur hominis Superbia ex corruptione ejus, insectorum adinstar nascentium ex putredine.

§. Qualicumque ex parte conspectus homo, circumdatus invenietur imbecillitatibus. Mens est ei obnoxia cogitationibus mille perturbantibus eum; veritatem non videt ultrà dimidium; irrepunt cognitionibus ejus incertitudines innumeræ, errores multivarii quos non discernit, obscuritates mille quas nescit evolvere; elabuntur voluntati ejus desideria prava; tyrannidem patitur à passionibus, rationis habens tantùm intervalla brevia; corpus quod corrumpitur indies, prægravat ei animam, reddendo eum boni vix non incapacem.

§. Neque imbecillitatem, neque excellentiam suam cognoscunt homines. Si persuasi forent altitudinis suæ, non demitterent se usque ad sectandas creaturas; si convicti essent impotentia suæ, non rebellarent contra Deum.

Spiritûs vis maxima exempta non est imbecillitate: quantusquisque sit sapiens, semper habet quod exprobrat sibi fragilitatem suam; homines sumus, talesque prodimus nos utur nolentes.

Incusat homo suam imbecillitatem, ad excusandos suos defectus; prætextus vanus! Num inculpabilis fit, agnoscendo debile suum?

suum? Num satis non habet Legibus, Ethicâ, Evangelio, unde vigorem hauriat sibi deficientem?

Verum est, quod laboremus omnes nœvis ferè iisdem; quod agnoscamus nos in effigie eorum, qui cœteroquin assimilantur nobis minimè.

Contradictio stupenda, occurrens in homine! Non potest quidquam, possibilia sunt ei omnia. Enodamus contrarietatem istam: Spiritus noster perspicax imaginatur indefinenter; succollante industriâ manus nostræ laboriosæ conatus imaginationis nostræ vividæ, facilia accidunt nobis quælibet. Facimus alium arripere cursum flumina; ædificamus civitates in desertis; commutamus ad placitum facies provinciarum; cogimus terram ad prodendos nobis suos thesauros, mare ad locupletandos nos, elementa omnia ad serviendum nobis; Ecce quantum potest homo!

Addamus plura esse longè impossibilia ei. Nequit homo vincere præjudicium semel conceptum, nec refrœnare passiones suas; nequit defigere mentem ad investigationem veri, nec cor ad amorem boni; nequit evitare quod periculosum, nec amplecti quod salubre; nequit sufferre malum, nec repellere morbos; nequit sustinere seipsum, nec sibi vim facere, nec edomare se: nequit

acquiescere modico, nec satis habere multo: Ecce quod impossibile est homini! Potest omnia, potest nihil; potest nihil, & potest omnia! Impotentia est ei generalis, potentia est ei restricta; potentia ejus est infinita, impotentia ejus habet limites: quod facere potest, prævalet ei quod est ipsi impossibile; quod impossibile est ipsi, superat id quod potest facere. Sentio equidem, quod contradicam mihi; verum contradictio mea, probatio esse debet contradictioni, quam assevero esse in homine.

Contrarietas alia deprehensa in hominis animo, est quod nequeat concordare affectus suos. Quando timet, miratur quod speraverit; quando sperat, timorem pristinum reputat frivolum: Diffidit gaudio quod habet, & murmurat de tædio quod sentit: Sensus quos fovet præsentis, damnant sensus quibus occupabatur paulò ante.

§. Sortitus est homo rationem, inclinantem in bonum; feliciter equidem, nisi esset ei cor abripiens in malum. Beneplacitum unius perrarò beneplacitum est alterius. Ratio vult imperare cordi, cor in suo quoque ordine legem vult ponere rationi: quis amborum evadet victor? Causa melior semper est deterior; ac proinde subjacebit ratio.

Quocunque iveris, asportabis tecum eheu! cor illud corruptibile, utinam non corruptum.

ptum. Mutabile ut est, vel vox sufficit, verbum, obtutus superabundat, ad concutiendum; & succumbit jamjam ad tentationem modo nascentem.

§. Pugnandum hominibus est semper. Victores passionis unius, jam sentiunt aliam, quæ comprimenda est; destructâ istâ, nascentur plurimæ aliæ, quarum debellatio conatus requiret novos. Mundus iste nequaquam regio est pacis: extenuatâ concupiscentiâ, insurgit ambitio: proculcatâ ambitione, subintrat avaritia. Non sufficit vita nostra tota conficiendo bello cum inimicis nostris omnibus.

Virtus moderationis homini est ignota: omnia propulsat sua ad excessum enormem. Dissolutus in gaudio, prostratus in tristitia; si desiderat, est inquietus; si perdit, conturbatur; si magnus est, intumescit.

§. Inconstantia conditionis humanæ portio est hæreditaria. Mox malum timemus, mox induramur ad malum. Momentum quod videt nos sapientes, momentum subsequitur quod videt nos nocentes. Fieri potest ut sint homines, in quibus revolutiones istæ nihil sint minùs, quam effectus cordis corrupti; aut saltem attribuendæ veniunt inclinationi illi naturali, quâ tenentur

mentur variandi; suntne vel ideo excusabiles magis?

Currere à malo ad bonum, à virtute ad vitium; à crimine redire ad sapientiam, à sapientia reverti ad dissolutionem, num aliud facimus? Nonne vita nostra verus est fluxus & refluxus?

§. Nulla regula inter homines secura, nullum iudicium stabile, nulla opinio certa. Quod hodie habetur crimen, cras reputabitur meritum; quod modo certitudinem habet veritatis, mox censebitur error. Virtus an non semper est eadem? an mutatur secundum diversitatem geniorum? Incorruptibilis ut est, placitum non sequitur corruptionis humanæ. Depravati ut sumus nos, conamur subicere eam arbitrio phantasiæ nostræ.

§. Canonizat homo voluntates suas omnes. Credit ardorem suum in eo quod optat, signum esse rectitudinis: Hinc præventiones illæ; hinc obstinatio illa non cedendi vel lato ungue; hinc pertinacia illa prosequendi molimen, sive iustum sive iniustum; id quod non examinatur ampliùs.

Ingens causa erroris! non credimus decipi, ipsâ utentes Religione ad seducendos nos. Ubi non videmus malum apparens, non suspicamur malum; persuasos facimus nos, quodcunque operamur esse bonum,
quia

quia bonum esse vellemus; sed gratis ita credimus.

An necesse erat hominem habere voluntatem liberam, eamque adeo recalcitrantem voluntati Creatoris sui? Deus sanctos nos vult & perfectos, qualis est ipse; Vellent homines Deum adjuvare & approbare crimina sua, quò audentius committerent ea.

§. Alius studet linguis, studet alius arcanis naturæ; insudat iste geometriæ, transigit ille vitam in pervestiganda mappa; nemo vel momentum impendit studio & cognitioni sui ipsius! Incuria ista exculpationem recipit nullam.

Cognitio sui, scientiarum omnium est amplissima, necessaria maximè, usitata minimè. Philosophia cognitiones habet limitatas; Theologia impenetrabilis haud est; dilucidationem recipiunt mysteria gratiæ & prædestinationis: at cor hominis abyssus est, quam difficile est, impossibile dicam perscrutari.

Peræque arduum videtur homini cognoscere se, ac Angelis cognoscere Creatorem suum: Deus in perfectionibus, homo in defectibus suis, infiniti sunt perinde. Sed impotentia quâ laboramus attingendi cognitionem istam perfectam nostrum er, excusabit neutiquam socordiam nostram. Studeamus nobis indefinenter, perscrutemur nos omni

momento: Si labor videtur longus, cogitemus quod sit necessarius.

Allaboremus quoad possumus cognitioni nostrum; semper elabetur aliquid scrutinio licet exactissimo. Nequimus usqueadeo rimari cor nostrum, quin intactos relinquamus quosdam ejus recessus: Quid erit si negligamus sollicitudinem ejus qualemcunque?

Quomodo noverit alios, ignorans se ipsum? Si latagimus contegere nos nobis, continget se nobis studiosius alii.

§. Quocunque hominem colloques loco, valdè dubito, an inveneris arcanum reddendi eum contentum. Transferatur, per me licet, à vita communi ad statum altitudinis, deplorabit dispendium suæ libertatis: Revocetur à statu hoc ad speciem felici, ad genus vitæ pristinum, conqueretur quasi de injustitia. Conditio gloriosa juxta & funesta! Gloriosa, quatenus magnitudo hominis comparata est taliter, ut superior rebus omnibus, possessione solâ Entis supremi implere possit desideria cordis sui vasta; funesta, quatenus ignis cupiditatis extinguitur ei nunquam. Anhelans quod non possidet, felicitatem alienam respicit cum invidia: Inquierus in felicitate propriâ, insudat acquirendæ felicitati perfectiori. Verùm quærere felicitatem veram inter creaturas, est

est exigere fructus benedictionis à terra maledicta, est velle invenire Deum in sinu corruptionis.

Sicubi felix esse posset homo in sæculo isto, invanum exspectaret sæculum alterum. Cum sola gaudia vitæ alterius sint completa; non decet conqueri, quod nullum in vita ista detur gaudium naturæ hujus.

Inter homines invenitur nemo qui felix: Quâ de causa? Æstimamus nimium ea, quibus frustratam se videt ambitio nostra cum dolore; non æstimamus satis, quorum concessa est nobis fruitio.

Inrumescunt menti nostræ objecta ex desiderio; evanescit eorum valor oculis nostris, quàmprimùm nobis licet respicere ea propè per possessionem.

Alligamus felicitatem nostram rebus tot, ut præcludamus nobis introitum ad quietem. Quis est, qui acquiescat existimationi mediocri fortunæ moderatæ? Interim non nisi per hanc viam deducimur ad felicitatem.

Fallimur credendo in calamitatibus nostris, quod tantillùm plùs sanitatis, tantillùm plùs bonorum, tantillùm plùs famæ redderit nos felices. Quis est, cui fruitio fortunæ opimæ, possessio magni nominis, immunitas ab omnigenis morbis, sit loco felici-

felicitatis? Ah! quam non contentum faciunt hominem ista omnia.

§. Commiseratione dignus est homo, quod usqueadeò anhelet quietem, quod duntaxat laboret pro quiete, & quod tandem non possit in quiete vivere. Detestamur disturbium, cui involvunt negotia, aspiramus ad vitam tranquillam. Detur facultas fruendi dulcedine ejus, & videbitur insipida. Quilibet infelicem se reputat, quoties destitutus est occupatione; impotens ut est tunc sustinendi se ipsum, immergit se disturbiiis denuò; qualis amentia, qualis contrarietas!

Viam arripimus laboris, disturbii, agitationis, ut assequamur quietem. Vitâ totâ discurremus, laboramus, desudamus; quorsum collimant hæc omnia? ad quietem. Quid est, quod differamus eam nobis procurare?

§. Quanti temporis erit commoratio nostra super terram? An promissi sunt nobis vitæ anni mille? An adfuit ex professo Angelus de cœlo, confortans nos contra timorem mortis propinquæ? Etsi essemus immortales, non possemus magis angi in providendis vitæ subsidiis ad sæcula plura.

Uno alterove modo decipimur; sive enim credimus, mundum istum pro nobis terminandum fore nunquam; sive renuntiamus expectationi vitæ alterius. Molestiæ quas nobis

nobis creamus, an non declarant satis nexum quem habemus cum rebus præsentibus, bus, & incuriam quam habemus de futuris?

Nisi aliud doceret me Fides, non crederem destinatos immortalitati homines omnes; Video eorum permultos eam tenere rationem vitæ, ac si immortalitatem sperarent nullam.

§. Non est momentum homini non deplorandum. Habet quod timeat futurum, quod angatur præterito, quod diffidat præfenti. Si consideret præteritum, qualis perturbatio animi! Crimina, quibus contaminavit juventutem, cieant ei dolores vehementes; negligentia in exercendo bono modico, motivum sit ei ruboris. Continuum periculum, nè fatiscat ad assultus passionum suarum, timere faciant ei plurimum tempus præsens. Momenta quæ transvolant cum celeritate prodigiosa, viderunt eum forsan labi, absque spe resurgendi per decursum momentorum quæ secutura sunt.

Non nisi tempus præsens relictum manet dispositioni nostræ; atque tempus istud finimus nunquam non eripi nobis. Anticipamus futurum, quantumcunque certi incertitudinis ejus; sæcula ventura desideriorum nostrorum sunt objecta; approximamus ideam nostram annis illis adhuc adeò remotis;

ris; quibus advenientibus denique, prævenimus impatientiâ nostrâ sequentes: Eatenus ut homo felicem se reputet nunquam; solos facit conatus ut sit felix, satis habens sperare, fore ut felix fiat.

Sufficit nobis accipere annos quosdam temporis illius futuri, quod conspiciamus à longè, quin cogitemus de annis illis æternis, qui futurum reddunt terribile. In annis decem, complebo fortunam meam, mundanus ait inescatus spe lucri. Quare non sum provectior annis viginti, exclamat ille eruditus, forem primus in arte mea? Qui vis istam tenet loquelam, neque est qui dicat: forsan ante modicum decisum erit de æternitate mea! mors quæ quod possideo auferet repentinè, faciet mihi palàm, quod annos numeraverim non meos.

§. Quod si uteretur homo vitâ in bonum, ignoscerem ei, quod conqueratur de natura, quasi rigorosè admodum limitaverit dies ejus, postquam concessit animalibus quibusdam vitam longissimam. Si dedisset nobis tam longævam, an essemus sapientiores, an minus addicti mundo? Annon foveremus semper spem eandem, emendandi nos horis aliquot ante mortem?

Vita magis diuturna, non deserviret ad aliud, quàm ad ampliandam magis viam vitii: quâ calcatâ diu, agnosceret dissolutus
suos

suos errores eò seriùs , quò recessisset longiùs à tramite Sapientiæ.

Quin incusemus naturam, vituperemus nos ipsos, quod dum vita adeò est brevis, nihil non faciamus, quo magis fiat scelerata.

Conqueri, quod vita duret modicùm, non est loqui loquelam cordis sui: Nemo est, qui non inveniat nimis protractam; quia toti sumus in eo, ut fallamus voluptate momenta ejus innumera, creantia tædium.

Quibus credemus, vel dicentibus, quod vita duret nimis, vel querentibus, quod vita non duret satìs?

Priores intuentur futurum velut approximans lentè, posteriores considerant præteritum veluti lapsum cum rapiditate; omnes finunt sibi elabi tempus præsens.

§. Profectò vita brevis est examinanti, quanto opus esset tempore, ad perficiendum se in oculis illius, qui districtam à nobis exiget rationem ejus; veruntamen longa est satìs, infumenti more christiano annos ejus singulos.

Vita brevis est volutantibus se in voluptatibus mundi, vita videtur longa languentibus in afflictione. Conqueritur Job, quod vivat diu, & forte credit Salomon, quod moriatur nimis præcox.

Obtestatur homo cœlum vocibus reitatis, prolongari sibi dies; quodsi conditio
ejus

ejus fieret talis, ut necesse haberet vivere multa sæcula; vota facturum esset longè calidiora, quatenus immunis esset ab incommodis senectutis caducæ.

§. Quam brevis est vita, exclamabat Rex quidam magnus, considerans pulchritudinem palatii sui! Mediante cogitatione hæc solâ, vel corrigebat se, vel præveniebat desideria cordis sui. Profectò hominum ambitio nimis est magna, molimina ejus nimis sunt vaga, ut dentur executioni intra tempus tam angustum.

Satis nobis est temporis pro labore æternitatis. Unde venit, dicimus, quod vitâ sit brevis? Ad quid autem tot molimina, tot machinationes, tantus amor terræ, si persuasi sumus, quod inhabitatio ejus fuerit nobis durationis brevissimæ?

Mecænas curabat parùm, quod esset deformis, gibbosus, mutilus; dummodo viveret. Fovemus omnes amorem vitæ æque vehementem, fovemus ut plurimum adhuc deteriolem. Perderemus libenter unâ cum dotibus corporis, scientiam, virtutem, si dependeret inde prolongatio dierum aliquot vitæ.

Vix incipit mare attollere fluctus suos, & Mercator quisque avarissimus festinat exonerare navem mercibus, ut evadat naufragium; quid-

quidquid dicatur, magis adhæremus vitæ, quàm divitiis.

Quærebatur aliquando ex Philosopho, quid esset vita! *Videtis me*, respondit, *non videtis me amplius*. Comparata vitæ subsequaturæ, verificatur ne nimium quidem, quod vita sæculi hujus tantum appareat & transeat. Videmur, non videmur amplius. Non apparemus, sed apparuimus. Omnia quippe fugerunt, præteriêrunt omnia; præsens quoque subtrahitur nobis.

§. In juventute promittimus nobis annos vitæ multos, in ætate provectâ promittimus nobis aliquos. Vivam forsan adhuc per annum, ait senecio ille languidus; eadem semper remanet spes. Invenimus ergò dies vitæ terminatos, quando occupamur plurimum sollicitudine eos prolongandi.

§. Usque huc viximus, vel Principi, vel amicis, vel amasiæ, vel fortunæ. Quando vivemus Deo?

§. Declamatur frustra contra corruptionem sæculorum; quousque homo vivit, non refipiscit. Sola mors valet ei abripere velum, unde excoecatur. Eousque placet sibi in errore, eousque offenditur à veritate. Ideas sibi facit felicitatis, ex eo quod non possidet. Vel ambit altitudines, vel languet in quiete, vel laboribus vacat inutilibus. Obruit hora ultima occupationibus deten-

tum chymericis; tunc enimverò fatetur se deceptum.

Quænam vox est prima morientium? Juvenis luxuriosus, Magistratus iniquus, Mulier mundana, Aulicus ambitiosus, omnes exclamant voce unanimi: *Aberravimus à viâ veritatis!* Quanta miseria aperire oculos eo demùm momento, quo claudendi sunt in sempiternum!

§. Mors quæ exhibet nobis nihilum creaturarum quas amavimus, magnitudinem præmonstrat Dei quem contempsimus.

Detegit mors homini vanitates mundi, neque tamen à mundo hominem abstrahit. Reviviscunt passiones ejus ad instans illud fatale; suspirat cor ardentè post objecta amata sibi eripienda. Moritur vindictæ deditus, quin ignoscat; moritur dives, quin dilucidationem reddat suorum acquæstuum; moritur hypocrita in pertinacia sua.

§. Respicimus obitum aliorum, veluti fatum quod contigit ipsis; non reputamus eum, veluti nuncium mortis quæ imminet nobis. Sceleratissimi quique non possunt, non exclamare: prætereunt omnia, omnia tendunt ad finem suum. Num cogitant, quod præterierint & ipsi, quod finis suus non fuerit præceps minùs?

Quanta erit tunc desperatio illis, quorum cognitio acquievit cogitationibus mortis
steri-

sterilibus? Videbunt inutilitatem scientiæ suæ, insaniam speculationum suarum; discenses modò in morte, quomodo debuissent vivere; qui debuissent discere per vitam totam, quomodo deberent mori.

Pereunt omnia quoad hominem morientem; ipse terminatur mundus intuitu ejus.

§. Dependet æternitas ex momento; quale momentum alligatum est forsan considerationi quam facturus sum:

Venit nox, in qua nemo potest laborare. Molimina conversionis, utpote formata fero nimis, non dantur executioni: Suspiria animæ contritæ falsò, amplius non exaudiuntur: Nescitur quomodo invocandus sit Deus, & invocatur in vanum: Non agitur pœnitentia, aut agitur tantum perfunctoriè: Desideratur virtus, quin detestetur fatiè malum: Conatus lentus ad abdicandum vitium, inefficax est in amplectenda pietate: Labor est denique immensus, ob impotentiam infelicem prospiciendi suæ saluti, aut ob necessitatem deplorandam prospiciendi saluti suæ tantùm imperfectè.

RELIGIO.

HOmnes dantur bifarii, de Religione sentientes diversimode: Quorum aliqui efformant sibi ideam ejus adeò naturalem, ut imputent superstitioni, quidquid captum ex-

cedit ratiocinii sui. Homines hujusmodi, dicendo quod est, Religionem habent nullam; non credunt, non volunt credere: Determinati ad opponendam incredulitatem obstinatam omnibus, quæ afferri possent ad convincendos; prodigia visuri essent & miracula, quin commoverentur.

Abrepti alii ab imbecillitate suâ, non spernunt Sancta, quam quia vident Sancta sperni ab aliis, jactantibus se excussisse jugum. Suffultum se credit dissolutus auctoritate præclarâ, quando valet allegare pro se exemplum pravum; malum faciens sibi licitum, quod perpetrari videt impunè.

Si capere valeret homo quæ videt, ignoscendum foret ei, quod in dubium vocet quæ non videt. Verum minutia quælibet abyssus est ei obscuritatis, in quâ dilabitur ei ratio sua. Inspectantibus nobis contingunt mira innumera, quæ nequimus perscrutari. Sol dum suam nobis commodat lucem, ardorem temperat radiorum suorum; subministrat terra cum abundantia fructus, ut provideat indigentis nostris; sedat mare suos fluctus, ut pandat nobis transitum liberum in regiones peregrinas; suscitât aër suos ventos, ut respiremus salubriter; demittit cœlum pluvias suas, ut refrigeremur ab æstu; quid respondebimus? Nemo mortaliū intellexit usquehuc causam successionis irre-

irregularis dierum & noctium, originem fluxûs & refluxûs ! Inhibent hæc omnia cursum scrutaminibus nostris.

Impotentes ut sumus ad cognoscenda ejusmodi, conamur perscrutari judicia Dei, exigentes rationem ejus quod agit; Sapientiam obstringentes infinitam ad respondendum dubiis nostris !

§. Perperam credit homo impossibile, quidquid non procedit de manibus ejus imbecillibus. An satis non habet scire, quod resistat nihil voci Omnipotentis; cujus opera quæque tenuissima, cum prototypa sint præclara, quid nî potuerit ea producere, quin propalet homini cognitionem eorum ?

Consulturus nostræ imbecillitati, reddidit Deus incomprehensibiles nos nobis; quò minùs arripiamus aliquando ansam murmurandi, quod non comprehendamus Ipsum. Homo incredulus non judicat sic: nihil convictus hætenus vel à voce Prophetarum, vel à docilitate cœca humilium, vel à loquela facunda miraculorum.

Quid requiremus ultrà ? An descendet Deus in terras, ad edomandam obstinationem nostram ? Jam præventa sunt hætenùs desideria nostra; nec tamen vel ideo major est fides nostra. Deus humanatus, Deus crucifixus, Deus mortuus; ecce mysteria fidei nostræ, atque ausim dicere, objecta incredulitatis nostræ!

§. Philosophus, rationem habens pro limite rerum omnium, hæret anceps, an faciat Deo rationis suæ sacrificium. Vellet, velut Deus non fecisset tot miracula, vel ut faciens ea, detexisset ei causas eorum arcanas: Vellet vel ordinationis divinæ restrictam potentiam, vel rationis suæ ampliatam perspicaciam.

Christianus longè humilior, adorat & quod comprehendit, & quod non comprehendit adorat. Novit vitam hanc locum esse tenebrarum; novit in vita altera modo amovenda esse velamina, dissipandas umbras, veritatem detegendam.

§. Glorietur impius vivere absque Religione! Loquere de Deo, & auscultabit te frigidè. Ecclesia est ei locus conventiculi condictus, ubi garrit, ubi ridet; ubi facit quæ facere vix deceret in convivio quolibet licentioso. Tam parùm imbutus est veneratione, ad conspectum Illius qui ibidem adoratur, ac si propudiosum haberet humiliare se in præsentia Ejus; caput inclinans modicè, & unico tantum genu contingens terram. Nunquam auditur loqui, nisi dejerans, nisi deridens sancta, nisi quæcunque ignorat blasphemans. Diebus sacris delectatur contrahendis societatibus voluptatum infamibus. Erubesceret conspici in templis, industrius in exquirendo, cum multis impiis

piis sibi confimilibus, loco apto ad venditandas inventiones suas diabolicas.

Incredulus, omnis expers Religionis, & ceteris argutis non minus quam perniciosus, dilacerat sacratissima quaelibet. Pietas, cæremoniæ, reliquiæ, mysteria, objecta sunt ipsi ludibrii. Omnia adscribit cursui naturæ, sed & ipsum naturæ cursum, quem videtur attribuere debere Enti cuidam independenti, attribuit casui, fato, certæ necessitati, cujus admittere renuit originem.

Ad mentem ejus, habendus est spiritu tenuis, quisquis animam credit immortalem; in dubium vocans quidquid asseverat nobis Fides, affingit Religioni nomen sapientiæ politicæ. Sicubi conaris redarguere eum auctoritate sacræ Scripturæ, solenne habet, non agnoscere eam.

Illi Prophetæ, ait, Apostoli illi, homines erant sicuti nos; an tribuemus magis illis, quam mille aliis, qui de Religione senserunt aliter? Hic Libertine, hic velim conticescas: Nequaquam erant homines sicuti nos: corde erant humili, spiritu illuminato, conscientia mundâ. Involutus ut es tenebris, judicas ex præventionem, amas vitia; differentia est latissima.

Ratiocinio hujusmodi incredulorum, qui rectè definiendo Athei sunt honorati, an putas subesse sinceritatem? Ut verum fatear,

vellem esse testis sensuum eorum in hora mortis. Si non credunt in Religionem, quare recurrunt ad Sacramenta? Si credunt animam mori una cum corpore, quare tremunt, quare invocant Deum, quem confessi sunt nunquam?

§. Maximè perplexi dum moriendum est, sunt illi, qui tempore sanitatis vegetæ, concinnavere sibi ejusmodi motiva incredulitatis. Videbis eorum neminem, qui non fremat ad minas mortis imminantis. In omnem eventum, ait Atheus in desperatione sua, si est Deus, damnabor: si Deus est nullus, fatui sunt permulti! Verùm spiritus hic malenatus non considerat, quod fatuus fuerit ipse plus quàm alii.

§. Ausculta quæso, spiritûs hujus increduli ratiocinium aliud: Qui pietatem colitis, ait, creditis in Deum, quia expectatis bonorum operum vestrorum mercedem; judicium vestrum, quia spem redolet lucri, recuso! Quid est respondebo huic impio, ut amplectar potiùs judicium tuum? Non credis in Deum, quia pertimescis punitionem criminum tuorum; nonne æquius est, ut conformem me viro illi probo?

Si Atheus ille & universi Religionem lacerantes, benè viverent moraliter, neque prolaberentur in excessus, à quibus sola nos absterret decentia; forsan excusarem eos, licet

licet reapse inexcusabiles semper. An videre est eorum quempiam, qui repudium non miserit honori & virtuti?

§. Nondum potui mihi imaginari, Atheos dari veros. *Impius*, legimus in propheta, *dixit in corde suo, non est Deus*; videlicet optaret impius, ne foret Deus. Ipso invito, repugnat intellectus desideriis cordis ejus, contrariantur omnia sententiæ ejus falsæ. Si malignitate sua annihilat existentiam Dei ad tempus, plus quam clarè videt se postmodum deceptum. Verùm quam horribile, ac non abjurare errorem suum, nisi in momento quo ira sentitur cœli! Quàm horribile non fateri Deum, quam dum judicem se constituit impiorum, vindicem scelerum eorum inexorabilem!

Nihil credo homini abneganti credulitatem in Deum durante vitâ; plùs quam convictus de Religione mea, dum video impiissimos quosque implorare in morte adjutorium Dei.

§. Suppositis omnibus, quotquot nobis sunt argumentis Religionis nostræ convincentibus, nescio, quomodo dari possint homines impietatis usqueadeò irrefrœnatæ, ut audeant gloriari se expertes Religionis omnis, in momento mortis! An possibile est non exterreri, per quidquid horridum habet & terribile hora hæc ultima?

Ad invidiam constantiæ illius quam produnt forinfecus, renuo credere, quod anima eorum existat in tranquillitate vera; malacia ista exterior est delusoria, intrepiditas ista supposititia est. Etsi menti exanilandi essent soli terrores mortis, taceo commemorationem mœstam præteritorum, sequelas adhuc horribiliores futurorum; labefactanda videtur mihi à spectaculo tali, firmitas quælibet inconcussa.

Quam in Socrate Christiano Balzici legi historiam, conturbat me multum: Narrat, quod decumbentem mortaliter Principem quendam extraneum, venerit invisere Theologus ex potestantibus solitus coram ipso prædicare, stipatus duobus aut tribus aliis communionis ejusdem; eumque obtestatus edere speciem quandam confessionis fidei; responsum tulerit à Principe subridente: *Domine & Amice, doleo, quod non possim tibi satisfacere hæctenus, sicuti à me desideras; vides quod non valeam discursum texere longum: dicam tibi saltem verbis paucis, quod credam duo & duo facere quatuor, atque quatuor & quatuor facere octo; Dominus ille, indigitans Mathematicum qui præsens erat, poterit dilucidare tibi fidei nostræ articulos reliquos.*

An non subest verbis istis monstrosum quid? An cœcitas, an jactantia est hominis
 incre-

increduli ? An insensibilitas est, aut ostentatio ? quod moriatur homo cum sensibus istis, & quod gloriatur moriens credere veritatem numerorum, & non nisi hanc habere credulitatem ! Quandoquidem ita expedite novit, *duo & duo facere quatuor, atque quatuor & quatuor facere octo* ; calculare poterit sine fine annos æternitatis infelicis interminabiles.

An tempus est ridendi in hora mortis ? An jocus esse potest magis inopportunus ? An obliti sumus, momentum hoc esse reservatum Deo, quo rideat ipsemet in impiorum interitu.

§. Nihil cautelam requirit majorem, quàm fermocinari de rebus sanctis : Turpe est Religionem habere nullam, ridiculum gloriari desuper. Incredulitas sua impio remorsus est interior, palàm prodita infamat.

Respondit Stilpo sapienter admodum, Crati percontanti, an Dii delectarentur adorationibus hominum ; *Interroga me hoc, quando erimus soli*. Sicubi de divinitatibus suis fovebat sensus parùm reverentes, non credebat sibi licitum propalare eos : Nisi circumspectione scrupulosâ affectaverit arcanum, indecens ratus promiscua facere idiotis, quæ transcenderent captum eorum.

Non dicamus, quod sentimus de certis Religionis articulis, in præsentia hominum, quos

quos vel opiniones nostræ sinistræ possint corrumpere, vel sententiæ nostræ perquisitæ possint involvere, ubi non incredulitati, saltem dubio. Attendatur hic, quod non comprobem libertatem pronunciandi decisiones; perstringens peræque ignorantes loquentes de mysteriis nostris absque veneratione, ac doctos exercentes subtilitatem suam inopportunè.

Observanda est præprimis cautela ista intuitu sceminarum naturaliter curiosarum; Scire cupiunt omnia, gaudent objicere, dilucidationes exigunt, refutant principia, pervicaciter resistunt convictioni. Quapropter Theologe novicie noli commisceri cœtibus muliebribus, moturus more polito quæstionem, unde tua dependet salus & mea: Rogatus effari sententiam tuam de gratia, tace, vel loquere adinstar hominis gratiam possidentis.

Christianus cavillare ausus Religionem suam, nocentior est homine Atheo, corde tenùs. Iste non credit in Deum, quod tamen non dicit; Ille in Deum credit, facit autem in incertitudine fluctuare alios & prolabi in hæresim.

Quid adeo obvium, ac adulterare disciplinam morum, ac injicere manus Religioni? Inveniuntur Novatores in Ecclesia, quemadmodum in sæculo, curiosi obtrude-
re

re sensus suos pro norma; esto quod exorbitantiam eorum agnoscant ipsi primi.

Tot judicia diversa super eodem articulo disciplinæ moralis, confirmant vel ideo articulum approbatum à Religione. Ignoraretur sæpenumero doctrina sana, nisi oppugnaretur cum obstinatione, nisi mediante lumine secreto delapso desuper, discerneretur à perversa. Agamus ingenuè, nec obsecundantes inclinationi quâ ferimur ad incredulitatem, quando veritates excedunt intellectum; nec famulantes propensione quam fovemus erga ignorantiam voluntariam, quando veritates adversantur passionibus: Et inveniemus labore facili enodationem contrarietatum, ad speciem recalcitrantium contra rationem.

Reluctamur veritatibus, quas non possumus non scire; & rejicimus veritates, quas ut improbemus, interest amoris nostri proprii.

Diversitas opinionum, comparata ad excitandum desiderium instruendi se, ut plurimum irritat tantum præventiones falsas: quia non tam respicitur oculis testium quærentium veritatem, quam oculis spectatorum ambientium constituere se in arbitros fortis suæ.

§. Nihil moveri, vel ad persuasivam oraculorum depromptorum à Patribus Ecclesiæ,

fiæ, vel ad sonitum tinnientem veritatum Evangelii; ô cœlum! quanta immobilitas, quanta induratio!

§. Eruditi, si dicamus quod verum, non rarò Religionis habent minùs idiotis. Quò plura vident, eò plura volunt penetrare; quò plùs detegunt, eò plùs dubitant; usqueadeo temerarii, ut scrutantes consilia Dei impene-trabilia, provocent nullo non tempore ad renitentiam rationis suæ superbæ.

In materia Religionis nocet perinde, ignorantia crassa & scientia perquisita. Qui ignorat omnia, refellit, nihil; inde superstitio! Qui omnia vult rimari, credit difficulter; inde dubia impiorum!

Ubique ratiocinari super Religione, obstinatio est periculosa. Ratiocinium nunquam operatur fidem magis docilem; cum è contra fides vera, missa faciat scrutamina quælibet, more credens cœco.

§. Qualis homines detinet fascinatio, quin jugum subeant Religionis, quin obediant veritati? Non tam desiderant Religionem sibi manifestari, quam ignorari ab omnibus; ne quis esset, à quo addiscerent eam. Principia disciplinæ moralis austeram indefinita vellent æternùm; sive persuasos se faciant dexterè, quod non instruendo se, fuerint excusabiles; sive timeant, ne instructio convincens labefactaverit consilium

lium quod ceperunt, vivendi ad placitum passionum suarum. Quod plùs est, optarent non existere veritatis Auctorem, optarent facem illam, cujus lumen nubes dispergit concupiscentiæ, extingui penitùs; spe freti, fore ut ignorantia sua tunc inveniret excusationem, peccatum suum nancisceretur impunitatem.

§. Quantumcunque **s**i nus ingeniosi, in protegenda causa mendacii, quantumcunque judicia nostra credamus æqua, non agimus sincere. Primò fluctuamus bonum inter & malum; intellectus facit sibi vim, dicerès cor quoque allaborare in idem; ambo quippe occupantur ad speciem in dijudicatione ista: Reapse verò sinceritas subest modica, in perquisitionibus hisce affectatis; quæ si subesser, cognitio prompta mali, perspicere faceret nos citra difficultatem, circumferentiam boni.

Effectus est nostræ malignitatis, converti citiùs ad malum quod cognoscimus liquidò, quam ad bonum quod detegimus tantum ex dimidio. Securi, quod vel plurimum expediat abstinere à quibusdam, dubitamus an prohibitum sit amplecti alia, quæ credimus innocua, quamvis innocua haud sint: Nonne jam est facere se nocentem, ac determinare se in favorem actionis, quæ nocentes faciet nos infallibiliter? Cœterum

terum qualem dari nobis volumus certitudinem? Num volumus dici nobis præcisè, in quo consistat perfectio Religionis Christianæ? Ad quid obstringat nos secundum rigorem? Timemus fortè facere nimium? Quid non quærimus etiam, an usura, an maledicentia culpæ sint tantùm leves? Nec cessabimus usurarii esse, & calumniatores, priusquam convicti de enormitate hujusmodi?

§. Opus est, ajunt, qui Religionis ideam tenent tantùm superficiale, opus est virtute sociali, quæ nec coacta sit, nec scrupulosa; opus est virtute qualem habeat vir honoratus, limitatâ inter excessum mali, & inter defectum boni; opus est virtute naturali, quæ avertat ab injustitia enormi, quin obliget ad exercitia plus quam regularia; opus est virtute, quæ sit compatibilis cùm decore; opus virtute civili, quæ conscientiam concordet compendiis, praxes sæculi principiis Religionis! Systema isthoc nonne præclarum est?

MUNDUS.

QUò magis mundo studemus, eò magis mundum deprehendimus ridiculum.

Oportet in mundo esse hypocritam, dicebat mihi quidam, qui noverat eum apprimè.

primè. Qui larvam abjicit dissimulationis, personam agit hic valdè incompetentem. Nimiā ingenuitas nocet, sinceritas nullatenus recta valet nauci. Obstupui ad principium istud; quod inveni deinceps rectum, ex quo novi intellectum exclusivè ad Religionem.

Ubique in mundo occurrunt hypocritæ hujusmodi. Quivis agnoscit ne nimium quidem necessitatem compositionis hujusce exterioris, nequando prætermittat eam. Nonnullus inimici sui machinatur interitum, qui operit eum blandimentis. Quidam fingit, velle nobis commodare manum, qui anhelat momentum, quo possit accelerare nostrum interitum. Veneratio deferatur illis, qui revera habentur contemptui. Complacentiam exhibet æmulo, qui detestatur eum secretò.

§. Quando scitur latere fortunam quandam in herbis, nulla non adhibetur dissimulatio. Placendum est hominibus sibi superioribus; quis est, qui in præsentia eorum velit indulgere genio suo? Aliam omninò ingredimur viam: Superbus humiliat se, vindicativus motus suffocat rancoris, iracundus pallium arripit mansuetudinis; avarus apologistam agit liberalitatis, ingratus encomiastem gratitudinis, proditor panegyristam agit fidelitatis.

Hypocrisis ista evecta in virtutem ad morem Sæculi, probatur mihi aliquatenus; licet præhabeam longè hominem, cujus actiones proficiscuntur ex virtute sincerâ.

Mundus placet sibi in hypocritis hujusmodi; Politica tolerat eos, Professio Christiana detestatur eos, Religio damnat eos.

§. Vim facere indoli suæ, ut quis habeatur quod contendit videri, videri nolle quod quis est; duo sunt cardines, quibus innititur Scientia Mundi. *Noli principem agere, dicebat Solon, nisi Princeps esse didiceris.* Non omnia decent omnes; affectatio altitudinis non convenit nisi sublimatis; nisi laboraverit quis feliciter in ea sibi approprianda. Quod Solon dicebat Aulico, applicare possumus hominibus singulis: Uni dicemus, ne infimules virum honestum, nisi didiceris prius talis esse: Dicemus alteri, ne affectes videri ingeniosus, nisi studueris regulis, unde habere talis titulo justo. Denique enim, ex quo quis nequit tueri speciem meriti falsi, characteris adscititii; quantum gaudebat approbationem aucupasse universalem, tantum desperabit videndo se delapsum in universalem contemptum.

§. Solum quod in mundo valet, est scibile venditandi sua: scibile istud talentum est insigne, & persæpe hominum qui talentum aliud habent nullum.

§. Est

§. Est momentum, quod spem pollicetur pulcherrimam, destruendam à momento subsequente: Et quod momentum spem videtur destruere, faciet eam brevi renasci; ecce cursum rerum mundi!

Non dolebo tentasse centies inutiliter, si posthàc attingam vel semel; an ignoro ordinem esse rerum mundi, procedendi lentè?

§. Quam pauca dantur in mundo gaudia perfectà! sed & quam pauci sunt mœrores absque solatio! In delitiis quibusque maximis, sentiuntur nescio qualia fastidia, diminuentia amœnitatem earum absolutam; doloribus etiam amarissimis commiscet se dulcedo, mali corrigens asperitatem.

§. Quodsi respectus humanus rumorem cohibet multorum excessuum, non cohibet minus professionem multarum virtutum. Jubet decor abstinere à magnis vitiis, vetat decor amplecti magnas virtutes. Religionem fovere nullam, inurit notam; pietatem colere austeram, placitum offendit sæculi.

§. Ingeniis quibusdam non deest aliud, quàm tantillùm commercii cum mundo; quem si frequentarent, tantum in operibus suis prodituri essent leporem, quantam soliditatem.

Ingenium altissimum, si destituatur commercio mundi, non æquivalet ingenio mediocri, quod mundum frequentat. Istud

operibus suis conciliat existimationem, dictione politâ & expressionibus delicatis: Tumulat alterum conceptuum suorum nobilitatem, terminis inopportunis; stylus ejus, non est stylus mundi culti.

§. Experientia mundi est necessaria. Eru-
dit mundus in rebus mille, quas ostendere
nequeunt libri. Imbuit principiis præclaris,
docet vivere, docet loqui, docet tacere. Exi-
gamus à nobis rationem fructûs, quem in
mundo collegimus.

§. In omnibus attendendus venit duntaxat modus, ajunt homines sensûs sani. Sunt
qui actionibus præclarissimis placent minùs;
sunt qui actionibus tenuissimis præbent se ac-
ceptos. Instituit quidam amicis suis convi-
vium: apparatus mensæ est magnificus, cibi
sunt opipari, varietas exquisita: generosa vi-
na, mundities plus quam studiosa: Quid
deest? certus decor in gestibus illius, quem
convivator miserat ad invitandum.

In coëna quam paraverat *Cleantes*, nihil
videtur supererogatorii; abit quilibet plus-
quam contentus: Unde differentia ista? Ex
modo.

Aminthus offert tibi decem aureos, *Dori-
laus* mittit tibi triginta; Exhibitio primi ra-
pit tibi animum, generositas istius actualis
vix tibi satisfacit: Unde proficiscitur diversi-
tas ista? Ex modo.

Facetiæ *Alcidori* acutæ & mordentes offendunt me nihil; facetiæ *Gerionis* innocentissimæ licet & ingenuæ irritant me: Causa non est alia, respondebo tibi, quàm tonus vocis & modus.

Lucindia neglecta licet, corda rapit omnium; *Angelicia* deambulat in horto regio, totum trahens secum mundum suum, quin spectetur: Solus facit modus componendi se.

Apparente *Polidoro* in conventu aliquo, non cessant matronæ eum demirari. Discursus tamen est ei simplex, loquitur naturaliter. Frater ejus, non nisi exquisitos depromit terminos, non nisi sententias eructat electas, nec tamen placet: Qualem allegabimus defectum? solius modi.

In quo consistit iste modus, quærit ille, qui hætenus vellet corrigere se? Perquam difficile est dictu. Video quod in homine mihi placet, observo ad primum ictum oculi quod lædit: verum nescirem conciliare tibi amœnitatem illam adeo necessariam; debuisses eam sortiri à naturâ, sive obtinere eam debes à commercio mundi.

Homines dantur displicentes in omnibus, etiamnum in risu & tono vocis: Ridiculi per omnia; quod in aliis causaret admirationem, in ipsis suscitatur censuram. Nascuntur alii sub sydere adeò propitio, ut approbatio-

nem abripiant communem: Quod ab ipsis venit, meris salutarur elogiis; omnia eorum notantur verba, ingeniosi reputantur minimi eorum gestus, quidquid elabatur eis, redolet gratiam. Sicubi respondendum esset super motivis laudum ipsis tributarum, dicendum foret, prominere in dictis eorum & factis nescio quid allicientis, quô captivant affectum.

An ostendi poterit scientia pulchrior scientiâ tacendi opportunè?

Vel sileas, vel dicas melius quid silentio, dicebat discipulis suis Pythagoras. Aphorismus iste injungit nobis parcitatem magnam verborum. Expedit loqui parum, præstat tacere. In occasionibus mille probatur asserti mei veritas.

Silentium non est ubique effectus prudentiæ; compluribus necessarium fit per ignorantiam.

Si quis tacens habeatur pro stupido, tunc enimvero silentium observet adhuc strictius, quo minus periclitetur responsum dare ineptum; fortassis cœperit silentium ejus reputari effectus judicii ejus.

Insignis blatero ingenii licet acutissimi, perdit existimationem suam, solamque sibi vindicat admirationem stolidorum.

Intel-

Intellectus tenuis, scientiâ destitutus & perspicaciâ, incapacitatis suæ nævum reparare valet silentio.

Qui famâ gaudent eruditorum, nedum existimationem aucupentur discursibus prolixis, taceant: Non habent quod timeant, ne imputetur ignorantiae discretio eorum.

Accedat aulam, quisquis cupit artem discere loquendi; quod tamen haud assumat, priusquam artem didicerit filendi: Ibi quippe emitur care nimis experimentum loquacitatis indiscretæ.

Videmus aulicos versatos, in servando silentio austeriores solitariis ipsis. Loquuntur pauca, eaque adiaphora. Qui callent mundum, non agunt secùs.

§. Secretum præclarum, ac concludere sensum magnum verbis paucis! Vitium excusabile neutiquam illorum hominum, qui discurrentes sine fine, auscultantibus præbent se fastidiosos.

An non incurri ipsemet vitium istud; & an non potuissem proponere laconicè magis Legem Pythagoræ?

§. Nihil æstimo hominem loquentem bene simul & nimis; Requiro ut proferens pulchra, libertatem relinquat aliis proferendi præclara: Quod qui nescit, in regulas committit Eutrapeliæ.

§. Discurritur in mundo multum de partibus Eutrapeliæ ; habent eam curæ educationis veluti scopum primarium : Dantur adolescentiæ magistri & moderatores, ut doceant eam artem urbanitatis ; cum discipulorum fructu valdè inæquali.

Nullo non tempore redolent quorundam animi barbarum quid , quod corrigere nequivit educatio sollicita.

Videntur è contra indoles adeo feliciter natae, quæ regulas jam callent vitæ politæ, quamprimùm delibavêre saltem commercium mundi. Miramur etiamnum, quod tempore brevi acquirant civilitatem illam cultam. Eloquium ipsis est gratum, modus nobilis, facies amœna, temperies uniformis, absque elatione, absque contemptu. Cum iracundo procedunt servato moderamine magno, haud exarcerbandi à capite licet ferocissimo, complacentiâ suâ concordant animis insolentissimis: Perficere se quærentes cum viro polito, student moribus ejus, & imitantur eos; enunciationi ejus, & colloquuntur ei; sensibus ejus, quibus conformant suos.

Scientia convictus, studium est viro honorato pro vita tota ; studium, quis dubitat, momenti summi frequentantibus mundum. Occurrunt tibi misanthropi succensentes muscis ; critici perstringentes censura

fura defectuum umbras, naves deprehendere docti virtutibus depuratissimis. Occurrunt invidi, offensi à præstantia aliena; feroces & inhumani, immoti ad blandimenta quævis suavissima. Vir comis difficultatem sentit nullam, convivendi hominibus indolis adeo recalcitrantis.

In quibusque minimis agnoscitur vir calens mundum: condens omnia amœnitate illâ adeò commendatâ, dignoscitur ex actione qualibet indifferente. Non prorumpit ei verbum, non elabatur ei gestus, non ictus oculi, quem non comiteretur amœnitas illa: Omnia ejus hominem redolent urbanum.

Sicubi destinati forent homines vivere soli, forsan ignoscerem eis incuriam illam educationis bonæ: Quandoquidem convivere tenentur cum sui similibus; quale cum ipsis vinculum erit societatis, qualis duratio unionis, quale delectamentum commercii; nisi officiosi sint, suaves & civiles?

§. Quando dicitur mihi de homine, quod ignoret modum vivendi, vix vitium est, cujus non credam reum. Compellem eum iracundum, satyricum, maledicum, ingratum, perjurum; certus, quod affectus sit omnibus istis qualitatibus pravis.

Sed nec est quid boni, quod non asseverem de illo, qui perhibetur mihi convictus esse grati. Vir erit, cujus indubitata mihi est

abalienatio à spe lucri, fidelitas, prudentia. Videas eum aliquid agentem, & agnosces virtutes istas in ipso non esse supposititias: Amicum obstringit ex affectu inserviendi vero, motiva præbet ei amicitiae semper nova, consilia suggerit ei salutaria, loquitur ei citra adulationem.

Habeas dotes quaslibet imaginabiles, non habeas dotem quam exigo, parùm curo reliquas.

Absque modo vivendi, animositas ferocitas est, insultans omnibus. Liberalitas hominis artem istam ignorantis, vituperium meretur, non laudem; utpote exercita absque decore. Ardor quem prodit nobis gratificandi, non est sincerus; quia desiderio laborat tecto procurandi compendia sua.

§. Quam jucundum, homines videre eruditos in arte vivendi, quam exoptatum convivere eis! Quid amœnius commercio illo officii mutui, complacentiae reciprocae, & studii velificandi sibi alterne? Ibi proponuntur sensus animi, absque metu contradictionis; proscripta exulat invidia à consortiis his beatis; practicantur leges decoris; facerudo suis circumscripta est limitibus, civilitas nullis; regnat pax, discordia conticescit.

Qui

Qui regulas novit vivendi, prodit eas in omnibus; qui austerus est minùs, credit sibi licitum agere ad placitum suum coram inferioribus.

Si cupis deprædicari de modo vivendi, non sufficiat tibi quod obligationis est, sive obligationis arbitrare omnia. Puta exercendam tibi civilitatem, perinde intuitu inæqualis & inferioris, quam personarum gradûs eminentis. Aliis debeo venerationem, suavitatem aliis.

Civilem te reputabo, quousque connumerabis civilitatis officiis, modum suavem & benevolum loquendi etiamnum famulo.

§. Decentia te prohibet loqui in conventu virorum honorificorum de eo quod scis; loquendum est de eo quod scit alter. Qui permeavit maria, an non cessabit loqui de naufragiis? Susurret ad aures ejus ventus, & jam habebit ansam recensendi discrimina sua; turbo momentaneus excitabit eum ad narrationem fastidiosam tempestatum; quin consideret descriptionibus hujusmodi longis lassari aures.

Plurimi sunt indolis hujus, sumusque successivè gravamini alter alteri. Vir militaris adducit conversationem super obsidiones, super castra, super assultus. Qui delirat amore, recenset obtentos favores,
dote

dotes amasiæ suæ. Venator educit coetum, in campos, in sylvas, post feras & canes.

Malo hominem, qui priusquam ingredia-
tur conventum, relinguit intellectum suum
in musæo; quàm insignem blateronem, qui
circumfert scientiam suam quocunque va-
dit. Primus indulget sibi tempus auscul-
tandi & habetur existimationi; gestit alter
efferre se in conversationis arbitrum, &
videri ingenium lepidum. Placet neuti-
quam vanitas ista Eruditi imaginarii, qui
præscripta ignorat humanitatis.

§. Qui perspectas habent regulas convi-
ctûs, concordant geniis omnibus, confor-
mantes & reformantes se ad indolem quo-
rumcunque sibi occurrentium.

Talentum in frequentatione hominum
necessarium maximè, est illud Alcibiadis.
Existens Spartæ, non videbat Lacedæmonem
se austeriorem, addictiorem labori. Existens
in Jonia, mollitiem propulsabat ultrà, quam
efferebant eam Jonii maximè voluptuosi.
Siquando transibat in Persiam, non æqui-
valebant ei Persarum magnificentissimi, pom-
pam quod attinet & luxum. Vitupero in
Alcibiade excessum, at laudo hominem,
qui indolem mutat ad morem indigenarum,
& qui dominator sui est usqueadeò, ut dum
oportet, ab extremitate una transit ad alte-
ram. Vivere in Gallia ad modum Parisien-
sium,

fium, Londini ad modum Anglorum, Amstelodami adinstar Batavorum, Hispali adinstar Hispanorum; profectò non est ita facile, licet valde necessarium.

Ecce regulas quasdam convictûs humani, quas nemo nescit, nemo observat; inde disturbia convellentia societatem!

§. Haud expedit sectari principia mundi omnia: Oportet proficere ex malo quod committitur, illud abhorrendo; oportet proficere ex bono quod occurrit, illud operando.

§. Ambitio hominum mundi, non est evadendi in Christianos perfectos; malunt sibi vim facere, ut conformentur mori peccatorum magni nominis, quam parcere labori aspero in occasionibus aliis, ubi staret eis longè minoris acquæstus Sapientiæ veræ. Quantus sudor, quanta vigilantia, quanta violentia in exterminandis quibusdam defectibus, qui tales sunt tantum in oculis hominum; in expoliendis moribus illis, qui coràm Deo meriti sunt nullius; in efformanda sibi indole joviali, genio facili, quarum dotium merces à Deo constituta est nulla, imovero quarum iudicium exantlandum erit districtum! Proinde damnamus nos titulo oneroso, valentes nos salvare ut ita dicam gratuitò, tantillùm cohibendo nos.

Ambi-

Ambitiosus esto , ait sectatoribus suis Mundus ; cum æqualibus utens astutiâ , cum majoribus dissimulatione , rigore cum inferioribus. Disce satisfacere passionibus tuis modo imperceptibili , erudire in disciplina politica ; duces sequere , qui præmonstrabunt tibi viam ad successum exoptatum amorum tuorum , qui portam tibi pandent favoris . Sacrifica quælibet exaltationi tuæ ; nulla sit tibi affectatio probitatis , quoties contrariaretur existimationi tuæ ; nulla probitas vera , quoties præjudicaret scopo fortunæ tuæ ; supplanta illum inimicum , destrue hunc competitorum , tantum cogita eluctari : Talia sunt principia Mundi !

Simplex esto in actionibus tuis , ait Religio , humilis in exaltatione , modestus in prosperitate. Benefacito amicis , compatere miseris , famulare magnatibus absque adulatione , fortunam tuam sacrifica virtuti. Nulla sit tibi in actionibus hypocrisis , etsi necessaria incremento tuo ; semper sit tibi professio sincera recti & æqui , etsi contraria moliminibus tuis : Talia sunt principia Religionis ! Prô quanta oppositio Deum inter & Mundum ! Quanta differentia inter regulas disciplinæ Christianæ , & leges politicæ humanæ !

§. In omni eo quod non est scientia Mundi , amamus ignorantiam nostram. Quid curat

curat homo voluptuosus, mancipium fortunæ suæ, ignorare Deum & Religionem suam; dummodo norit mysteria supplantationis, technas politicæ, usus sæculi detestandos.

Dicendum nobis foret de universis Mundi, quod dicebat Aulicus ille sensatus, quando deferebantur ei insignia Mareschalli Galliae sex horis antequam moreretur: *Hoc equidem decorum est in mundo isto; verum regionem ingredior, ubi juvabit me parum.* Existimatio magna, natales illustres, in mundo hoc nihil præclarius! In mundo altero, ubi punitur arrogantia, ubi divites perhibentur contradictores Crucis JESU Christi, ubi non distinguitur inter principem & nobilem; non deserviunt hæc, nisi ad augendum reatum.

Addictissimi mundo, non sunt ultimi in cognoscenda ejus vanitate. Eloquentes in exaranda effigie tristi ærumnarum exantlandarum cum hero adeo ingrato, detestantur eum millies, donec arripiant consilium valedicendi ei.

Considerationes istæ deducerent me longius; non forent legendæ, perinde est terminare eas.

SOLITUDO.

Opus est vigore mentis magno, aut omnimoda mentis alienatione, ad ferendam diu vitam solitariam. Abundans dulcedine pro illis, qui norunt occupare se, horrida accidit omnibus, qui ignorant exhilarare tædium ejus meditatione & lectione rerum memorabilium. Homo destitutus ingenio, incapax reflectere mente, viveret extramundum expers fastidii; neque enim ideam ejus faceret sibi delectabilem: Spiritus mediocris, qui per media solitudinis confinia, introspiceret gaudia sæculi, consideraret se cum amaritudine in profundo deserti: At homo spiritûs elevati, qui rebus humanis amplitudinem tribuit, qualem habent reapse; assuetus contemnendæ earum vanitati, placuerit sibi summopere in commemoratione illa, in qua non foret testis de fatuitate cæterorum hominum.

§. Quisquis vivere posset solus, vel ideo felicius foret. Non turbatur cordis tranquillitas, nisi à vehementia passionum; & invalescunt nostræ passionēs, ex frequentia commercii cum mundo.

Corrumpimus nos alterutrum, communicantes nobis reciproce inclinationes nostras pravas. Debuccinat ambitiosus, laborandum esse pro gloria; Avarus exterminando desiderium famæ decoræ, ardorem
infi-

insinuat coacervandi bona; Vindicativus prosecutionem inspirat honoris imaginarii; Eruditus anteponit quæ curiosa; Capitaneus approbat duntaxat professionem armorum; gestiente quolibet invenire in altero alterum se, instillando ei passiones suas. Qui vivere posset in Solitudine, quod sibi timeret haftenus haberet nihil.

In mundo contentus vivit nemo statu suo. Videmus homines vias inire adeo diversas, ad reddendos se felices; ut dubitari possit meritò, an quam quis arripit, via sit vera. Postquam fluctuavimus diu in ista incertitudine, incipimus suspicari electionem alterius esse meliorem. Mercator felicem reputat militem, cui pertimescenda non sint naufragia & jacturæ. Miles conditionem præhabet mercatoris, cujus vita non subjaceat periculis mille, quibus exponitur ipse. Queruntur Magnates de molestiis statûs sui, & invident inferioribus: Fascinati isti à vitæ hujus splendore exteriori, nihil putant amabilius aulâ. Voris hisce paradoxis non perturbaretur vita Solitarii; videretur conditio ei sua fortunata, quia conspiceret neminem feliciorem se; nisi fortè Solitarium alium, cui abstractio à mundo omnimoda felicitatem dedisset ultimam.

Inimici quales sumus vitæ abstractæ, necessa-

cessarias habemus occupationes tumultuarias, expellentes nos extra nos. Paucis placet Solitudo; ecce rationem ejus: Vix est qui possit ferre aspectum sui.

Non audire quàm cantum volucrum, quam murmur suave frondium; non videre nisi arbores extendentes lentè foliorum pompam, flores nasci & emori ocyus; hæc enimverò occupatio non est hominis exercitia amantis fastuosa. Assentior ei, quod commorationem suam erigat in quadam Metropoli: quodsi causavit ei tædium Solitudo in anni temperie pulcherrima, in hyeme profecto causatura foret ei fastidium mortale.

Post annos aliquot, ait quivis, recipiam me in domum meam campestrem, ibi dies agam mihi residuos in tranquillitate; expers ambitionis, commercio suffultus duorum amicorum. Vix transactum sic est trimestre, & prædominatur jam tædium, præhabito malaciæ Solitudinis strepitu civitatis.

§. Solitudo refugium est ultimum Aulici. Miramur de repentino consilio *Alcipsis*, qui obtenturus mox dignitatem in aula primariam, abit terminaturus dies suos in loco solitario; miremur potiùs, quod tam diu perstiterit in mundo.

§. Valedicit Aulæ nemo non invitus. Imbuti adhuc toti voluptatibus & molestiis
ibi

ibi perceptis, cum animo pleno ejus quod eramus, & quod poteramus fieri, cum corde implicito objectis teneris; toto habemus opus nostro conatu, ut concludamus ei valedicere. Intentione hac datâ executioni, dolemus de cunctatione nostra prima.

§. Vicissitudo exoptatâ hominis valedicentis mundo. Opus habebat cubiculariis ad vestiendum se; provocandus erat ei somnus concentibus musicis; non poterant apponi mensæ ejus cibi satis opipari; Ædes ejus non poterant adornari suppellectili sat pretiosâ, nec horti ejus satis esse culti; usum non habebat pedum, nisi quoad descenderet de hypocausto, vel conscenderet currum; gravatus à lectione momentanea, reputabat de cœtero neminem vel spectabilem vel intelligentem. Suggestit ei secessus sensus, damnantes morem illum mollem & imperiosum: ipsemet colit hortulum suum. Videtur ei flos nascens procurante industriâ suâ, pretiosior plantis pulcherrimis Thessaliæ: Obdormiscens ad murmur suave rivorum, evigilat ad cantum galli: Vestitus simpliciter, satis habet alimento mediocri: Contentus simplicitate decora domûs suæ, delectatur legendis libris novis.

Laborans Solitarius quotidie manibus
D 2 suis,

fuis, architectus suus est, suus pictor, hortulanus suus; verbo sufficit sibi.

§. Non haberet ampliùs Solitudo unde placeret, sicubi privaret penitùs commercio amicitiae. Potest quis renunciare mundo, sed adhærere amicis: Relinguitur mundus, quia periculosus; colitur amicitia, quia virtus est.

Solitudo, quæ insensibiles nos reddit ad omnia, sensibilitatem nobis relinguit semper æqualem erga amicos.

§. Amor quietis, motivum non est satis validum, ad retinendos nos in Solitudine; nisi ducamur insuper desiderio vacandi unicè meditationi cœlestium.

Delectamentum Solitudinis suave! Eruditus voluntatem adimis operarios agendi dæmonis, applicando eos labori magis Christiano, præbendo eis delicias innumeras, & voluptates irreprehensibiles in lectione libri sacri. Quid juvasset eos successus artium abominabilium Religioni, nisi ad inflandos gloriâ malè partâ? Nimis impotentes qui resisterent existimationi speciosæ, sacrificaturi fuissent ulterius conscientiam curiositati vanæ, allaborando ad interitum suum; Cum è contra obscuri viventes & ignoti mundo, prærogativâ gaudeant laborandi pro coronâ solidiore.

§. So-

§. Solitudinem delitiæ comitantur innumeræ: Non est dies, non momentum, quod non faciat cultorem virtutis solitarium renasci voluptatibus novis; nunc occupatur cœlestibus, quæ promereatur; nunc respicit terrestria, quæ contemnat; occupatus indefinenter amore veritatis, perquirat eam, perlustrat & exercet eam.

In secessu datur libertas cogitandi de se, coarctata à disturbiiis mundi. Occupatur Solitarius commemoratione futurorum longè aliter ac ante: Volvebat mente fortunas splendidas, ambitionem nutriens spe eventuum illustrium; longè perspicacior modo ductu veritatis, vanitatem deridet pristinam.

§. Verè beatus est, qui vivere potest independententer ab auxilio alterius: Beatitudo hæc perfecta datur in Solitudine; ibi carere possumus Magnatibus, contemnere favores eorum; ibi manumissi ab obsequiis illis exactis, non habemus quod præstolemur integris annis complementum desideriorum nostrorum: Vota quæ formamus innocua, turbant nihil felicitatem nostram præsentem.

An videntur in Solitudine proditioes, perfidiæ, perjuria? Nulla ibi sollicitudo ab amicis, nullus ibi timor perdendi eos; insultantes fortunæ, & deridentes potentiam ejus, ubinam statum inveniemus feliciorum?

Quale non præstat sublevamen Solitudo infelicibus ? Amanti cæco asylum est contra amoris pericula ; Ambitioso humiliato solamen est de fortuna novercante : quod impossibile foret zelo eloquenti amicorum , possibile fit taciturnitati Solitudinis.

§. Solitarius quidam verè abstractus à mundo, exaravit mihi in epistola felicitatis suæ elogium hisce terminis: Ignosce Domine digressionem meam ; captus ut sum illecebris secessûs mei , ad momentum recensebo eas : Tota facies terræ, theatrum magnificum magnalium Omnipotentis, quotidie hic mihi exhibet spectaculum longè diversum à spectaculis vestris, & quod contemplari liceat cum voluptate legitimâ. Video opera naturæ , opera archityptica Providentiæ divinæ : Homine inspectante crescunt hic lilia , adornantur campi Aulæis pretiosis ; ipse Salomon super throno non est splendidior flore tenuissimo nascente in vallibus hisce fecundis. Talia sunt objecta rapiencia oculos meos ; quæ congruens, nedum imperem ut pulchritudinem suam tegant , invito ad explicandam ; quò magis potentiam admirer Auctoris. Sed & aures pascor peræque innocenter melodiâ philomelæ , cantu curruçæ , garrulitate avium mille provocantium ad laudandum Creatorem ; dum interim mundani, aurem præ-

præbentes concentibus prophanis, voluptate demulcentur noxiâ.

§. Magis necessaria est Solitudo illis, quos mundus potest corrumpere, quam Sapientibus, gnaris à corruptione mundi præservare se. Interim nonnisi à corruptis Solitudo spernitur, amata duntaxat ab illis, quibus minùs est necessaria.

Quorum gratiâ comparata sunt deserta? Pro quibus institutæ sunt eremi? An pro hominibus in quibus caro est emortua, in quibus passiones jacent extinctæ, quibus vitia non sunt dominantia? Tuguria illa remota à consortio hominum periculoso, conveniunt præprimis illis, qui à mundi lenociniis irretiuntur facilius.

Fugiamus in Solitudines, si civitates loca sint nobis tentationum; quandoquidem animam habemus susceptibilem adeo excessuum inundantium copiam hominum, quæramus in montibus si possibile est, asylum impenetrabile veneno corruptionis.

Omnia Vanitas, omnia Vanitas, repetit Sapiens! In recessibus horridis peræque ac in aulis frequentissimis, exercet vanitas dominatum suum; cum sola hac differentia, quod desit vigor resistendi fascinationibus ejus media inter pericula, comitantia eam in turba.

§. Considerati homines quàm homines, æquales sunt per omnia. Imperceptibilis fit duntaxat æqualitas ista in civitatibus magnis, propter aliorum splendorem, & aliorum simplicitatem; palàm fit & agnoscitur in locis remotis à frequentia hominum.

Occurrit mihi Parisiis Vir spectabilis; vix respicit me. Occurramus nobis in campo aperto; deteger mihi primus ipse caput. Unde civilitas adeo repentina, adeo inæqualis? Sumne magis homo ruri, quam in civitate? Nequaquam, sed quia ipsemet deposito ruri fastu, per quem opinione sua supereminebat aliis, magis fit homo ac erat; atque metiens se compositum mihi, invenit me sibi æqualem.

§. Est quod invideam forti Solitarii, qui abrupto commercio quolibet cum mundo, magis est solus in Solitudine, quam Solitudo ipsa in campis illis inhabitatis.

§. Montes, rupes, nemora, locum faciunt solitarium, non Solitudinem. Illum dico in Solitudine esse, qui vivere potest secum ipso solus. Peræque occurrit Solitudo ista in medio tumultu civitatum frequentissimarum, ac in locis desertissimis.

Habere habitaculi loco cavernam obscuram, pro sociis bestias feras, pro spectaculo torrentes & saxa pro cibo radices sine condimento, occupationis vice exercitia corporis.

corporis laboriosa; latere denique in horrore silentii tristis, quod non interrumpatur nisi ullulatu luporum; hoc equidem quædam Solitudinis pars est: Vivendum est tibi tecum ipso, ac si solus fuisses semper; & ecce Solitudinem veram!

An proscribent se homines universi, in exilium non terminabile nisi cum vita? Implicati in civitatibus negotiis suis, obstacula habent plurima remorantia institutionem secessûs! Scio equidem; estque calamitas isthæc multorum, qui à commercio mundi corrumpuntur irreparabiliter.

Si molirer populis exuere civitates, non darentur amplius Solitudines; frequentiora forent deserta provinciis, provinciæ forent deinceps deserta. Maneamus per me licet, in mundo, instituamus autem intus nos, secessum hunc adeò necessarium.

AULA & MAGNATES.

STatua exposita in loco publico, oculos defigit prætereuntium, qui admirantur ejus extereriora; si conspicienda darentur interiora ejus, videre foret inane horrendum: Talis est Aula.

Inculcavi mihi toties: Apud Magnates habes nihil quod prospereris: suspecta habent

bent officia quælibet, assiduitates æstimant parvi; lassati benevolendo tibi, protegunt te frigide; livori exponunt invidiæ, quemcunque oculo respiciunt propitio. Exantlanda veniunt vilipendia dura, arripiendæ sunt adulationes, demulcendus est vilis mediastinus; cui exhibendæ sunt submissio-nes, cujus suscipienda sunt repudia flexo genu. Quod quidem largior ultrò; verùm mentem falleret lingua, si dicerem refanatum me à passione vivendi in Aulâ. De numero sum eorum, qui blandiuntur sibi, fore per moderationem suam, ut serventur illæsi à violentia fortunæ sinistræ: Quousque non feci experimentum, credam posse me decipi.

§. Aula mundus est singularis, in quo vivitur secùs ac alibi: Tantundem oppositi nobis sunt aulici, ac antipodes.

Quis crederet, quod quatuor leucis longè Parisiis, alii forent mores, alii modi agendi, sensus penitùs diversi à civitate?

Versaliæ & Lutetiæ existunt neutiquam sub eodem clymate; genio sunt sibi nimis contrariæ: Ibi aër est contagiosus; hic non est usqueadeo infectus: Ibi adulantur, dissimulant, utuntur technis; hic magis sunt ingenui, manifesti & sinceri.

§. Placitum Aulæ, non est idem cum placito civitatis; quod sit melius nescio. In
Aula

Aula judicatur acutè, in civitate pronunciat-
tur solidè! Hoc saltem scio, quod sit de-
lectabile, approbationem tenere utriusque.

Duo nominati sunt Oratores, qui loquan-
tur, alter coram Rege Galliae, alter coram
Rege Angliae. Pollicetur sibi primus Epi-
scopatum; secundo non licet per regulam
suam aspirare nisi ad Cardinalatum. Na-
ctus ille approbationem Parisiis, non asse-
quitur eam in Sacello Regio, qualis mœror!
Obrutus iste applausibus Magnatum, quia
applausum habuit Principis, videt in paro-
chia quâdam Parisiis auditorium parum
frequens & multum murmurans: Quis
amborum habet magis quod soletur se?
Nullus dubito, quin Religiosus. Approba-
tio hominum Aulæ titillat magis approba-
tione populi, qui suffragio gaudet nullo in
electione Prælatorum.

§. Vir aulicus existens in civitate, appro-
bat quod admiratione colitur civitatis: re-
versus in Aulam, opinioni adstipulatur Au-
licorum. Quilibet locus, uti quodlibet sæ-
culum, delectatur beneplacito quodam
singulari, cui obsecundandum vel bono vel
malo. Quid subest periculi? Habetur ac-
ceptus quisquis opinionis est cœterorum.

Annunciatur dramma novum, titulus est
ei repertus feliciter; curritur turmatim ad
exhibitionem ejus primam, dignantur eam
multi

multi Principum præsentia suâ, judicatur compositio ejus exquisita : Sub spe captivandi beneplacitum Aulæ, exhibetur cum exactitudine adhuc majore ad Fontem bellaqueum : nullam hic movet admirationem, fit caducum. Aulici hi critici, sunt nihilominus ipsissimi, qui ejusdem extitère vix non adoratores. Quæ causa varietatis hujus in opinionibus? Hæret mihi aqua, ut rationem ejus allegem adæquatam; nisi quis velit habere satis ratione mea primâ : quodlibet sæculum quilibet locus delectatur beneplacito suo singulari.

Ostende mihi virum, cui applauserit Aula simul & Civitas. Quod æstimatur hic, non approbatur illic. Pro exemplo est Tragedia J. . . . Nominare possem opera alia innumera, quæ captivaverunt Aulicos, nec tamen placent Parisiis. Diversificantur gustus mirum in modum.

§. Pauci sunt probi in Aula; quod dum profiteor, nihil timeo mihi ab imputatione calumniæ: quodsi enim viverent omnes in Aula Christianè, eligendus non foret status alius.

§. Viæ Aularum sunt præcipites in ruinam; ad ascensum difficiles, lubricæ sunt & faciles ad lapsum.

§. In Aula opus est certâ perseverantiâ; favores Principum non abripiuntur, nisi violente
lente

lente: Destinatum est cor eorum, solis persistentibus in expetendo.

§, Multum abbreviat viæ Aulico favor, præveniens pro ipso meritum assiduitatis.

§. Architectus quidam nomine Dinocrates tentaverat invanum, ad notitiam pertinere Alexandri. Nullâ valens viâ approximare Regi, stratagema excogitavit singulare, ut ab eo videretur. Capite coronatus ramis populeis, corpore unctus oleo, humero sinistro pelle tectus leoninâ, cum clava in dextera, stitit se principi huic. Excitante spectaculi novitate curiositatem Aulicorum, jussit eum Alexander appropinquare; & perceptis ejus petitis subridens, retinuit eum inter suos. Non ausim dicere nimium, quod subit mihi mentem: Quilibet gestit notus esse Principi; quisquis ingreditur Aulam, fines habet eosdem; numerus eorum est tantus, ut nullo non tempore remaneant quidam retrorsum: Verum & isti observari volunt modis omnibus; quid faciunt? Imitantur Dinocratem, cujus exemplo se faciunt personatos, satagentes Magnatem cujus protectionem ambiunt facere persuasum, quod more athletarum strenuorum, defensuri sint causas ejus, & cuicunque exponantur experimento, habitori sint cor leoninum, robur Herculeum. Quodsi non placeat applicatio ista, per me
licet

licet, admirationem habeat saltem historia.

§. Avaritia privatorum, palatia obsidet Principum cum rabie tantâ, ut non habeant tempus examinandi, quid largiantur, vel cui. Gratias suas jactant in casum, quas arripiunt indigni, & de quibus participant nihil moderatiores.

Non sunt dispendia ac erogationes Aula-
rum; vestiuntur alii spoliis aliorum.

Facilitas concedendi omnia familiaris Magnatibus, bonitatem eorum nedum commendet, diffamat; invidiam provocat contra potitos liberalitate eorum.

§. Miramur, dum dicitur nobis, dari regiones, ubi agitur per noctem, quod hic per diem. Quare non miramur, videndo virum Aulicum vigilare, quando alii dormiunt, prandere, quando alii cœnant, ludere denique noctes totas, conversas in totidem dies?

Videntur dies comparati tantùm pro vulgo. A Magnatibus non amantur voluptates, quàm quæ gustatæ ad splendorem faciunt. Matrona quædam assurgit de lecto ad meridiem, vix vestita est hora quinta; Succedunt sibi per seriem comœdia, tripudia, lusus; decumbitur quartâ matutinâ. Nonne subvertere est ordinem mundi, ac quærere quietem dum alii occupantur? Solos

los video delectari Magnates more vivendi adeo insolente.

§. Desideratur altitudo ab omnibus, ex finibus licet diversis. Quærunt eam aliqui propter ipsam, & quia vitam largitur voluptuosam, quia subministrat commoda quælibet. Anhelant eam alii auctoritatis ergo; illi videlicet, qui delectantur in multitudine Aulicorum, qui gestiunt arrogare sibi præpotentiam, qui amant circumdari turbâ supplicantium, depositarios audire gratiarum & sollicitari de distribuendis.

Volunt Magnates obsequia deferri sibi assidua, quia ipsimet assidui sunt valdè in obsequiis deferendis. Expectas ab ipsis quod expectant à Principe; nonnè justum est, ut illud compares pretio eodem?

§. Quisquis ingreditur Aulam, voluntate se exuat propria, plus quam quivis alius votum emittens obedientiæ solenne. Locus est, ubi arbitrio regimur alieno, ubi prohibemur sequi ductum phantasiæ propriæ. Quâ vellemus horâ cœnare, prandemus; cœnamus, qua hora vellemus dormire; assurgimus valde manè, & decumbimus valde serò, idque nunquam non contra beneplacitum nostrum. Iste quippe semper mos fuit Aulæ. Amœnior est longe status hominis de populo: Suus sibi Dominus, suus Rex, non patitur contradictorem; non exspe-

exspectat, exspectatur; dicit voluntatem suam, & obsecundatur ei; manducat pro appetitu suo, libertate gaudens per omnia.

§. Servitus mira, ac illa Imperantium! Videntes eos arbitros mundi, credimus liberos; verum an nihili habendum est imperium, quod patiuntur à violentia innumerarum passionum? Imperantes populis cum auctoritate, obediunt superbiæ suæ cum subjectione longe majori: Marii sunt, qui ducunt exercitus, simulque Marii, qui ducuntur ab ambitione.

§. Ex quo adhæremus personæ cujusdam Magnatis, jam non sumus amplius nostrum; actum est de nobis. Vellemus ridere! videmus non ridere illum Magnatem; crimen foret facere tale quid. Amaritudinem sentimus acerbam! nulla est amaritudo illi Magnati; decentia nos jubet erumpere in cachinnos gaudibundos. Quænam servitus crudelior?

Conditionem deploro eorum, quos spes lucri, ratio politica, adulatio obstringit ad hilaritatem exteriorem, quo tempore afflictione consumuntur secreta. Comædus ille redux modo à funere uxoris suæ quam amabat, cogitur depositâ veste luctûs, in oculis hominum affectare lætitiâ cuius est incapax; nonne causa tristitiæ hæc est nova? Succubuit Aulicus ille in causa, ex qua dependebat

bat fors familiæ suæ; non obstante dolore quo dilaceratur, vultum cogitur induere jovialem: Ecce quod est infelicitatem ferre duplicatam!

§. Opus habemus in Aula hominibus quibuscunque; aliquando magis bonâ voluntate alicujus ostiarii, quam gratiâ heri ejus. Gestiebat quilibet notus esse servis Sejani, partientibus cum ipso homagia adulatorum.

Minimi quique possunt in Aula evadere in amicos potentes & in adversarios formidandos. Qui videtur imbellis, imperium exercet majus in animum Principis, Magnate quovis primario.

Non metiuntur ubique Principes familiaritatem suam, ad præeminentiam personæ: nonnunquam concedentes eam facilius homini natalium humilium, utenti eâ discretè, quam aliis proclivibus ad abusum ejus.

Oportet in Aula submisionem exhibere talibus, qui submisionem debent nobis. Quicunque renuit ingredi per viam istam, personam agit Aulici valde ineptam. Eques vittæ cœruleæ gnarus aulæ, ambiet datâ occasione amicitiam cubicularii, ut accessum nanciscatur apud Ministrum.

§. Invenitur rarò sensibilitas in corde potentum: Deliciis innutriti continuis, indurantur animo erga miseros.

Carent potentes sensibus humanitatis erga ceteros omnes, quia exhauriunt pro se teneritudinem suam totam; vident cum incuria tanta pati hominum reliquos, ac si naturæ essent ab ipsis diversæ.

Vos homines exaltati, qui Dii estis terræ, populorum patres! quæ nos obligat lex ad vos honorandos, vos obligat lex ad nos diligendos.

Nihil devincit nos validiùs, civilitate Magnatis. Obstricti toti gratiâ ejus, optamus nobis gloriæ thesaurum, quem offeramus ei; in compensationem gloriæ, quâ se exuit adeo liberaliter nostrum gratiâ.

Adeuntes Magnatem sæpiùs, lassamus eum præsentia nostrâ, gravamus eum assiduitate: Adeuntes eum rarò, periclitamur, ne obliviscatur nostrum, ne diffiteatur nos: Quam felix qui potest carere Magnate!

§. Quod Principibus creat gaudium maximum, non est semper successus moliminis ardui; delectatis aliquando longè magis malitiâ finis, aut insolentiâ morionis alicujus: Non exhilarantur perinde dictorio ingenioso, aut facetudine falsâ. An ignorant discernere quæ præstantiora? Non semper hoc causæ est: Assueti delitiis magnis,

gnis, fiunt ad eas denique insensibiles; redacti ad quærendas novas, in hujusmodi ineptiis, quibus excitent somnolentiam suam: Ratio quæ videtur mihi verior.

§. Incolæ Aularum ignorant uti se ipsis: Pedes manusque partes sunt eis saltem decoris, non membra necessaria; quibus instructi sunt duntaxat, ne ab hominum reliquo appareant diffformes.

§. Ubique veritas parit odium, in Aula horrorem parit.

Ars demulcendi potentes, usqueadeo est trivialis, ut nec humiles lateat, nec rudes.

Potentes operantur malum gratis; destituti rarò poëtis & oratoribus sibi devotis, qui adulentur opportunè, & qui vitia sciant convertere in virtutes.

Tot tantæque delatæ jam sunt potentibus adulationes, ut adultores videantur redacti ad incitas, & deponere arma. Nullus dubito, quin ars laudandi exhausta sit jam inde à tempore Regum primorum; nisi spes lucri, quæ exhauritur nunquam, subministret ei scaturigines novas, in gratiam successorum eorum.

Quod desiderare me faceret statum Magnatis unicè, facilitas est conciliandi sibi existimationem. Multùm scientiæ, multùm sapientiæ, multùm præstantiæ, inglorium est pcenè in conditione privatâ.

Stolidus qui simul & nobilis, prærogativâ potitur insigni: Si non loquitur, extollitur cautela ejus politica: si loquitur, exaggeratur ingenium ejus.

§. Devitemus præmonstrare talenta nostra præsentè Domino: Tunc enimvero oportet sequi consilium Sapientis: *Ne in-nitavis nimium prudentiæ tuæ.*

Fili mi, fac te pusillum, dicebat Philotæ Parmenio! Non nisi hoc inculco documentum Aulicis.

§. Stabilitas non est proprium quarto modo indoli Imperantium; quibus circumagitur voluntas revolutione continuâ.

§. Minima quævis Reges exterrent nocentes. Trepidant ad signa minutissima; conscientia prægravata criminibus, attentos facit ad eventus maximè communes. Ut contremiscant, necesse non est coruscare cælum ignibus, tonitru diu retentum prorumpere in tectum palatii, ibique confringere & subvertere, quæ deserviunt instrumenti loco vanitati eorum. Non requiro tantum; satis est solem subducere ad momentum lucem suam: Exterritus quidam Archelaus ad conspectum eclypsis hujusmodi, quam timidissimi quique respexerint absque stupore; faciet claudi portas palatii sui, præscindi comas filio suo, ad quærendam securitatem loca subiens subterranea;

nea; quasivero impenetrabilia vindictæ Cœli.

Princeps innocens, omnia spectat sine terrore, expectat cum intrepiditate; perturbatur princeps pravus, ex conjecturis finistris. Apparitio cometæ, mutatio coloris in luna, detectio novi astri, murmur alicujus tonitru, præfagia erunt ei calamitatis; tortus memoriâ crudeli suorum scelerum, quolibet timet momento, à fulmine reduci in cinerem.

§. Sicubi Principes cogherentur facere durante vitâ, dicenda de ipsis durante oratione eorum funebri; quanta pro ipsis laboris moles!

§. Suademus Principibus quæ placentia, non quæ proficua sunt eis. Scio probè prudentiam politicam suos habere limites; timemus contrahere averfionem eorum. Non vitupero quidem cautelam istam; sed quare malumus mancipare nos legibus adulationis projectæ, quam subicere eas regulis virtutis indispensabilis?

Princeps vitiosus accersit rarò in consilium suum probos, eorum timens contradictiones; quos ubi admittit, admittit ad justificandum se in oculis populorum, de temeritate moliminum suorum.

Reges quos ratio regit politica, non tam expetunt consilia, ut sciant eligere media,

quibus consequantur suos fines; quam ut perspectam habeant intentionem ministro-
rum suorum.

§. Moliebatur Xerxes subjugare Græ-
ciam. Adulatores nunquam non eloquen-
tes, prætermisere neutiquam occasionem
istam, prognosticandi ei prosperitatem ar-
morum. Monuit Demaratus reliquis since-
rior, quod obfuerit ei forte multitudo ex-
ercitûs. Prævalente autem consilio adula-
torum consilio Sapientum, istud fuit negle-
ctum. Sed videns tandem Xerxes successum
belli funestum, laudavit Demaratum de di-
cta sibi veritate. Quam deplorandi sunt Po-
tentes, quod usqueadeò ament adulationem
& usqueadeò abhorreant veritatem! Si quan-
do amor boni communis, impellit viros quos-
dam cordatos, ad dicendam veritatem; in-
veniunt consilia eorum aurem gravem, se-
quelam nullam.

Aversantur Imperantes nullo non tem-
pore viros sapere volentes plus ipsis: opus
habent ingeniis condescendentibus, & suc-
collantibus ambitioni suæ. Quousque non
vident subversionem moliminum suorum
superborum, causatam imprudentiâ suâ,
monita respiciunt ministri Sapientis. Abs-
que experimento isto, quod poenitere facit
eos, secutos esse prudentiam propriam, fa-
terentur se necdum deceptos.

§. Consi-

§. Consilarii Sapientis dispendium, eò probat luculentius necessitatem ejus. Quousque subest fulcrum istud, creditur super-
vacaneum; sed ubi concidit, agnoscitur
indispensabilitas ejus. Augustus acerbè fe-
rens, videre filiam suam deditam dissolutio-
ni indignæ fœminæ gradûs sui, nequivit dis-
simulare dolorem suum. Dum non erat,
qui dissuaderet ei divulgationem hanc pro-
pudiosam, propalavit ipse luxuriam Juliæ;
haud considerans, quantum diffamaret se
ipsum. Sed nec moratus est agnoscere er-
rorem suum: non fecissem ajebat, tale quid,
si Mœcenas vixisset aut Agrippa.

Eruamus ab actione Augusti regulam
alteram. Parentes, nedum vitia liberorum
propalent, contegant ea. Non nisi mo-
mentum dilationis concedam eis, donec
pœniteant, exaggerasse fastidia ab ipsis per-
pessa: Quamprimum dabit ira locum mo-
derationi primæ, deplorabunt satisfecisse
pruritui suo, cum dispendio honoris sui.
Excessus liberorum, an non imputantur ne-
gligentiae & exemplo parentum pravo, at-
que defectui educationis? Procuremus sopire
culpas liberorum in secreto domûs nostræ;
quas nequidem noverint domestici nostri,
nequando imbuatur eis civitas aliqua tota.
Quid lucratur pater diffamando liberos
suos; dicamus potiùs, quantam non infert
E 4 inju-

injuriam sibi? Siquando sistunt se ad officium aliquod, si ambiunt aliquod munus, revocatur ad examen vita eorum præterita; citatur testimonium patris, querimoniarum & castigationes ejus: Cogitanti relinquo, an non sit ei mora longa detestandi indiscretionem suam.

Ansam præbet mihi dictum Augusti considerationis alterius. Affectant Principes loqui benè de mortuis, ad inspiranda fervientibus sibi æmulationem fortem: Id quod prudentia exigit politica. Periculosum foret palàm facere homini indigentiam personæ suæ, an non posset eâ abuti? Incertus, quoniam respiciantur oculo servitia sua, conatus exerit novos, quò magis faciat accepta. Suadet morem istum ratio secunda: Nihil excitaret invidiam Aulicorum acriùs, quam approbatio meritorum unius vel alterius: Sapienter agit Rex, non explicando se desuper.

Quidquid dicat Princeps, deprehendimus responsis ejus inesse vim perstringentem oculos mentis: Tonus ille Majestate plenus quocum effatur, sed & verba quæ profert pauca captivant mirificè.

Eloquentia datur annexa altitudini, extendens se ad actiones, & ad silentium usque Principum. Verbum quod proferunt unicum, vim continet majorem discursu alio toto.

toto. Loquuntur in ipsis omnia, articulatione vocis, nutus, gestus. Sensus deprehenduntur eis nobiles, & quorum interpretatio est facilis. Non est artis, regulas prode-re persuasivæ hujusmodi, habentur à natura; quæ tantum communicat ponderis & auctoritatis Regum dictis, quantum fortuna eorum personæ.

Exactè conservat historia sententias Imperatorum, sollicita annunciare posteritati dicta perinde ac actiones eorum. Placet etiam referre, quæ dixerunt Cæsares, Alexandri, & quæ fecerunt. Ubique ingrediuntur aphorismos nostros nomina eorum augusta: quia reapse aphorismi sunt habentes heroicum quid, solis congruens mentibus Heroum.

§. In homine sublimato, virtutes requiruntur plusquam communes; omnia congruant fastigio quod tenet alto. Animus minus audens, reputatur ei pro inerte; liberalitas mediocris, non merebitur ei gloriam cordis benefici.

Arbitris populorum obligationes sunt longè strictiores, quam hominum reliquis. Quod istorum perfectionem absolvit, illorum vix inchoat. Dotes limitatæ spectabilem faciunt virum civicum; magnus non erit Princeps, nisi habeat infinitas. Ignoscuntur defectus quidam subdito, quia tan-

tumodo subditus est ; in Rege excusatur nihil, quia Rex est: Virtus mediocris Regi species est criminis.

Dignitates altæ, quantam exigunt circumspeditionem ! Actiones sint irreprehensibiles, dicta sint sententiæ. Vox vel modicè passionem redolens, non exit absque censura de ore, à quo mera expectantur oracula. Actio parùm ordinata, monstruosa est oculis eorum, quibus debentur exempla. Tanguntur parum ab instructionibus istis Magnates; imaginantibus sibi eorum plurimis, dissolutionem, imperfectionem, prærogativas esse natalium; esse sapientem, perfectum, curam esse derelictam vulgo.

§. Licet non existas in gradu sublimi, proficere tamen potes perinde ex dictis ad Magnates, ac Magnates ipsi in quos diriguntur. Peræque sibi locum vindicat ambitio in colluvie miseriarum, ac in throno Alexandri: eatenus ut documenta visa pertinere tantum ad Imperantes, referenda sint non minus ad parentes.

OBSERVATIONES IN LOCA QUÆDAM SINGULARIA TACITI.

Senectus non involvit semper incapacitatem ad electionem bonum. Videmus
fenes

senes, quibus vigor augetur mentis, ad modum quo robur diminuitur corporis. Galba adoptando Pisonem, ratus est elegisse sapienter: *audita adoptione tui*, ait ei, *desinam videri senex*.

Ne quid novitatis sit in regni exordio. Procura quomodolibet, ut credaris murare velle nihil. Regimen novum simillimum sit per omnia pristino, quod apud populos fuit sine querela. Non scirem arcanum securiùs captivandi affectum.

Timebatur, ne Imperium devolveretur ad Tiberium; ratio erat principalior: *quia à prima infantia educatus esset in domo regnatrice; præter congestos in juvenem consulatus, & triumphos*. Educatio mollis fomes est voluptatis; ægrè linguimus habitum contractum in delitiis. Nullatenus assueti exercitiis laboriosis, nedum vacemus negotiis regiminis, dedimus nos recreationibus subministratis à magnitudine.

Præterea nihil excitat ambitionem magis, honoribus delatis certatim, & quibus Principes redduntur tumidi, superbi & despicabundi. Felices, qui noverunt præservare se contra mollitiem genere vitæ austeræ, contra elationem modis amabilibus! Regnum facient suum optabile in longævum.

Observat Tacitus, *primum facinus novi principatus, fuit posthumi Agrippæ cedes*.
Qua-

Qualem de Tiberio fovere poterant opinionem Romani! In annis ultimis Augusti, clementiam experti insolitam, exemplum vident crudelitatis detestandæ, in primorum dierum regimine Imperatoris novi. Terminavit Augustus regnum suum actionibus mansuetudinis, finivit tempus dominationis suæ modis ingenuis: Orditur Tiberius more Tyranni, absque spe mutandæ indolis suæ suspicacis.

Ideam sui sinistram præbet populo, quisquis contegere non potest propensionem suam noxiam. Pertimescebant rectè, ne Tiberius pertingeret ad Imperii gubernaculum.

§. *Quem ignarum inermumque, quamvis firmatus animo Centurio ægrè confecit.* Prominet de facie Principis, non boni modo, sed & crudelis, ex veneratione debita Magnatibus terræ; prominet inquam, certa majestas, prosterbens quemcunque audentem attentare in eorum vitam. Majestas ipsis sua est scuti loco: labefactatur consilium quodlibet audacissimum, corripitur sicarius horrore, paulò post desperatione ob crimen consummatum & dum cognoscit enormitatem ejus in latitudine sua tota.

Annunciante Centurione, factum esse quod imperasset. Rem horribilem, nihil non facimus, ut placeamus Principi! Honori ducimus
 cimus

cimus potiri intimitate ejus , gestimus ministros esse fiduciales crudelitatis ejus! Redit Centurio quàm potest citissimè, ad referendam cœdem perpetratam; non secùs ac si victoriam reportasset ingentem, unde favorem mereatur Regis sui. Verùm, esto quod placeat scelus, sceleris patrator placet nunquam. Tiberius à quo sicarius iste gratiam expectaverat insignem, respondit, *neque imperasse sese, & rationem facti reddendam apud Senatum.*

Notemus hic duo: Primùm, quod necesse habeat Rex in exordio præsertim, exculpare se in oculis populorum. Nihil dispensat eum à necessitate ista potestas quam tenet absoluta: partes sunt muneris, partes sunt politicæ; qui fecerit secùs odium excitat. Alterum, rem esse periculi plenam, ac obtemperare præproperè ad mandata Principis irati: Succedente pœnitudine actioni nefandæ, rejiciet crimen in vindictæ ministrum, complacentiam castigans vilem.

§. *Affectabat Tiberius cuncta per Consules incepisse.* Periculosum est Regi prodere, quod gubernare velit solus, rejecta opinione cujuslibet: Eventus finistri imputantur ipsi, tribuuntur prosperi fortunæ. Contracta semel præsumptione contra se, non nisi ad vexandum comparatus creditur.

§. Co-

§. *Cognitum est, ad introspiciendas etiam Procerum voluntates, studiosum fuisse Tiberium.* Enimverò dexteritas est Principis non spernenda, consulendi vultum sibi appropinquantium: Id quod sectatoribus Aularum sit cautelæ loco, componendi talem in modum faciem & dicta, ne illa videatur simulata, ne ista detorta, aut etiam supervacanea.

§. *Cæsar occisus ut erat, dicebatur fuisse Tyrannus.* Colorandum erat quippe crimen assassinii. Sicubi finitrum quid accidit viro dignitate conspicuo, festinat per invidiam quilibet dicere, quod dignus sit fato suo; quomodo enim possent aliàs excusari, qui moliti sunt casum ejus?

Quod de Cæsare dicebatur post mortem, forsan dictum fuit nunquam quoad vixit. Melius callent artem suam adulatores: quousque nôrunt nos sibi proficuos, deprehendunt nobis virtutes mille, vitia nulla: mortuis nobis non dignoscunt ampliùs doctes illas præclaras, quas toties sunt demirati; soli studentes deinceps exaggerationi defectuum nostrorum.

Quam ignorant Magnates ipsi indolem suam veram, perspiciunt Magnatum sectatores. Cæsar non reputabat se tyrannum, dicitur tamen nobis, quod tyrannus fuerit: perinde diceretur de illis, qui hodiedum eveniuntur

hantur in Deos, quod non nisi homines fuerint valdè imperfecti.

Incutiat fatum Cæsaris terrorem cuicunque sedenti ad gubernaculum.

§. Quàm varia mens est populo, quàm inconstans judicium! Augustus vix clauserat oculos, & jam vocantur ad censuram motiva actionum ejus; quibusdam accusantibus, exculpantibus paucis, vituperantibus eum ferè omnibus: Tandem decernuntur ei honores divini. Combinetur si potest iste agendi modus.

§. Dissimulatio Tiberii dexterrima, palliatio ambitionis exquisita! Elogium depromit Augusti terminis plaufibilibus; obstrictus à gratitudine, invitatus à bono proprio, noverat apprimè, quod Principi regnare incipienti, laudandus sit prædecessor suus, præsertim amatus populo. Reapse averfabatur Tiberius tale quid; verùm quid non valet astutia politica? Exponit deinde populo, *quam arduum sibi, quam subiectum fortunæ, regendi cuncta onus.* Alterum dissimulationis commentum: Quis est enim, qui ineptum se censeat obeundis muneribus publicis? quæ si dicantur difficilia, capatur honor vigilantia, laboris & sedulitatis, quam nobis videmur præstare posse præ cæteris.

Tiberius erat versatus, quis negabit? *Vocatus sub Regimine Augusti in partem curarum ab illo.* Mirum in modum perficit experientia hujusmodi: Accensendum venit donum gubernandi rebus acquisitis & quod assequitur nemo, nisi studio longo, & exercitio expedito.

§. Nunquam animadvertat Princeps, quod perspecta habeas molimina ejus. Tacitus ait, *Senatores unà omnes formidasse, sensus quos Tiberius occuleret, perspicere.* Dignoscebant dubio procul, modestiam ejus fictam, & quò magis videbatur administrationem velle recusare, eò magis dominatum ambire: interim fingeabant & ipsi, quasiverò hæc ita esse non animadverterent. Homini simulanti qualis erat Tiberius, debebantur homines simulantes quales erant illi Senatores.

§. Quis periculosam ignorat offensam Principum? Frustra exhibetur eis submissio, pœnitudo: Ubi decrevere semel vindicare se, nihil est quod eos avertat. Non deponit Tiberius rancorem conceptum contra Asinium Gallum; qui in vanum quærit demulcere eum laudibus: Imperator irritatus, ampliùs non est homo, quem possis placare.

§. Vir cordatus cum vi loquens, animos sedat maximè efferatos. Blesus verba fatur
pauca

pauca ad legiones rebellantes, & cessat
ocyus tumultus. Loquitur eis hunc in
modum: *Meâ potiùs cæde imbuite manus:
leviore flagitio Legatum interficietis, quàm
ab Imperatore desciscitis. Aut incolumis fidem
legionum retinebo, aut jugulatus pœnitentiam
adcelerabo.* Inutile fuisset moderamen in
occasione hujusmodi, sermone opus erat
urgente. Prodentem Bleso formidinem, re-
bellio evasisset obstinata: Eloquebatur ve-
luti vir sibi præfens, & imperterritus ad
aspectum periculi, ex mero agens zelo
inserviendi Principi suo: Ecce quod præse-
feras turbæ, quam reducere cupis ad obe-
dientiam!

§. Principem decet esse eloquentem:
sed eloquentiâ quæ nihil habeat simile cum
eloquentia Oratorum: plus loquatur vul-
tus ejus cœteris omnibus; legatur ex ocu-
lis ejus, quod volvit mente, quod vult de-
promere, quod vult persuasum facere.
*Stabat Drusus silentium manu poscens: Illi,
quoties oculos ad multitudinem retulerat, vo-
cibus truculentis strepere; rursum viso Cæsa-
re trepidare.*

§. Placabis minus facile hominem suc-
censentem tibi ultrò, quàm quem commo-
veris. Primus agit præmeditatè, volens pro-
dere causam quam habeat vindicandi se; in al-
tero odium est involuntarium, placatu fa-
cile.

cile. Tiberius Germanicum oderat inju-
stè, an ignovit ei? Indignabatur Augustus
Cinnæ de justitia, an negavit ei gratiam?

§. Afferebatur Tiberio nuncium, de vi-
ctoria reportata à Germanico contra Germa-
nos : *Nuntiata ea Tiberium lætitiâ curâ-
que adfecere : gaudebat oppressam seditionem :
sed quod largiendis pecuniis & missione festi-
natâ favorem militum quæsvisset, bellicâ quo-
que Germanici gloriâ angebatur.* Reges
amant nunquam corrivales ; zelotypi glo-
riæ suæ , oderunt quemcunque competen-
tem secum de honore : exacerbati per-
inde, encomiis depromptis in alios, ac vili-
pendiis eructatis in se. Quàm difficile est
Duci, amorem conciliare sibi militum, quin
suspicionem incurrat sui Domini ; quàm
difficile est, inservire Principi suo etiamnum
cum successu, & haberi in mente ejus de-
votum ex asse compendiis ejus!

§. *Indulserat spectaculis ludicris Augustus,
dum obtemperat Mæcenati, effuso in amorem
Bathyli morionis.* Observemus præpri-
mis complacentiam Augusti, erga Mæce-
natem ; neque enim ager ubique Princeps
ex auctoritate ; propalabit se, effundens
quandoque cor suum. Principi non minùs
ac privato cuilibet, Leges arrident amicitiae.
Tenemur ad complacentiam magnam erga
amicos nostros ; utetur Princeps parciùs suâ,
quò

quò magis sit accepta; neque tamen usque adeò, ut tenax sit ejus cum superbia.

Quid dicemus de Mœcenate, quod amaverit morionem illum? Laborant hominum maximi propensionibus hujusmodi, neque excusabilibus, neque vituperabilibus per omnia. Astricti per necessitatem naturæ, ad occupandum quolibet modo cor nostrum, vacare possumus quandoque minutiis. An non præstat præoccupari affectum nostrum objectis talibus, quàm occupari in præjudicium nostræ gloriæ?

Neque ipse abhorrebat talibus studiis, pergit Tacitus loquens de Augusto; & civile rebatur, misceri voluptatibus vulgi. Nihil ita expeditum est; gaudent populi videre Principem affici delitiis suis; inde prognostica ducunt fausta, affabiles nominant eos & populares. Quantum obruit nos gaudium, audientes quod Delphinus Galliæ, veniat ad Drama musicum, sive ad comœdiam? Voluptas quâ tunc fruimur, minima est quæ spectaculi; delectamur longè magis admiratione Principis benigni, qui non reputat indignas se refocillationes istas præparatas pro universis.

§. Mos Germanici decorus, exoptatus & præclarus! Nihil addam illi, quod hystoriographus depromit desuper elogio, cum documenta contineat omnigena. *Circum-*

ibat saucius, facta singulorum extollens, vulnera intuens; alium spe, alium gloriâ, cunctos alloquio & cura, sibi que & prælio firmabat. Sûntne belli officialium multi, agnoscetes se in icone ista?

§. *Ægrè venia fuit accusato de corpore Vari affecto ignominiosè. Pretiosas reputemus reliquias virorum insignium; appetiantes quidquid contulit, ad conciliandum eis splendorem. Robore corporis evaserunt in Heroës, sensibus generosis cordis debent gloriam suam. Corpus illud, quo concludebant spiritum perspicacem, cor heroicum, revereamur, veluti rudera templi celebris. Non demiror ampliùs excessum magnificentiæ, in exequiis Regum præpotentium: nimium debetur conatibus mentis, successibus prudentiæ eorum, ut defraudentur corpora honoribus, quos præpedivit mors præmatura, ne deferrentur ipsis.*

§. *Recolebat Tiberius sæpè: cuncta mortalium incerta, quantòque plus adeptus foret, tantò se magis in lubrico dictans. Fovere tales sensus, & actiones præmonstrare omninò contrarias, adeo est vulgare, ut non moveat ampliùs stuporem.*

§. *Primus Augustus cognitionem de famosis libellis, specie legis ejus tractavit; commotus Cassii Severi libidine, quâ viros fami-
nâsque*

*nasque illustres procacibus scriptis diffama-
verat. Amare est subditos suos tenerè ad
modum, ac honorem reputare ipsorum, ve-
luti suum. Non tolerantur in Republica
benè ordinata pennæ illæ satyricæ, quæ de-
lectantur ingeniosè, lacerare scriptis illos,
à quibus passi sunt offensam. Laudemus
vigilantiam magistratuum, qui obstrictos se
reputant, per dignitatem quâ præemi-
nent, ad protegendum honorem populi.
Cohibitus nunc torpet pruritus, cavil-
landi hominum optimos, ex quo cœpit ri-
gor esse maximus, in permittendis divulga-
tionibus typi.*

*§. Inter quæ Pius Aurelius Senator, que-
stus de mole publicæ viæ ductûque aquarum
labefactas ædes suas, auxilium Patrum invo-
cabat. Resistentibus ævarii Prætoribus, sub-
venit Caesar, pretium ædium Aurelio tribuit,
erogandæ per honesta pecuniæ cupiens; quam
virtutem diu retinuit, cum cæteras exuerat.
Virtus liberalitatis Principibus est necessa-
ria, sine qua creduntur habere nullam.
Cum judicentur ex solis quæ dispensant
beneficiis, ipsorum interest, conservare pro-
pensionem hanc beneficam, quò celebrio-
rem concilient personæ suæ famam.*

*Actio Tiberii ansam præbet notamini ul-
teriori: Injustitia est summa Principis sa-
crificantis bona subditorum delectamento*

curiositatis sumptuosæ. Achab punitus, Jezabel devorata à canibus, ob raptam vineam Naboth, exempla sunt confirmantia quidquid dici potest occasione ista.

Neque enim eminentes virtutes sectabatur, & rursum vitia oderat Tiberius; ex optimis periculum sibi, à pessimis publicum metuebat. Haud convenit Aulæ Vir, cui benemerita sunt nimia, neque cui benemerita sunt nulla: Excessus, defectus virtutis, duo sunt extrema Aulico noxia perinde.

Viris magnis inest dubio procul singulare quid, quia formidabiles accidunt Tyrannis: Removet eos Princeps pravus, quàm potest longissimè à se, desperans reconciliare molimina sua consiliis eorum sapientibus. Optimâ ratione Tiberium dicimus hominum vaferrimum; indolis reapse pessimæ, refugiebat eos, quibus nota erat pravitatis: sperans aversione istâ captare approbationem omnis ejus, quod intendebat maximè injustum & infensum, eò securiùs, quò videbatur attribuendum ipsi minùs.

§. Opportunum ratus Germanicus conferre prælium, sed periculosum juxta, ac assumptum tollere momenti tanti, quin cognovisset præviè, qualiter affectos sibi haberet milites; decrevit circumire personatus. *Nocte cæptâ egressus portâ Augurali, per occulta & vigilibus ignara, comite uno,*
conte-

contectus humeros ferinâ pelle , adit castrorum vias , adsistit tabernaculis , fruiturque famâ sui : Cùm hic nobilitatem Ducis , decorem alius , plurimi patientiam , comitatem , per seria per jocos eundem animum , laudibus ferrent , reddendâque gratiam in acie fateventur . Insigne motivum gaudii pro Duce exercitûs , testem fieri sermonum sibi laudabilium ! atque sic certificari de amore militum ; addiscere ex ore sinceritatem eorum affectûs , arbitrum videre se fortitudinis eorum & vitæ : quid non licet tentare , cum cautione adeo tutâ futuræ victoriæ ?

Poterat Germanicus curiositati suæ satisfacere securè : expromittebat ei teneritudo sua erga legiones , de teneritudine earum reciproca ; bonum quod eis fecerat , præfagiebat ei bonum quod audiret . Dux quidam crudelis & socors , non properaverit perinde satisfacere desiderio sciendi , quid dicatur de se ; veritates timuerit percipere invisas . Nihil timens ejusmodi Germanicus , festinat cum fiducia , quo citiùs fruatur gloriâ suâ . Quantæcunque tribuantur ei imposterum laudes , non est quod suspectas habeat adulationis ; applausus habuit à militibus depromentibus sensus suos liberè ; æstimatio eorum elogiis æquivalens quibus-

F 4

cunque,

cunque , credibile faciet quidquid de Germanico posthac dicetur boni.

§. *Sola Germanici trivemis Chaucorum terram appulit ; quem per omnes illos dies noctesque apud scopulos , & prominentes oras , cum se tanti exitii reum clamitaret , vix cohibuere amici , quò minus eodem mari oppeteret.* Non affectant corda magna ad casus finistros esse insensibilia : Germanicus profundit lachrymas , non imbecillitatis , provocatas à rabie malefana , dispendii cujusdam bonorum , sed lachrymas doloris , elicitas ab amore legionum. Quid nî doleat ? Diminutus est exercitus ejus tot Heroibus , quot naufragium abstulit viros. Quot perdiderat milites , tot deerunt ei præcones. Omnes laudant , omnes adorant eum : An ficcis intuebitur oculis , jacturam sociorum discriminis sui ?

Quisquis habet , quod imputet sibi casus eorum , quos commissos tenet suæ curæ , inconsolabilis sit necesse est : Tunc enim verò periculum evadere , non est fors bona , sed amariùs , quam fato commisceri reliquorum.

§. Fuitne videre aliquando modestiam majorem modestiâ Germanici ? Imperator zelotypus victoriarum quas reportabat , revocato Romam offert Consulatum ; nequando expeditione per Germanicum perfectâ , defrau-

defraudaretur Tiberius moliminis gloriâ. *Haud contendit ultra Germanicus, quanquam fingi ea, seque per invidiam jam decori abstrahi intelligeret.* Longè abest, ut Magnates politicâ gaudeant generosâ, gestientes attribuere sibi omne assumpti meritum: Etiamnum qui fecêre nihil, audent arrogare sibi partem facinoris, ut partem aucupentur laudis & præmii. Quantumcunque tribuatur animis illis vanis, non æquivalet præmio, quod modestiæ debetur Germanici.

§. Accusatus Libonius machinari contra Rempublicam, cum non speraret ampliùs quidquam de clementia Tiberii, transfodit se iteratò pugione. Mox ut comperuit ejus mortem Tiberius, *juravit, petiturum se vitam, quamvis nocenti, nisi ad voluntariam mortem properavisset.* Tyrannis res est flocci, ac jusjurandum, nihil auctis perjurio quolibet.

Admiror dissimulationem Tiberii, affectantis honorem clementiæ, quam reapse non fuisset habiturus. Quomodo ignovisset homini de crimine convicto, & condemnato à Senatoribus? Innocentissimi quique non erant tuti à crudelitate illius, qui dexteritate pollebat mirificâ, convertendi in crimina actiones quasque optimas.

§. L. Piso, ob offensam acceptam in Senatu,
F 5 exivit

exivit cum præcipitatione, protestans quod secesserit in locum remotum. *Commotus est Tiberius*, subjungit Tacitus, & *quanquam mitibus verbis, Pisonem permulisset, propinquos quoque ejus impulit, ut abeuntem auctoritate vel precibus tenevent.* Res mira! blanditur hominum crudelissimus subdito, quem præcipitem agere poterat palàm. Imperatorum superbissimus demittit se usque adeo profundè, ut deprecetur Pisonis propinguos: Versutissimus ut erat Principum qui fuerint unquam, omnem intendebat curam, quo magis tegeret sensus suos. Addiscamus ab eo, non anticipare tempus vindictæ; faciamus plùs, suspendit ipse rancorem suum, condonemus nostrum.

BENEMERITA.

NON est Virtuti veræ accessus apud homines, ignorantes medium rectum, veluti essentiam ejus. Actiones nostras ingreditur omnes, vel nimiùm vel parùm. Non apparet in mundo generositas ordinata, amicitia vera, virtus sine excessu, sine defectu. Vel adulamur impudenter, vel corripimus amarè. Qui loquitur de se cum præsumptione, credet corrigere se, loquendo de se cum vilipendio: Amicus inculpa-
tus

tus ingratitude, prolabetur in vitium eorum, qui putant serviendum aliis cum dispendio honoris: Qui arguebatur facilitatis, transgreditur ad summum rigorem; incusatus alter obstinationis, condescendit in omnia; verbo, ignota est hîc in terris virtus, qualis est se ipsâ.

Ægrè dantur inter nos, semisapientes, semicultores virtutis. Sæcula virtutibus fertilissima, non produxêre adhuc homines numeris absolutos. Quotquot ab antiquitate annumerati sunt Sapientibus, non nisi hypocritæ erant superbi.

Quousque pertigit sapientia Catonis? qualis moderatio fuit Diogenis? Inclusus iste dolio, fingit evadere velle conspectum hominum; quo tempore intumescit cor ejus vanitate magis, corde Alexandri, cujus spernit gloriam. Cato sapiens, num probavit se Catonem, quando ad evitandum aspectum Cæsaris, conscivit sibi mortem?

Nequidem assequentes virtutem pseudo-sapientum horum, quantumcunque imperfectam; an dicemus ætate hac ultimâ attigisse virtutem apicem suum?

Præstantia ad speciem maxima, fulgurat tantum ad momentum; evanescens, postquam perstrinxit oculos nostros.

Adeo labiles sumus, ut perturbemur & corrumpamur in momento. Hodie gestimus

stimus videri sapientes, gloriabimur cras esse vitiosi. Quousque homo vivit, obnoxius vivit variationi, à vitio ad virtutem, à virtute ad vitium.

Oportet videre eos morientes, dicebat veterum aliquis, electus, qui judicaret de præstantiâ duorum virorum insignium. Vitæ nostræ actio ultima, sola est, quæ damnet vel justificet nos; super istâ duntaxat pronunciat cœlum.

Exordium regni Neroniani gloriosum, exitum habuit pessimum: Cœpit Augustus more Tyranni, imperii sui annis ultimis clementiam exercuit, quam non licebat sperare à crudelitate ejus primitivâ. Quis non asseverasset, Neronem, postquam recuserat subscribere morti duorum sceleratorum, parsurum esse sanguini civium? Sanguinem profudit matris, præceptoris & personarum mille illustrium. Quis credidisset, videns Augustum adeo truculentum, quod Roma ejusque capita primaria, evaserint furorem ejus? Mutatio optatissima! Leges fert clementiâ & moderatione plenas, ignoscit Cinnae, mortem deplorat Mœcenatis, amat Agrippam, favet civibus, omnigenam gerit curam Reipublicæ, moritur cum fama Imperatoris boni!

§. Profectò mutuatur virtus aliquid à personarum venustate; dotes mediocres ornant

nant longè magis formosos, ac alios benemerita multa: Diceres personarum formam splendorem aspergere virtuti, quæ è contra in mulieribus minùs venustis, perdat semper aliquid lucis suæ: confusa & sepulta ut jacet sub defectibus multivariis, non prodit satis illecebras suas.

§. Non conciliat honorem virtus, nisi exercita more decoro; modus est exequendi virtutem, perinde ac incedendi cultum.

§. Ad cognoscendam virtutis pulchritudinem, oportet virtutem colere, id quod evincit, nullo virtutis capi desiderio dissolutos: Qui tamen ipsi inveniuntur eam rarò, quin admirentur; demersi ut hærent in sordibus vitiorum, dolent non operari bonum.

Dissolutissimus quisque virum æstimat probum, quem laudat etiam invitus; testimonium perhibens ei interiùs, quale perhibuit Saul Davidi, *justior es me.*

§. Desiderium perficiendi se, magis est ut plurimum effectus amoris proprii, quam horror criminis sincerus.

§. Postquam defierunt dare nobis Dominos benemerita, vix datur Superioritas, quæ non reddiderit se invisam. Qui auctoritatem nanciscuntur publicam, vel à natalibus, vel à favore, ut plurimùm se præbent duros; neque observata fuit unquam moderatio illis,

lis, quos vel fortuna, vel pecunia extulit supra capita nostra.

§. Non est virtus, quæ efficiat præstantiam, illam saltem quæ celebratur. Vir probus opprimitur; puniuntur virtutes ejus præclarissimæ, quantum promereri possent atrocissima crimina. Ingenuitas, quæ deberet ei munia conferre spectatissima, facit eum exauctorari; ab alienatione suâ à spe lucri, incurrit diffidentiam; alacritate & exactitudine sua, notam contrahit spiritûs inquieti.

Præterita sunt tempora, in quibus viam ad honores sola sternebat, Sapientia. Præclusi manent fortunæ aditus viris benemeritis, abhorrentibus fastigia, quæ duntaxat ambitui patent & abjectioni.

Mavult vir honoratus nihil addere splendori, quàm demere aliquid virtuti. Proculcat ambitio sapientiam, honestatem, probitatem; super stragibus istis erigens magnitudinis suæ fundamenta. Consolare cultor virtutis, una tantùm est ætas crimini, eaque brevis.

§. Videmus eluctari hominem ad fastigia excelsa; non quæramus, qualia sint ejus dona; fortè donum non habet aliud, quàm felicitatis.

Suntne benemerita, quæ procurent exaltationem? Exemplum ad innumerorum, debentium sublimationem suam casui, evincit

cit contrarium. Nonnullus evadit magnus cum talentis mediocribus; Et quin molestiam sentiat exercendi actiones arduas, forte gaudet existimationis æqualis, cum viro numeris omnibus absoluto.

§. Benemerita derelicta à fortuna, non deserviunt ad aliud, quàm ad majus ludibrium possessoris sui. Nomina Poetæ, Auctoris, Literati, tituli sunt ignominiosi illis, qui non gaudent titulis dignitatum, aut torpent in depressione. Honorifica erant nomina talia cuidam Comiti de Buffy, cuidam Duci Aurelianensi: tribuuntur mille aliis ad ignominiam, prodiguntur ex contemptu.

§. Nihil non faciunt Magnates, quod non imputetur eis in bonum; sicubi carent dotibus, præsto est adulatio eorum explens inane.

Omnia loquuntur in Magnatibus, assentator ait; qualis enerchia dicti illius, qualis spiritus gestûs illius, quantus decor in actionibus illis!

Tanta est nostra infelicitas in statu humili, ut faciamus permulta, quæ observantur à nemine, & quæ forent frustranea, nisi virtus sibi foret ipsa præmii loco. Polleat obscuro loco natus talentis quibuscunque imaginabilibus, prævalebit ei nobilis quidam utut benemeritis longe inferior: Vix respicitur

citur ille, suspiciuntur actiones hujus quævis tenuissimæ.

§. Magnates vitiosi sunt impunè; prætermittit censura eorum defectus. Virtus conciliat eis honorem, aspergit adulatio fucum spectabilem actionibus eorum levissimis. Conspicitur Aulicaster aliquis largiri eleemosynam, & debuccinatur charitas ejus encomiis publicis; quo tempore opprimatur silentio actio hominis civici, fundantis Hospitale. Officialis bellicus clarus natalibus, æquiparatur Heroibus, quod exposuerit se temerarie; quando gregarius fortitudinis excelsæ, commiscetur inertibus.

§. Dubito an præstantia detur adeò universalis, ut fulgeat perinde in statibus quibuscunque. Evadit quidam celebris in functionibus strepitosis, qui in tranquillitate non faceret se observari. Splendebit alius intra parietes domesticos, quem obscurassent negotiationes illustres. Talem eligere situm, ex quo meritis suis possit irradiare lumen; hoc enimvero dexteritatis est.

§. Præstantiam Herois prodat vultus, annunciet physiognomia exteriora omnia prognosticent quadantenus virtutes ejus. Cæterùm ut judicetur sanè de excellentia cujusdam, splendore satis non est exteriori.

§. Præstantiam subjectorum præclarissimorum ætas diffamat juvenilis: juvenis Advo-

Advocatus, juvenis Medicus, juvenis Doctor, juvenis Consiliarius, homines sunt, erga quos fiducia non est nisi modica.

§ Benemerita absolutissima probatissimaque, non gaudent ubique sorte placendi. Perſæpe homo ingenii vulgaris conciliabit tibi admirationem. Requiritur occasio, requiritur cerrum momentum, requiritur insuper nescio quid, & quod ignorare doleo summopere.

§. Ornantur multi dotibus mediocribus, quibus conveniret malè affectare excellentes. Plebejus gestiens generositatem imitari Principis potentis, vituperium incurreret prodigalitatis; servato autem moderamine in elargitionibus suis, liberalis vocatur & officiosus. Vir civicus disceptaret malè de fortitudine militari cum viro equestri, de urbanitate cum viro aulico; conciliaret sibi nomen Thrasonis: Dummodo non sit meticulosus adinstar mendicabuli, nec inurbanus adinstar bajulatoris, procurabit sibi existimationem.

Mediocritas, quæ dehonestat virtutem magnatum, virtutem illustrat privatorum. Videare mediocriter liberalis, mediocriter politus, mediocriter ingeniosus; & accipientur tua omnia in partem bonam. Quodsi dederis mihi summum, ait præclarè Patchallis, non acceptabo; quodsi dederis mihi infimum,

sumum, recusabo perinde : quia perspectum habeo, quod extremum quodlibet valeat nauci; consistendum est in medio.

Præstantia mediocris, ad usum est ubique; præstantia summa, deservit ferè nullibi.

Imputatur crimini in certis sæculis, in certis civitatibus, ac præfulgere benemeritis; odium concitat aliorum.

§. Miramur videntes, quod filii hominum insignium, non ubique existant hæredes excellentiæ illius, quæ spectabiles fecit eorum antenates: Miramur ne filium divitis redigi ad incitas?

§. Gloriari de antenatibus illustribus, eosque demonstrare ex membranis fuliginosis, quale benemeritum? Quod non ostendit mihi virtutes, meam nequit devincere existimationem. Esto sapiens, generosus, amans probitatis, inviolabilis in promissis, & non quæram, quo magis æstimem te, an sis nobilis.

Orantus potitur favoribus; Agnati ejus fastigia tenent gloriosa, divitiis pollet immensis, munera obtinet spectabilia, amatur, adoratur. Num sapiens est, num amans virtutis? Non respondes mihi quidquam: Hoc tamen deficiente, non possum habere magni Orantum, cujus exaggeras mihi prærogativas.

§. Be-

§. Benemerita sunt honorifica, destituta licet favoribus fortunæ: Verùm ad mentem hominum quos fames vexat auri, bona fortunæ juvant multùm, & possunt subsistere absque benemeritis.

§. Præstantia digna risu, ac illa multorum! Collocare præstantiam in arte benè tripudiandi, in dexteritate pingendi, in more vestiendi se, cognitionem innuit ejus modicam.

Non est scrupulosum admodum judicium mundi, in puncto benemeritorum. Indigemus ope cujusdam Aulici, novimus eum pollere existimatione, præprimis divitiis; & concludimus absque scrutamine alio, quod benemerita habeat infinita: Si benemerita dicuntur ista, quod tamen credere nolim, fatendum est, non esse personalia.

Magistratus audientias largiens promptas, officialis non exercens concussionem, mercator nullis utens circumventionibus, homines habentur probi: Subscriberem opinioni tuæ, si diceres eos semiprobos. Ostende mihi magistratum illum in decisionibus suis æquum, officialem illum conscientiosum, mercatorem illum integræ fidei, & non hæsitabo tibi credere.

§. Videmus hominem ferocem, ingratum, & pronunciamus eum improbum; nec perperam. Videamus alium agentem

vitam suam inter aleas, subministrantem foeminis luxum, sed & commercium foventem cum eis furdum; quis hæsitabit appellare eum virum politum?

Quod vocatur nobis hodie vir politus, differt parum ab eo, quod homines honorati vocant nebulonem. Lycas, ait Cleno amicis suis, juvit me in duello quodam; habui centum aureos, quos promiserat mihi; lucratus sum nuper quinquaginta alios, mediante dexteritate ejus. Quid respondent amici ejus? Lycas vir est politus. Et ego interrogo eos, quid poterat Lycas facere ulterius, ut actiones imitaretur nebulonis? Dicis quod cordate egerit, offerendo se Clenoni! an non gloriosius fuisset ei, reconciliaffe duos amicos illos discordes? Generositatem reputas ardorem, quocum exsolvit se promisso suo! an promissum erat rei licitæ? Et pro nihilo reputas pravitatem ejus usurariam? Fecit Clenonem lucrari quinquaginta aureos! quis non lucraretur totidem, si nequam esset, qualis est Lycas? Attamen Lycas iste perhibetur vir politus!

Non foveo opinionem bonam de hominibus, qui honorantur hoc titulo politi; raro tribuitur viro verè honorato.

Non dicetur de Isidoro, quod haberet scrupulum committendi injustitiam; vir poli-

politus est, iudicium obtinet favorabilius; vocabitur vir honoratus.

§. Homines aulici præferunt qualitati viri honorati, qualitatem viri politi; eo-quod huic ultimæ annectunt, ideam nescio qualem meritorum; quæ habent majoris quàm merita vera, quorum notitiam diffi-
tentur.

Omnes habet dotes viri politi, dicebatur mihi de Centurione quodam peditatûs: Non insumpsi temporis multum, in evolvendo horoscopo ejus. Qualitas ista viri politi consistebat, in perpetrandis criminibus tertii & quarti gratiâ; in dejerando ad quemlibet ictum oculi; in confirmandis assertionibus suis, per invocationes horrendas: quia nihil minus est quam vir honoratus, famam assequitur denique viri honorati.

EXISTIMATIO.

QUandoque non est periculosum minùs, potiri existimatione magnâ, quàm triste potiri nullâ. Existimatio magna fit suspecta, & obscuratur ab invidia.

Prodenda est existimatio magis magisque; ecce molestiam, ecce periculum nominis magni! Pictor excellens opus fecit elegans, admirationem meruit peritorum in arte;

faciat secundum bonitatis saltem æqualis; non dubitemus, quin æstimeretur alteri inferiorius; Desideratur melius quid, & præcise tale, quale exspectari poterat post talia primordia.

Existimatio magna non conservatur facile; ecce quod periculum ejus accrescit! Populus successibus tuis invidens, poscit à te plus quam possis dare: nî correspondeas exspectationi, suam tibi denegabit approbationem.

Habeamus satis existimatione mediocri; parvus quidem erit numerus nobis applaudentium, sed minor adhuc numerus cavillantium nos. Nonne prærogativa est hæc magna? Non sperabitur à nobis quidquam singularis; modicum quod fecerimus, exspectationem transcendet communem; medium placendi tutum!

§. *Mellem, Cicero ait, decipi cum Platone, quàm deprehendere veritatem cum philosophis aliis.* Dicamne gloriosius esse, peccare cum viro magno, quam benè agere exemplo hominum famæ mediocris? Ubique alibi quàm in moralibus, concludendum est sic. Architectus celebris potest errare; imitetur eum quidam alius, majorem profectò creabit admirationem, quam si genium secutus esset proprium; habebitur ejus error tentamen artis doctum: cum è contra obsequi-

sequium nimis exactum erga regulas, impurandum foret pusillanimitati.

§. Existimatio ingenii lepidi, an prostituta fuit magis unquam? Aulicaster quidam composuerit per vitam duo epigrammata: Mulier mundana consignaverit chartæ historiam amoris de quadam amica sua; & non hæsitatur in concedendo eis loco inter ingenia lepida!

Debere honorem istum natalibus, aut credulitati populi ignari, morivum est gloriandi debile. Nullatenus assuetus videre hominem sanguine illustrem, humilantem se usque ad obsequium Musarum, admiratione captus videndo eum insudantem hunc in finem; cur non applaudam ei? Ingenium est lepore plenum, inclamat vox populi præventi; observare est in versibus ejus argutiam ignotam auctoribus communibus; quantum verificatur, subjungunt, quod Aula centrum sit ingenii culti! Reverà non posset admiratio prodigi magis, in gratiam operis exquisitissimi.

§. Admodum prævalet ignorantia & præventio, in applausibus qui deferuntur personis conspicuis nobilitate. Quælibet minutiae eorum insulsæ, dicentur productiones ingenio plenæ; quo tempore denegetur titulus iste operibus eloquentiæ ma-

gistratibus, quibus auctor foret quidam loco natus humili.

Quidam Secundogenitus familiæ, noviter Abbas, instigatur ad concionandum, quò citiùs consequatur Episcopatum: Discursus ejus excipiuntur cum admiratione; non prominet in aliis, exclamat auditor captivatus, gestus ille nobilis, modus ille aulicus, doctrina illa morum exquisita, illa conceptuum pulchritudo. Juveni cuidam equisoni subit mentem concinnandi Tragediam aliquam; ah! quàm tenera compositio, reperit spectator centies, quàm mirabiles eventus, scenæ quam moventes, ordo quam regularis!

Si quis alius ab Abbate illo pronunciaffet sermonem eundem, cavillata fuisset severitas principiorum, improprietas phrasium, modus exponendi; scitur quod brevi futurus sit Episcopus, & conticescit censura quælibet. Opus hoc theatrale profectum ab Auctore *Bradamantbi*, concitasset ei sibi-lum aræ; honorem inde aucupatur alumnus quidam Principissæ.

§. Qui captivavit approbationem semel, non exponat facilè existimationem suam tentamini secundo; periclitari est nimium, ac transilire velle talentum suum.

§. Medium foret emendandi vitiosos, ac annectere cuilibet vitio speciem fatuitatis;
nemo

nemo jactat honorem suum usqueadeo, ut exponi velit ludibrio. Mille discoli gloriantur dissolutione suâ, qui renunciaverint ei, si per mutationem vitæ sperarent numerum adstipulantium sibi iri auctum.

Quod ad amplectendum bonum movet, extinguit meritum ejus; sectamur virtutem, allecti ab illecebra laudis; atque iste amor laudis annihilat in nobis meritum virtutis.

§. Existimatio & meritum fraternizant minus ac putamus: Respicitur quidam cum attentione, qui reapse destituitur virtute; alius pollet talentis, qui vivit obscurus, cujus nequidem fit mentio.

§. Amor gloriæ, passio virorum est excellentium; gloria vana, portio est stolidorum.

Hominum existimationem negligens, habetur ignavus; existimationem hominum quærens, reputatur ambitiosus. Multis parceret molestiis, qui non curaret de præconiis; ad quæ obtinenda ni desudet, torpet inglorius. Extremitates difficiles! Regula infallibilis, non affectemus gloriam.

§. Ab actione unica dependet per sæpè existimatio tota. Solus quidam conatus animositatis, promeruit pluribus titulum forium; eventus quidam sinister, appellari faciet perpetuò temerarios alios: Usqueadeò difficulter cancellantur impressiones primæ!

§. Laus condita benè, non est ferculum quod repudietur, etiam à modestissimo quolibet.

Nihil titillat adeo hominem præstantem, ac audire de prædicari se à peritis in arte. Admittit fatuus admiratores quoslibet: undecunque veniat incensum ei delatum, odoris habet grati: Ipse enim vero non est homo, qui difficilem se præbeat, super articulo laudum; laudes recipiens ab assentatore, ab idiota; complacens sibi promiscue, in approbatione qualicunque.

Applausus bardorum, viris insignibus accidunt intolerabiles; laudes exposcunt perspicacium, nauseantes gloriam aliam, quodcunque aliud præconium repudiantes.

Non quæro amplius, quare noluerit Epaminondas decantari actiones suas, quàm à musicorum celeberrimo. Rectè faciebat Alexander, soli permittendo Apelli, depingere effigiem suam: Solos decet Heroes scrupulosos esse ad excessum istum.

Vitium sæculi nostri maximum haud est, difficilem præbere se super delectu præconum; usque adeo attemperavit scrupulos vanitas, ut delectetur perinde gloriâ adulatoriâ, ac laude competente.

§. Tot est invenire homines laudantes ex præventionem, quot videre est vituperantes ex invidia. Non omnes creant sibi molestiam, appendendi benemerita ad bilancem recti-

rectitudinis, vel examinandi defectus: satis habentes conformare se judiciis primis. Tales admiratores, tales critici habent se ad instar echûs: Æstimo ait quidam, ratus inesse sibi dores insignes; æstimo repetunt reliqui: Displicet ait Censor, qui effert se in arbitrum; displicet, recolunt omnes. Perpensis benè rei momentis, patet quod omnium sic decidentium, vix duo perspectam habeant decisionis causam, ignoratam à reliquis. Datur ergo in mundo conspiratio Criticorum & Admiratorum; iudices hujusmodi occurrunt turmatim.

Qui approbatione gaudet duorum aut trium judicii sani, magis habet quod sit contentus, quam alter, cui applaudit multitudo, nesciens qua de causa.

§. Adime viro præstantissimo occasionem aquirendi honoris; sive potius occasiones præbe optatissimas, ad comparandum sibi nomen magnum, denegato ei honore, quem exspectat à te veluti magnitudinis suæ teste: Atque videbis eum renunciare ocyus ambitioni suæ, aut saltem exerere eam in actionem debilem.

Habeat Rex mille encomiastes, & unicum contemptorem; atque cruciabitur magis per contemptum unius, ac delectetur per admirationem multorum. Reputabat Aman infinitè magis offensum se, ex negativa

tiva quam dabat ei Mardochæus flectendi genu, ac honoratum se credebat à submiffionibus totius populi.

§. Non habeo fidem negligentem, ut ait ex despectu, approbationem hujus & illius; gestimus placere universaliter omnibus.

Eruditi, Polidorus ait, capti sunt admiratione operis mei, repudiati ab idiotis, quorum non curo censuram. Agnosco ex jactantia ista, quod Polidorus haud ferret ægrè, si perinde admirarentur opus hoc idiotæ; licet enim non esset honori æstimari ab istis, delectamento tamen cederet æstimari ab omnibus.

Approbario fatui, fateor equidem, momenti est exigui; nec tamen contemptibilis, quoties suffulta est & præventa à suffragio verfatorem.

Repudiare palàm laudes idiotæ, est vilipendii; admirationem aucupari eruditorum, ambitionis est: si potes, elige!

§. Homines dantur admiratores omnium, dantur alii admirantes nihil. Opera quæque tenuissima nanciscuntur apud priores honorem, & præstantiam operum magistralium: opera magistralia è contra, in mente istorum, existimatione gaudent tantùm modicâ.

Regula bona, non festinare ad proferendas laudes; regula melior, præterire silentio

tio, quod laudem meretur nullam. Erramus certius laudando, quam laudando nihil. Laudem comitatur ut plurimum adulatio; potest silentium interpretationem recipere benignam.

Familiale est idiotis, depromere se in applausus: qui sapiunt, laudandi expectant opportunitatem; non laudantes quam quod laudem meretur, & reservantes approbationem suam, aut dispensantes eam cum paritate.

Non probatur mihi admirator prodigus, nec censor promiscuus. Non recuso admirationem, admitto censuram, sed censuram competentem: In materia laudis atque criterii, evitanda est inopportunitas, plus quam credibile est.

§. Qui difficilem se præbet in delectu laudum, cedit in prædam invidiæ; volente deinceps nemine in laudes ejus depromere se. Quid præhaberes, vel laudari parum ab omnibus, vel laudari multum à paucis? Nescio, an non displicuerit vanitas mea; videtur mihi honorificentior gloria multa, quam à multis. Hic contra opinionem meam primam, descendo in sententiam Plinii, dicentis, quod animi magni præferant existimationem hanc generalem, licet modicam, existimationi quæ magna licet, restringitur ad numerum approbatorum modicum.

MOS.

AN vestimur nostrum gratiâ? Nullatenus: Mos vestiarius tyrannidem exercet in placitum nostrum, vim facit arbitrio nostro, arbitrio illud subjiciens alieno.

§. Quantumcunque adversetur aliquid placito nostro, ex quo moris est, arripitur continuo. Quidquid contrarium est mori, repudiatur tanquam invisum.

Pulcherrima quæque cessant esse talia, ex quo non conformantur mori.

Acceptior est simplicitas recens, magnificentiâ inveteratâ.

Non consistit ubique mos vestiendi, in modis inventis noviter; necesse foret mentem Galli esse inexhaustibilem. Mutabilis ut est, cursum restituit usibus jam obsoletis: & ecce quod perinde dicitur esse moris!

§. Stolidi morem invehunt novum, sapientes conformantur ei.

Quantumcunque mos quidam possit esse ridiculus, ridiculum est magis ab illo more secedere.

Quis crederet valere morem, ad conciliandam existimationem? Denegabitur introitus horti regii, Aquitano gravi vestito more veterano; quo tempore venustulus quidam, comptus ad morem novum, ostium invenit ubique patens.

§. Mu-

§. Mutatio moris, vena est redundans abundè, in bonum commercii.

Qui non constituit secum constator esse uore, ad mutationes frequentes condescendat necesse habet.

Mori nondum recepto per omnia, conformari haud decet; ne nota contrahatur affectationis.

Mos degenerat, quamprimùm nanciscuntur media imitandi eum, qui de fœce sunt populi.

§. Quælibet regio suos habet usus, quodlibet sæculum habet usus suos; quilibet homo usus habet privatos; ipsique usus, quis crederet, habent suos usus.

Canes Bononienses fuerunt in usu; cessaverunt canes Melitenses; catelli leporini incipiunt amari à matronis, brevi recipient in rhedas suas molossos; non decebit obloqui, ex quo sic erit moris.

§. Dantur vocabula quæ moris, datur etiamnum stylus scribendi ad morem. Theophilus ingenium erat temporis sui lepidum, opera ejus sunt adhucdum quod fuere; invaluit mos admirandi aliud quid. Balzacus ætate sua placebat parùm, moris erat dicere, loquitur more Balzac, dum quis volebat innuere loquentem malè: moris est hodierni dicere, scribit more Balzac

zac, ad innuendam dictionem puram, nitidam & eloquentem.

Quod scribo, forsan conforme est mori; fieri potest ut mori sit contrarium, antequam terminetur imprimi.

Loquebantur in principio sæculi hujus more exotico; exprimebant se in casum, enuntiabant cum fastu; singularitas, phantasia, amor novitatis, cursum dabant certis terminis irregularibus. Vocabulorum ambiguitas, ambiguos reddebat sensus; modus loquendi in aula, videbatur exquisitus nimis personis civicis; expressiones istorum, videbantur illis rudes. Discordia erat manifesta usum inter & regulam, accentum inter & enunciationem sonoram. Terminus quidam usitatus in suggestu, debebatur tribunali: Alius admissus in colloquiis, non poterat habere locum nisi in panegyri: Involabat Concionator in jura advocati, advocatus gloriabatur in phrasibus Oratoris sacri: Introductio litis evadebat in concionem, per emphasim suam; concio, per commixtionem incongruam, series erat similitudinum viliura, figurarum incompetentium, periodorum inutilium. Prætenso homines politi, deposito quod naturale, veluti nimis vulgari, eloquebantur cum tumore vocabulorum, intolerabili etiamnum in peroratione publica. Hæc omnia

omnia amplius non sunt moris: Præplacet simplicitas; quod secedit inde vel parùm, nullam invenit imitationem. Forſan & ego non conformavero me uſui novo, eo- quod non dixerim modo magis ſimplici, hodie moris eſſe, coarctare ſe in figuris expreſſionum; cum è contra antiquitùs ſingularitatem exquirerent ingenia culta.

§. Quàm multa ſunt, quibus ut bona ſint ex aſſe, deeſt nihil, quàm approbatio moris.

Absque obedientia hac cœca erga morem, ditatæ forent linguæ multitudine terminorum elegantium, quibus utut conformibus cum regulis artis, uti prohibitum eſt: Proſcripti ab uſu, utinam revocarentur à more.

Cogitas Hermodore evulgare librum; quot involabunt in te cenſores! Rationem exigent à te conceptuum, phraſium, vocabulorum: Illud, jam dicitur tibi, congruit tantùm converſationi; iſtud non habet locum, niſi in ſtylo florido; alterum illud eſt obſoletum, hoc ultimum non eſt receptum: Vel ſcribe ut moris eſt, vel à ſcribendo deſiſte.

Senſus ſanus ſuper partibus ingeniorum duntaxat opinatur, mos deſuper decidit.

§. An non dantur opiniones ad morem? Agitatum fuit peccatum philoſophicum,

H

ſcriptum

scriptum fuit contra comœdiam, bellum inferetur Quietistis; non finietur sæculum, & aspicient lucem aliæ sententiæ recentes.

§. Etiamnum vitia & virtutes fiunt moris.

Ingredior absque cœremonia cœtum personarum civilium, quod dicitur ausculto, loquor in ordine meo: quousque percipio delectamentum, permaneo; prospiciens momentum, quo capiet me tædium, assurgo velociter, & abeo valedicens nemini. An incivilitas est? Quando natus eram annis viginti, incivilitas erat enormis; modo, cum proprior sum meæ maiorennitati, modus vivendi est cultus.

Amor conjugalis quondam erat virtus; apud mulieres quasdam fidelitas species est stupiditatis. Detestabilis erat fœmina deperiens mares; ab annis multis usus est excusabilis.

Quodsi honor est serium quid, si virtus est necessaria, quis eximetur à prosecutione ejus? Non licet uxoribus adhærere aliis, quàm maritis suis! Privilegium est, quod arrogant sibi mares, formas insectandi muliebres; mos iste an non cessabit unquam?

Video sectatorem aulæ transire de vitio extremo, ad virtutem necessariam; alium, qui aleator erat, instituere recessum! Suspectæ sunt mihi mutationes istæ; nihil interest,

terest, meum non est ratiocinari desuper, protegit eos quod moris est.

Anni sunt decem vel duodecim, quando commercia amorum usitabantur passim: modo renunciatur eis, lusus saltem tegitur. Fortassis sæculum proximum non erit simulans adeo; Proinde moris fuit, moris non est amplius, moris erit, tempus fallere amoenè amoribus.

§. Si moris esset facere quod dicitur; Ego qui declamo contra Scriptores, abstinuissem sollicitè ab impressione ejus quod hætenùs dixi.

§. Scripserunt alii præter me, de eo quod moris: Forsan attigi aliquid, quod jam dixerant desuper: verum antequam facerem observationem istam, latebant me observationes ipsorum: Sed etsi eos fuisset imitatus, non poeniteret me; nullo non tempore fuit moris, proficere ex perspicacia auctorum celebrium. Invalescere incipit mos alius inter eruditos: Deprædantur & exspoliant se mutuò; iste enimverò mos videtur mihi duraturus.

§. Quid est, quod simus usqueadeo amantes novitatis? An quia quod novum perfectum est! vel potiùs, quia respicimus illud, tanquam bonum ad nos pertinens, tanquam proprietatem sæculi nostri!

In omnibus placet novitas, in scientiis, in linguis, in moribus, in vestibus; non placet quod venit ab aliis, ambimus gloriam auctores fieri omnium.

F O E M I N Æ.

NUm superest adhuc dicendum aliquid de Fœminis? Materia fuerunt satyræ, ex quo cœpit dominari. Jam Moyſis tempore infidelitas non erat crimen novum. Omnibus quæ dicta sunt, poteſt adjici, & poſt annos mille ſicuti hodie, de fœminis poterit differi modo plane novo.

Ne ſuccenſeant mihi Matronæ; paratus ad tribuendum jus ſuum ſexui, in cujus favorem ſenſus mei minimi, veneratione ſunt pleni, loquar cum reverentia debita. Quodſi poſſit oſtendi mihi contrarium ejus quod allegavero, benè, recantabo; verùm non timeo reduci ad anguſtiam iſtam: Plùs quam perſuaſus ſum, fœminas dari dignas omnigenâ laude; ſed excipere nullas, partes foret agere adulatoris.

Deſudat maledicentia in affingendis vitiis ſexui mulierum, à quibus ſunt immunes. Difficile cum ſit, quod poſſideant univerſæ perfectiones quâlibet exceptione majores, confunduntur perfectiſſimæ cum diſſolutiori-

tioribus: Id quod est censuram efferre ultrà quàm decet.

Quidam ætatis nostræ satyricus, tres tantùm admittit fœminas sapientes; non credam civitatem nostram corruptam usqueadeo: Etiamnum Sodomæ inventi fuerunt iusti septem.

Fœminæ quædam, dum nonnullam prodiderint fragilitatem, inurent reliquis notam perfidiæ: An æquum, numero nocentium commiscere quoque illas, quibus ne minima quidem imputari potest levitas?

Personæ venustæ non conveniunt ad invicem facile, respicientes se altera alteram oculo corrivalis.

Fœmina amata plures habet æmulas, ac amatus ejus habeat corrivales; invidente qualibet sortem ejus.

Nihil excedit usqueadeo, nec cohiberi potest minus, ac rabies fœminæ postpositæ alteri.

Forma virtutibus matronæ addit non parum; Virtus excelsa sit oportet, quæ amabilem reddat deformitatem.

§. Forma durationis non est longævæ. Quemadmodum opulentia magna deducit quandoque ad indigentiam extremam; ita venustas extincta, deformitatem relinquit nauseabundam.

Elisa ætate annorum viginti quinque, fu-

cabat se, & videbatur nata annorum tantum octodecim; modo cum annorum est triginta duorum, diceretur jam quadragenaria: Ad quid quæso conducit fucus?

§. Cupis mulieri cuidam verba facere honoris, quæ arrideant ei; dic eam pulchram, dic eam juvenem; verulæ quoque & deformes non voluerint plus. Deprædicare in fœmina formam quam non habet, delectat eam magis, quam demirari virtutem quam habere posset.

§. Vix non semper extitère virtus & forma duæ adversariæ irreconciliabiles. Fœmina eas conjungere gnara, non modicum meretur præconium.

Ambulatoria est magis venustas aleâ belli, & virtus magis venustate. Redux victor ex prælio, vincetur in secundo. Dotata est fœmina quædam illecebris mille, quas prima eripit ei infirmitas. Longè minùs constans est virtus: qui sapit hodiè, non sapiet cras: dico plùs, perditur sub vesperum virtus, quæ manè credebatur inexpugnabilis: Quid nî caveant sibi venustæ!

Dantur dies, quibus matronæ sentiunt se frigiditatis miræ, erga sexum alterum; dantur alii, quibus sapientiâ sunt quasi impotente: Nihil non possumus, præ oculis habentes honestatem.

Non est forma, quod magis alliciat in
fœmi-

foemina, nec deformitas, quod magis aver-
rat: Bene compositus animus illecebris
æquivalet quibuscunque; indoles malenata
fastidiorum est maximum.

Quid est, quod Nerina refugiat conju-
gium? Formidat, ne per deformitatem pri-
vetur benevolentia conjugis sui; expromit-
to ei de contrario, si animus est ei bene
compositus. Vir honoratus magis afficitur
indole tenera & complacente, quam omni
eo quod dici potest venustum, ex lineamen-
tis concinnis vultus, vel ex habitu decoro
corporis.

§. Puella, quæ instantiis proci præbuit
se facilem, pœnitere incipit de complacen-
tia sua, videns affectum remittere; non
contraxerat sub conditionibus istis.

§. Quod alios allicit, alios absterret.
Nemo non videtur affici venustate. Si ma-
ritus ille uxorem haberet minus formosam,
amaturus eam foret magis; neque enim
zelotypiam pateretur adeò vehementem.

§. Inculcant regulæ sæculi, accrementum
familiæ incipere, per elocationem alicujus
filiae; id quod probo. Experientia docet,
quàm periculosum sit, præferre ubique pri-
mogenitam secundogenitis.

§. Fuit conjugium nullo non tempore
commercium honoratum. Da mihi flore-
nos mille, si deficiat vel obolus, ait aspirans,

non duco filiam tuam. Dabo tibi octingen-
tos, accipe filiam meam, respondet Socer;
eatenus, ut filiae species sint mercis, quam
alii anhelant distrahere, & quam alii non
consentiunt accipere, nisi sub conditioni-
bus difficilibus. Ita se habuit res ab omni
tempore; quantumcunque dicamus veteres
alienos à spe lucri, nunquam fuit, qui one-
raret se muliere absque dote.

§. Non credam alias deceptas fuisse fœ-
minas magis illis, quæ conjugium crede-
bant statum longè amœnissimum. Hic lo-
cus est exceptioni.

Non vivimus amplius sæcula illa inno-
cua, ubi conjux casta limitabat desideria sua,
ad placendum conjugii suo. Forſan in sæ-
culis futuris deprædicabitur puritas sæculi
præſentis: Ratio in aprico eſt, procedit ma-
lum crescendo.

Lucrecia occidens ſe, ne ſupervivat di-
ſpendio honoris: Porcia deglutiens pru-
nas, ut maritum ſequatur in tumulum;
ſunt ad mentem plurimarum exempla in-
imitabilia: vix nanciſcuntur admirationem,
ſæpiùs ludibrium.

§. Quædam gloriatur in conjugio de ca-
ſtitate, quâ carebat antea. Quædam alia in
cœlibatu rigorosa ſummè, quoad articulum
pudoris, putat ex Sacramento ſe jus naſctam
excutiendi ſcrupulos ſuos. Pro qua pro-
nun-

nunciabimus? Absque hæsitazione pro prima: Excessus præteriti sunt excusabiles, præsentis neutiquam.

§. Fœminas novi, equidem numero paucas, quæ conjugium mihi reddunt optabile: Modus earum gratus, sinceritas benevolentiae, attentio irremissa ad negotia domestica, omnia hæc placent mirificè. Scio mille alias, quæ amorem inspirant cœlibatûs: Absterrent singularitate, proclives ad sumptus, inhiant luxui, maritos vilipendunt; Revera non optem maritus esse ipsarum.

Uxor dives necessitatibus medetur familiæ, uxor sapiens societatis est gratæ, illustris natalibus honorem conciliat cognationi: Prærogativæ insignes, quæ non æquivalent prærogativæ non habendi uxorem.

§. Mulieres dicitur, anhelant omnes pecuniam; assevero meram esse calumniam. Dantur, quæ absque ulla spe lucri mari nubunt venusto: Nisi dicatur, omne quod placet oculis amantis, esse aurum.

Non habitus corporis in marito illecebra fit fœminæ; sed nec indoles illa jovialis, complacentia illa, lepores ingenii, ad quæ amor respiciat conjugis castæ: verum sola virtus ejus. Diffido sapientiæ suffultæ tantum dotibus hominis quem deperimus: Evanescet amor, quamprimum evanescant illa dona.

Elatio, frigiditas, non sunt adeo formidabiles; plus quam reliqua, violentiam timeo amoris.

§. Ut cognoscatur aurum, submittendum est probationi. Non suaferim probare nimium foeminas multas, nisi videre quis cupiat argumenta imbecillitatis. Hactenus ne contemnamus eas, ipsis parum fortiores.

§. Spiritus contradictionis, cujus accusantur foeminae, praepriis prominet ex earum more amandi: Hominem depereunt habentem eas cum vilipendio, contemnunt adorantem se: Rarò tenent cursum alium propensione sua.

§. Mas venustus non placuerit perinde foeminis omnibus, sed duntaxat venustioribus ipso. Reliquis, quarum offuscaret illecebras, praesentia sua accidit intolerabilis.

§. Modestia, simplicitas, virtutes sunt, conciliantes honorem foeminis tantum civicis. Conciliarent utique honorem etiam illustribus; sed pro dolor, invaluit consuetudo praescribens hisce, unde distinguant se, mores alios.

Fateamur ad confusionem nostram, foeminae consistentiores sunt nobis, dum amant; dum non amant, simulare sciunt melius Tiberiis mundi omnibus.

§. Simulatio in mare simulatio est; in foemina appellatur fraus.

Qui

Qui nescit dissimulare, nescit regnare: Symbolum est hoc peræque fœminarum, ac Regum. Erastus à tempore longo obsequiis prosequitur Juniam, respicientem in ipso duntaxat ad qualitatem natalium; semper eam credidit sui amantem: Ex hodierna die persuasus aliter, imputet sibi, quare aperuerit ei, bona sua brevi esse substantia.

§. Gliceria, quæ ab annis quindecim vociferatur in cœtibus amicarum suarum, potuine usquehuc adduci, ad revelandum mysterium ætatis suæ? Neque enim nominare possum aliter, quod tegit tam profundè.

Amor metamorphoses instituit stupendas. Quæ refractaria fuit, fit humana, quæ devota eliminat suos scrupulos, austera satis habet salvare speciem, frigida talis est tantum ad tempus: Non nisi fœminia lubrica variare non posset.

§. Devotio est utique quid boni: Sed quæ devota est, non habetur devota: quæ devota habetur, devota non est.

Devotæ dantur, quæ molestissimæ, asportantes impatientiam suam etiamnum ad Ecclesiam; Sed hic locum habet: Deus non largitur gratiam suam, nisi petentibus eam cum quadam importunitate.

§. Libertas bonum est, quo privamur inviti: Refugiunt homines coarctari, præfer-
tim

tim foeminae, quae defendunt mirifice arbitrium liberum.

Melinda est ex illis, quae mundum efformant politum, spiritu inexhausta, indolis est inaffectedatae: conversationis valde amoenae, loquitur de omnibus & loquitur naturaliter bene: Si licet dicere mentem suam, Melinda mihi conveniret.

Frontina habet duntaxat talentum collocationum primarum, adhuc patitur absentias mentis, quae degenerant in extases. Obnoxia ut est prosterne à melancholia subitanea, miramur, quod transeat à jovialitate magna, ad taedium amarum. Tunc autem vel maximè oculis respicit torvis, dum invertitur oeconomia mundi sui. Frontina non est indolis hujus sola.

§. Cultus in matrona rapit oculos meos; neque tamen placet cultus ille studiosus, qui facit inquietam.

Vestiri hodie cultè, & sordescere deinde per octiduum in negligentia nauseabunda, consuetudo est mala. Mundities sit dierum omnium.

Modus vestiendi se mundè & decorè, honorem conciliat omnibus; formosis addit venustatem, deformibus reparat noevos.

§. Modicum est quod nos capit, modicum quod avertit. Catellus, volucris, psittacus,

tacus; ecce quod affectum tenet fœminarum complurium !

§. Fœminis passiones sunt tantum extremæ. Amor earum furor est, frigiditas transit in odium, zelotypia in rabiem.

§. Pertinet curiositas ad fragilitatem sexus sequioris, sed & nostri. Fœminæ volunt scire omnia ut redicant, nos omnia scire ut repetamus; pari cum eis ambulantes passu, non redarguamus eas.

Interrogatus aliquando, cur non darentur amplius aquæ zelotypiæ; Nescio an fecerim benè respondendo, quia infidelitas mulierum exhausisset eas; neque opus esset amplius tali testimonio, quò magis convincamur de perfidia earum.

§. Vivendi ratio sana fœminarum complurium, ipsis est apologiæ loco; ad quas pertinet minimè, quod dixi contra fœminas ipsis dissimiles.

ERUDITIO.

NArratur de Crate, quod deposuerit pecunias suas apud Argentarium, rogans eum restituere eas liberis suis, si forte fuerint stupidi; sive distribuere populo, si fierent philosophi. Ingenium valet pro omnibus; quod qui possidet, spernit fortunam

nam & curat parùm de obsequio quod exhibeat magnatibus.

Non improbo homines dari prædivites; nisi abundantia faceret bonorum, morituri essent eorum plurimi præ fame, ex defectu mentis.

Non habent prudentes quod timeant penuriam, per industriam supplentes ex asse defectum bonorum.

Stupidus factus miser, bis miser est; infelicitatem ferens suam absque remedio.

Divitiæ inspirant luxuriam: Quot dissoluti haud forent tales, absque ducatis mille quos habent in reditu? Quot inertes potuissent excolere ingenium, depravatum à molliæ.

Vir fores honoratus, dicebat mihi aliquando pater in ira, si relinquerem tibi nihil.

Etsi ingenium posset emi, modicum tamen ejus foret commercium: Quis est, qui non credat sibi ingenii esse satis superque?

Quibus plùs deberet esse prudentiæ, obnoxii sunt erroribus maximè enormibus. Elegit sibi Cimon tranquillitatis causâ cœlibatum, in quo vixit diu felix & contentus. Factus septuagenarius, puellam ducit annorum octodecim; experientia quam habebat sæculi, non videbatur perductura eum ad consilium hujusmodi.

§. Non rarò ingenium suppetit excellens,
abs-

absque magna eruditione: Nunquam contingit excellens eruditio, absque magno ingenio,

§. In sæculo quod vivimus, non commensuratur æstimatio viri, amplitudini eruditionis; volente nemine sibi creare molestiam perscrutandi scibile ejus: Nisi dono polleat prominendi, manebit ignotus.

Non æstimatur ingenium, quam quod elucescit: Scias depromere opportunè verba officiosa, habeas in promptu aliquod lepores; possis narrare in conversatione historiolas facetas, polleas dexteritate concinnandi aliquot rithmos; admirationem movebis majorem, Geometrâ, Philosopho, Theologo: Tale est placitum sæculi.

Non judicaretur tam dubiè de præstantia Dorimonis, nisi intellectus quo pollet, veniret divinandus.

§. Ingenium solidum transit difficulter, ab extremorum uno ad alterum: si consilium mutat, à sola ratione moveatur necesse est.

§. Vir eruditus perplexus adstat homini bardo: Si loquitur alta, non intelligitur; si condescendere vult usque ad captum idiotæ illius, dubito an possit demittere se eousque profundè.

§. Insudant homines addiscendis rebus mille, quas præstaret ignorantia tumulare æter-

æternâ ; sed & eruditi ignorant multa, quæ non latent imperitissimos.

Deprædicatur memoria stupenda cujusdam Galli, callentis linguas viginti. Quis expromittet mihi, quod intelligat solummodo suam ?

Quamprimum scivero perfectè linguam meam, si vacet mihi tempus, impendam illud studio linguæ alterius. Nihil periclitator loquendo sic: vita hominis mortalis, potestne sufficere addiscendæ debitè rei vel unicæ ?

Theocrinus inde à quatrIduo promotus Baccalaureus, molitur studere Græco & Hebraico, quò magis textum intelligat originalem. An putat evadere profundior Doctoribus suis prædecessoribus ? Utatur lumine eorum, & dilucidabit per annos aliquot, quod anni mille sexcenti detexerunt ægrè.

§. Si vigeret mos loquendi in Gallia græcè, Latinè, Germanicè, Hispanicè, stimulum mihi adderet ambitio addiscendi ocys istas linguas. Ubique intelligibile est gallicum, loquimur, scribimus in lingua ista; ad quid ergo profunt linguæ aliæ ?

Componenda est tibi panegyris; denominaberis ad pronunciandam orationem funebrem in cœtu virorum eloquentium; ubi non exaudietur sermo alius quàm latinus.

Quo-

Quomodo evades difficultatem istam, nisi latinum calleas perfectè? O præclaram objectionem quam mihi facis, respondere posset Arsenius! Magistri Artium, Rectores, an non venient tunc in auxilium nostrum?

§. Ignorantia multorum, qui cum talento unico memoriæ felicis, perorare volunt in publico, adauget opportunè admodum recursum ad eruditos quosdam egenos.

Nollem tollere assumptum, pronuncian- di per vitam tot conciones, quot venditan- tur per quadragesimam Parisiis, ab oratori- bus noviciis, scientibus tantùm conciliare sibi honorem ex labore alieno.

Siquando proscriberentur ex regno Copistæ, brevi reclamaturus esset eos Clerus. Satis habent Abbates nobiles, memoriter di- scere discursum aliquem ad tres horæ qua- drantes, quin teneantur componere eum ipsi.

§. Scientia suos habet limites, ignoran- tia non est universalis: Eruditi quoque valent sentire rectè.

§. Scire multivaria, est quasi scire nihil: Usqueadeo permiscantur ideæ, ut deficien- te arte deligendi, scientia magna obfit po- tius, quam profit.

§. Monsaurus reditu gaudebat scutorum quinquaginta millium, depauperavit se, de- pauperavit suos amicos. Non arguitur vel

luxuriæ, vel luxûs. Quonam ergo dilapidavit lusu patrimonium suum? Voluit agere Chymistam, & reductus est ad mendicantem.

Minùs curant eruditi perspicere obligationem suam, quam satisfacere amoris proprio. Allaborat Philosophus detegendis arcanis naturæ, quin motus perscrutetur sui cordis. Jurisperitus consecrat vigilias multas, addiscendis regulis justitiæ, quas exerceat de raro contingenti. Theologus non studet adeo gratiâ uti, quam cognoscere effectus ejus varios: Itane proficimus ex scientia?

§. Philosophi veteres loquebantur magis de natura Deorum, quam de natura rerum. Moderni, relicto assumpto loquendi de Deo Theologis, student unicè deprehendendis principiis naturalibus; An cum successu meliore?

Qui diffidit perspicaciæ suæ, veritati est propior, quam eruditus superbus, qui rationem suam putat infallibilem: Ille timens decipi, faciet, ne decipiatur; iste jam decepit se, diffitendo incertitudinem cognitionum suarum.

§. Non nisi doctis convenit, non lassari discendo; quo plura sciunt, eò majori aguntur ambitione ignorandi nihil. Qui perspectum non habent scientiæ pretium, refugiant

fugiunt laborem. Mathematicus versatus, commoratur semper in figuris: Errat imperitus de objecto in objectum, satis habens difficilia tantum attingere.

Musicus peritus adinvenit semper novitates; musicus ignarus adhæret certis cadentiis, quas habitus reddit ei faciles.

§. Philosophus subtilis difficultates enucleat; semidoctus contingit eas pede levi.

§. Scientiæ non acquiruntur protinùs, reservato earum successu studiis & vigiliis molestis.

Artes liberales omnes habent difficile quid; quod prodit se tantùm versatis, & qui ut ita dicam, contuentur eas propiùs: Personæ peritæ mediocriter, respicientes tantùm à longè, sperant eas assequi citra molestiam. Comparemus priores itinerantibus, qui quò magis appropinguant monti, eò magis deprehendunt scabrosum: Posteriores similes sunt eisdem itinerantibus, qui quò absunt longiùs, eò magis montem putant planum.

Anni sunt triginta, aïs, ex quo incumbit Philantus lectioni philosophorum veterum; & ex nunc demum oppugnat Pyrrhonismum. Unde venit? an non controversum fecerunt eum multi alii? Verum carebant perspicaciâ Philanti. Quò magis scrutamur, eò majorem detegimus difficultatem

in eo, quod obstat sententiæ quam protegi-
mus. Si Philantus studuisset tantum annis
viginti, adhuc foret Pyrrhonianus.

§. Rogatus Socrates effari, an felicem re-
putaret quendam Principem, quia circum-
fufum magnitudine & gloriâ; antequam re-
sponderet, quæfivit, *qualis Principis illius
scientia esset & virtus?*

Millies fuit nobis inculcatum: felicitas
non connectitur necessario cum altitudine.
Qualem fovere possum existimationem de
Principe, cui nec scientia est nec virtus?
Nec ipse quidem reputare se potest felicem,
si ignarus est ejus quod pulchrum, si ex-
pers est ejus quod bonum est.

Scientia, quæ felicitas fuit philosopho-
rum, hætenus necessaria magis est Principi-
bus, ac credatur; Gloriosa Principibus fortu-
natis, tædia valet attemperare Principum infe-
licium. Suggestit Scientia leges moderami-
nis fortunæ ridenti; ponit Scientia limites
desperationi, in adversitatibus protractis.

Vir præpotens simul & scientificus, de-
lectatur magis legens libros Senecæ, quam
pascens oculos & aures illecebris symphoniarum
sonoræ, aut spectaculi amœni.

Aristarchus refractarius voluntati patris,
volentis eum facere præfectum redituum, ob-
secundat propensione, quâ fertur erga lite-
ras. Consilium male sanum, exclamat fa-
milia

milia tota! Expallesceret super libris, morbum contraheret ex scriptione nimia, morietur in flore juventutis! Eo melius pro me, responderem, si forem Aristarchus: saltem vixero.

SCRIPTORES.

Resipuimus à subtilitate falsa Scriptoris, mandantis se typo, uti ait, ex obedientia. Amicorum nemo subministrabit absque nostro consensu expensas impressionis, neque exponet nos invitos censuræ.

Obtestatur nos Belus, in acceptis ferre motiva quæ habuerit indispensabilia, producendi suas satyras. Speciem exercet tyrannidis, mancipando æquanimitem Lettorum, ad approbationem quam non promeruit.

Præventus in favorem sui Menalchus, molitur locupletare bibliothecas volumine moduli sui. Scribit, quin amicorum consulat quempiam. Judex operum suorum solus & favens, consignat ea denique Bibliopolæ nominis noti. Titulus plausibilis est, quædam loca sat sunt bona: Proponuntur tandem conditiones, quas acceptat. Contentus ultrà quàm dici potest, jam meditatur volumen secundum & tertium. Ver-

satur primum in manibus Censoris præstituti, qui solitus approbare insulsa quælibet, modo de cætero non offendant mores & jura Principis, submittit licentiam suam. Incipit Bibliopola, verum serò nimis, revocare ad trutinam conditiones pactas: Prospiciens, quod ex his mille exemplaribus, quæ promiserat imprimere, forsitan non esset distracturus quinquaginta, renunciat eorum typo; præhabens perdere privilegium juxta & pecuniam exsolutam, quàm sumptus exponere adhuc majores. Menalchus an non tenetur ad restitutionem? Opus non est Casuistâ subtili, pro decisione quæstionis hujus.

§. Quilibet Auctor habet fautores, habet adversarios suos; ab existimatione illorum, & ab invidia istorum, fatum dependet cujusdam Libri. Productiones novæ, bonæ vel malæ, neque universaliter damnantur, neque generaliter approbantur: Causam modo dixi.

Sors Auctoris malè incipientis, est malè terminare. Nonnullus præfationem fecit miserandam, qui submisit operi suo conclusionem detestabilem.

Capis librum fecit satis spissum, nè dicam bonum: Præfatio nanciscitur admirationem; doleo quod non sit ipsius.

Siqui

Siqui Scriptores temporis nostri obtinuissent Paparum, altercatio non foret tanta de infallibilitate.

Interrogatus nuper, quid in operibus Sostri invenirem boni? Respondi, quod voluntatem habuerit faciendi quid boni.

§. Aliquando præfatio nimium est brevis, indèque inutilis; aliquando nimium proluxa est, indèque tædiofa. Epistola dedicatoria, curiositatem excitat duntaxat concinnantium panegyres. Indices ut plurimum plùs causant perplexitatis, quam facilitatis. Supprimens tria hæc, parcis labori, neque tamen vel ideo existimationis detrahis quidquam Libro.

Præfatio est scopulus tuus, dicebam ingenuè cuidam amicorum viro literato: Librum facito, cui nec index, nec præfatio sit, nec dedicatoria; securus, placere hominibus mille, qui conqueruntur, quod tres articuli isti efficiant plerumque operis medietatem. Acquievit consilio meo, perpendens illud confirmari exemplo L . . .

Titulus Libri promittat multum, opus ipsum largiatur plurimum.

Quoties dolui per vitam, emisse librum, sub bona fide tituli speciosi! Faxit Deus, ne liber meus dolores causaverit hujusmodi.

§. An dicam benè factum, ac præmittere operi nomen suum? Ita, benè; dummodo quis teneat præviè assensum eruditorum, aliàs non. Præmisit tamen Xantippe characteribus majusculis nomen suum operibus suis! Num præmisit & operi suo primo? Modestia sicut cœtera, suos habet limites: Si autumaris eam fecisse malè, disce sapere ex errore ejus.

§. Editio quinta, mihi cautionis est loco de successu Libri; Certiorem facit me editio octava, quod factus non sit præstantior.

Auctores dantur, apud quos benè & perperam posita, permiscantur adeo, ut rixemur & reconciliemur cum eis omni momento; ita necessitas flagitat.

Opera quorundam Scriptorum nostrorum, characterem præseferunt levitatis, proprium nationi. Quam mox sententiam astruunt, paulò post evertunt, non valentes defigere judicium suum.

§. Benè scribere & benè loqui, duo sunt talenta nimis diversa, ut in subjecto concurrant eodem. Exponitur in conversatione quidlibet menti obvium, absque cogitationum delectu. Qui laborat in musæo, circumspectior est, diffidens fertilitati imaginationis suæ, sibi que commemorans indefinenter, conceptum ut magni valeat, debere etiam magni constare.

Opus

Opus Christianum, Christianam redoleat puritatem, quæ nequidem ab opere exulet prophano. Elucescat ex primo, quod auctor voluerit loqui de Deo & de mysteriis Dei; elucescat ex secundo, quod sciat uti sanctè omnibus, & quod non nisi ex motivis laboraverit bonis.

Libros habemus morales, tam pulchros & tam præclarè scriptos, ut desiderandum relinquunt nihil, nisi mutationem subitanam Lectorum suorum.

Scribens Malipus super materia Religionis, dicenda reliquit omnia, scripturis de materia istâ. Quid est, quod transgrediatur talentum suum? Poterat equidem dare nobis bonum tractatum Physicæ: Theologia non est, ubi eminet magis.

Placent mihi historiæ amorum, quarum legi quasdam cum delectamento; nec tamen sequitur, quod vellem eas fecisse.

Concinnator historiæ teneræ, Poëta satyricus, Auctor libri periculosi, faciunt se affigi protinùs, in locis civitatis spectatissimis. Ipsæ quoque porticus templorum decorantur scematibus eorum plausibilibus. Accidit Vitrilio scribere per vitam semel; neque historiam teneram, neque satyram mordacem: Nemo emit Librum ejus; dignatur nemo saltem legere eum: Christianum est quippe opus ejus.

§. Perperam objicitur quibusdam neotericis, quod nihil reperiatur novi in productionibus eorum; plures, numero pauci, quod scripsere, debent sibi.

Renuunt homines admirari Auctorem nihil afferentem novi! Culpa tua est: Depone mentem faciendi Librum, nisi scias conceptibus tuis colorem aspergere novitatis.

§. Pauci norunt sibi consulere ex perspicacia veterum; studendum est placito sæculi sui. Auctor intendens agere copistam, periclitatur aberrare, & secedit certò à via ducente ad applausum.

Quod vocatur imitatio in productionibus literatis, ut plurimum rapina est benè palliata, furtum honestum.

§. Conatus est gloriosus, proponentis sibi prototypi loco viros insignes. Etsi non daretur eos assequi, & sectari tantum à longè, satis est calcasse eorum semitam, ne dicatur laboratum esse in vanum.

Qui imposterum component tragoedias, nonne felices reputaverint se, vocari Cornelios, Colassios, Lullios?

Non putabat sibi derogari, *Delabruyere*, dum nominabatur Theophrastus minor: quam gauderem ego nominari minor *Delabruyere*.

§. Ex-

§. Exprobrare modernis, quod nec adeò perspicaces, nec adeò sublimes sint, ac veteres; est amore ferri inordinato erga Antiquitatem: Loquendo citra livorem, deprehenduntur neoterici sectari veteres è vestigio.

Æquum est oculo suspicere venerabundo viros, qui in scientiis adinvenère tam præclara; Neque tamen decet cœcutire ad præstantiam aliorum, qui ex lectionibus illorum profecere, sed & superaddidere notitiis eorum. Dicamus hoc in laudem Sæculi, in quo prominuère ingenia tam excelsa, ut dubitari posset, an in Sæculo Augusti floruerint plura. Homines idololatæ antiquitatis, ferent ægrè sermonem istum: Post Ciceronem, Virgilium, Horatium, æstimantes neminem; nequidem æstimaturi forent ipsissimos, si renascerentur infeliciter temporibus his ultimis; quia constituerunt secum modulum respuere neotericorum.

§. In materia eloquentiæ, sunt quædam tractanda cum fastu; conciliat aliis simplicitas styli decorem venerabilem: Cave tibi, ne abripiaris ambitione eluctandi supra thema tuum.

Cumulus ille figurarum, confusio illa leporum, diffusorum in operibus novis, faciunt palam, eloquentiam prophanam inhiare

re luxui, amare fastum: Eloquentia Christiana magis est moderata, magis simplex, naturalis magis.

§. Nimia ingenii abundantia in opere, species est defectûs: non nisi isto laborat Evermontius. Ne affectes Muci elucescere quaquàversum: Lassatur attentio Lectoris accumulatione sensuum; indulgendum est spatium respirandi.

Quid prodest elegantulum agere in expressionibus suis, scrupulosum in phrasibus suis? Accommodet se Auctor captui universorum.

In rabiem agor, ignosce diæterium hoc excandescentiæ meæ; quando librum legens novum, necesse habeo consulere omni momento Lexica antiquitatis. Auctores hodiernum habent solenne, terminis uti insolitis, exoticis, ignotis: quos cùm parturiant ut plurimum in cerebro suo, invenio nuspiam explicationem eorum. Quare non apponunt margini commentarium, ad sublevandum intellectum Lectorum vexatum frustra.

Qui scripsêre in sæculi hujus exordio, amplius non intelligunt se ipsos; termini eorum consensuêre. Qui scribunt modò, non intelligunt se meliùs; vocabula eorum necdum satîs sunt recepta.

Pam.

Pamphili & Furii inclamant, fures fures! Conqueruntur, quod exspolientur! Quasi-vero homines essent, quos spoliare possis. Nolim mihi blandiri de immunitate à querelis eorum: Quodsi perstiterint in laceffendo me, rogabo eos indicare mihi suos titulos; quos inferam in locum destinatum nomini meo: quid possum facere eis ultra?

§. Perperam rejiceretur, tanquam indignus qui scribat, vir castrensis vel aulicus. Librorum nostrorum moralium præstantissimos, Ministris debemus illustrissimorum Principum. Id quod ruborem moveat personis innumeris, quorum studium est fieri impenetrabiles. Non est equidem, quod mysterium fidei fatagant nobis evolvere, profitentes artem involvendi illud magis difficultatibus semper novis, quibus gloria- tur Scholastica; & quæ, nedum discipulum ædificent, curiosum reddunt, instabilem & incredulum.

§. Largitur nobis omnibus cœlum in primo nativitatis momento, certam judicii amplitudinem, quæ culta per educationem & commercium mundi, capaces efficit nos, ad ferendum judicium de rebus altissimis. Quibus defunt adminicula ista, non sciunt reverà benè, quare applaudant uni loco potius quàm alteri. Anima obruitur, capti-
vantur

vantur aures & insensibiliter perducuntur ad Deum: Hoc præclarum, hoc exoptatum!

Fœminis est tantum gustus ille naturaliter bonus: plurima pars nobilitatis, & qui à juvene secuti sunt castra vel aulas, pollent tantum illâ genii bonitate, cœteroquin acquirenda in cœtibus politis: Et nihilominus hallucinantur tam rarò in suo judicandi modo, ut acquiescat quivis facilè ei quod sentiunt.

Prohibitio, quam fecit Criticus quidam modernus, equitibus nobilitatis, ne judicarent de compositionibus theatralibus, scandalizavit me multoperè. Sensus sanus, opinione mea, nemini fit alienus ex eo, quod professionem amplectatur armorum. Prohibeatur, per me licet, judicare de Lege aliqua Justiniani, de articulo quodam Religionis. Non permittantur promiscuè Scientiæ illæ abstractæ, sublimes & transcendentes intellectum illorum, qui non corroborantur per studium profundum: Ubi quæstio est tantum de comœdia, de tragedia, de gestibus actoris, sive de voce musici; profectò prohibitio ista rigorosa foret nimis.

Superis sint laudes, quod Criticus ille non habuerit facultatem judicandi definitivè: Etenim ego qui carmen musicum amo summè, & qui feliciter neque poëta sum neque musicus; doluissem valdè, proscribi
à loco

à loco, ubi voluptate fruor non modica; dummodo quod sentio liceat mihi loqui.

§. Ubi conveniret tantum Cornelio, judicare de poemate serio, & tantum Lamberto, approbare vel rejicere compositionem musicam; periti artium forent deplorandi, quia non laborassent nisi pro se. Frustra exposuissent nobis in præfationibus magnificis, sacrificatas publico vigilias & labores; quibus intenderent, alios docere, placere aliis, submittentibus opera sua censuræ universorum.

Quantumcunque intricati sint casus operis comici, quantumcunque mysteriosa sit resolutio ejus; ubique auxilii est magni sensus sanus, vi cujus judicare licet de omnibus. Quærebat Malherba ex ancilla sua, quid judicaret de versibus suis; gaudebat Lullius, concentus suos usurpari in suburbis: Sentimusne melius de nobis, quam magistri nostri de se?

Quando nihil est in opere quodam, quod ingenio placeat mediocri, eò pejus pro Auctore: Sensus, qui nec uno, nec altero modo percellit singulos, nequit esse bonus.

Fæx populi, atque mundus eruditus, concordant ad invicem, super præstantia quorundam Oratorum nostrorum; Idiotæ peræque ac Lectores perspicaces, rejiciunt productiones Auctoris insulsi. Quod pulchrum,
dico

dico iterum, percellit statim, & quod tale non est, statim offendit: Differentia est duntaxat in ratione, quam reddit eruditus de iudicio suo, & quam depromere non valet imperitus.

§. Comparati sumus à natura, ut curiositatem sentiamus nullam, erga opera Auctoris adhuc viventis; forte quia credimus adhuc imperfecta, quousque valeat Auctor superaddere aliquid.

§. Per multis non sapit Paschalis, quousque posset: Divinabor causam: ut legatur cum delectamento, tantum requiritur spiritus, quantum subest lucubrationibus ejus; vel saltem capacitas reflectendi de super solidè.

Callidè agunt, qui ad conservandum sibi nomen eruditorum, nihil faciunt ejus, quod faciunt alii, ad acquirendum. Quousque vir aliunde reputatus sufficiens, ad distinguendum se editione libri, differt scribere, existimationem conservat altam; mox ubi divulgavit aliquem, fatiscit fama ejus: Expectabatur scilicet de ipso plus quam præmonstravit.

Admirabilem deprehendo versutiam Basilii, qui homines tenet expectabundos productionis excelsæ, & qui postquam promisit diu, recusat dare. Non nisi in obligationibus hujusmodi concesserim alicui

cui fallere fidem. Perge Basili perorare, quia loqueris bene; cave mandare typis, & erit eò major existimatio tua.

Connivemus nihil Auctori celebri: quò plura præstitit, eò difficiliore erga opera sua invenit censores; qui controvertunt ei etiamnum libertatem scribendi ut ante, exigentes semper sublimiora.

Quodsi putemus comparare nobis famam ingenii excelsi, editione operis unici, fallimur; plùs quàm felices, ni exponeremus in vanum secundum & tertium. Quot fuerunt subsannati ad experimentum primum, qui honoratos viderunt se postea approbatione publicâ? Quibus suppetunt talenta, sortem sperare possunt eandem.

§. Discursum amo naturalem; non placet mihi, qui placere mihi affectat.

Frequenter displicet, qui nititur præbere se placentem: Concinnatores argutiarum obnoxii sunt huic fato.

Quod scriptum est absque facilitate, quod conceptum est cum violentia, quantumcunque adinventum benè, destituitur amabilitate; haud sufficit prominere ex opere acumen, requiritur & ordo.

Prædominatur ardor & acumen, ubi deest ars. Quisquis scribit absque methodo, non placebit unquam. Defectus proprietatis in stylo, vivacitati detrahit imaginationis.

Nihil pulchrum, quod destitutum amœnitate naturali : at nihil perfectum , nisi ars contegat dexterè quod naturale est. Summa sciendi est , à quonam utriusque mutuari possit plùs operis perfectio. In quibusdam compositionibus prævalere debet quod naturale, requirunt aliæ ornamenta adscititia.

Licer in partu ingenioso prominere debeat quod naturale , neque tamen prævaleat arti usqueadeo natura, ut compareat inculta.

Abominamur in imagine nuditates indiscretas : Quapropter solet pictor modestus palliare actionem aliquam, quæ offenderet virtutem spectatoris scrupulosam. Eandem exigo circumspeditionem à Scriptore.

Invenio , quod difficiliùs sit imitari aliquem *Voiture*, quam superare aliquem *Balzac* : Callent pauci artem scribendi naturaliter & cum lepore : Multi utuntur stylo illo fastuoso , coniecturi defectus enormes, sub velamine magnarum phrasium.

§. Poëtæ scribunt difficulter in prosa : assueti ut sunt scandendis versibus , & inassueti mensurandis periodis , non facient duas aut tres consequenter. Vulpius ad mentem omnium dexterrimus, non potest componere præfationes suas : compositas ab ipso in versibus, redigit amicorum quidam in prosam : quare non relinquit eas, quales

quales sunt primitus, ut deprehendantur eò meliores.

Nihil periclitantur poëtæ amittere, non utendo privilegium quo gaudent, exaggerandi.

Tolerat Poësis hyperbolem, contrà ac Prosa exaggerationis inimica.

De Poëtis licet asseverare, quod corrumpant imaginationem suam, & abutantur nefariè posteris.

§. Non prohibetur Auctor computare tacitè eruditos sæculi sui, & recipere ad ordinem istum quosquos vult: Cum possit falli, periculosum foret, palàm ostendere duntaxat illos, quibus affectus est. Videmus eorum dicentes audacter: Non nisi ille loquitur benè, & alter ille possidet solus artem scribendi delicatè. Decisiones ejusmodi possunt quidem stare in manuscripto, in typo autem accidunt invisæ.

§. Exarescit Auctor scribendo multùm, exsiccat spiritus; nisi indulgeas ei moram recuperandi fœcunditatem pristinam, mediante lectione operum præstantium. Relinquendum est intervallum inter Librum primum & secundum.

Quò facilior quis est ad componendum, eò plùs diffidat fœcunditati ingenii sui: Abundantia ista fortunata sit suspecta: Rarò quod constat parvi, valet magni.

Non possum obtinere à me , ut scribam in uno solùm genere. Quando arrident moralia, vaco moralibus; quando oblectat scribere ludicra, occupor ludicris. Mox gravis sum, mox criticus. Exhorresco equidem videns, quàm sit difficile æquivalere assumptis adeo oppositis.

§. Venalia facta sunt omnia, Scientia etiamnum & Libri. Quare putas, venditat Bibliopola ille quem velles Librum, tam magni; quia ipsemet magni emit eum ab Auctore.

Non minùs alieni sunt à spe lucri Auctores boni, quàm reliqui. Aliquis eorum finis honor est, principalior est pecunia. Dubito, an C... respexerit perinde ad existimationem, quando opera ejus cœperunt valere ei florenos bis mille.

Contemptibilis est Auctor mercenarius; modò quod edit opus sit bonum, nihil morabor in approbatione ejus.

Si necessitas reduxisset me ad necessitatem laborandi pro pecunia, æstimassem magni professionem Genealogistæ: Estne aliqua lucrativa magis in sæculo isto, quò anhelamus plùs quàm unquam nobilitatem supposititiam? Plebejus, quem novimus facere nobilem, prodigum se præbet nobis, nedum liberalem.

§. Spe-

§. Species furoris est, ac passio scribendi. Sunt, quibus non scribere, mortificatio foret intolerabilis: quos prohibeas licet sub pœna vitæ, ne componant, vix eris certus de obedientia: Usqueadeo sævit mania quâ aguntur, multiplicandi volumina.

Auctores sicut avari, possidentur à dæmone suo: Ita fas est nominare rabiem quâ aguntur, prominendi in capite operis infulsi.

§. Non videare unquam, laborem voluisse prosequi alterius. Periclitaberis minùs auctorem esse, quam commentatorem agere seu translatorum. Celebris est forsan in republica literaria, cujus exponis opera; num certus es, quod existimatio quam vindicat sibi, non diminuerit existimationem quam habiturus fuisses ipse? Satis non habet populus translatione simplici, expectat ut superaddas. Postquam formavit sibi de te ideam excelsam, an non objectum fies crysis ejus, quando cognoscer te non esse virum illum, de quo promiserat sibi adeo præclara?

Ne inculpemus populum, quod malè sit affectus hominibus hujusmodi: cum familiare sit admodum offuscare sensibus suis sententias Auctoris. Amor proprius prohibet renuntiare voluptati quæ subest, commiscendi de suo, illi quod dixerunt eruditi.

Verum castigatur satis translatoris temeritas: Quod in opere est exquisitum, attribuitur Auctori.

§. Si daretur locus Inquisitioni in Parnasso, futurum esset, ut effloresceret longè magis Regnum Musarum.

Libentius ignosco homini, qui jam castigatus, pergat agere furem, quàm Auctori, qui non cessat laborare. Semper opus habemus pecuniâ; ecce excusationem primi! Nulla urget necessitas exponendi se ludibrio; ecce quod condemnat secundum!

§. Sapiens non considerat librorum multitudinem, sed valorem; trutinans, non numerans eos.

Vir providus, formidans scriptis suis fatum sinistrum, cunctatur ea producere: Stultus & ignarus sunt præcipites; gloriam quærunt laborasse multum, prætereaquē nihil. Quolibet mense edunt volumen aliquod, si annis viverent centum, non ederent bonum.

Quid est, quod tot viri compositionis capacissimi, composuerint nihil? Præstat eorum ratio libris omnibus quos edidissent. Non est hominis prudentis, scripto, cujus vim perspectam habent pauci, existimationem evertere acquisitam labore annorum triginta.

§. Ad-

§. Admirationem incuterem multis, si dicerem, Auctorem Operis, quod in sæculo isto suspicitur magis, insumpsisse annos ad minimum decem, in compositionem ejus, & ferè totidem in deliberationem, an evulgaret illud. Genus hoc scribendi insolitum est, dicebatur ei, concitabis tibi criticos omnes! Vix Liber est affixus, & jam absumpta sunt exemplaria omnia. Apparet editio secunda, tertia & quarta; ut dicam paucis, expectamus nonam: Dic modo, Libris non esse fatum suum.

SORS BONA & MALA.

POtentia attributa Fortunæ nihil est; ipsa quoque est imaginaria.

Admittere fatum, fortunam, casum, fortem; loquelam est loqui paganorum: quod accidit contra hominum expectationem, accidit ex secreta permissione Cœli. Tot destructa imperia, tot revolutiones, tot calamitates, perhibentur veluti totidem effectus Fortunæ irascentis; fallimur, Fortuna divinitas hæc chymérica, contribuit nihil ad eventus hujusmodi. Agnoscamus Deum permittere vicissitudines hæc omnes, quò magis cohibeat homines timore.

§. Habuit Fortuna olim tot templa, quot nunc adoratores habet veros.

Non vivimus ampliùs , fateor, tempora illa, quando Idololatria consecrabat loca publica cultui Fortunæ : Satis est nobis deferre ei homagia nostra clanculùm. Erigit ambitio aras , super quibus incensum ei offert voluntarium.

§ Plures efficit hypocritas Fortuna, quàm Religio numeret. Nisi viam sterneret ad favores pietas , quemadmodum ingenium, scientia, fortitudo, benemerita; devotos videre foret paucissimos.

§ Fortuna, dicitur, mutat mores; credam potiùs , mores detegit. Quousque lactamur spe cujusdam promotionis, componimus nos, palliamus & contegimus nos; quò magis decipiamus molientes elevationem nostram. Dum attigimus nostrum scopum, prodimus nos quales sumus.

Cresus irreprehensibilis in statu humili, vix egressus eum, vitiis scatet omnigenis: Rationem poscis! An non vides, quod non habeat ampliùs rationem eandem simulandi: Summam tenet votorum , quid curat porrò prodere se alium ac est?

Ne credamus Cresum , qui in prosperitate sua est elatus, immitis, avarus, non habuisse pridem defectus eosdem: Habebat utique , verum prohibebat eos erumpere, cohibebat violentiam eorum. Submissionibus quas præseferbat , velum faciebat super-

superbiæ suæ, clementiâ externâ palliabat duritiem connatam, liberalitatibus necessariis ambiguan reddebat avaritiam suam. Venit Fortuna, technas revelans hypocritæ hujus, penetralia detegens cordis ejus.

Dicamus totum: permulti non crederent mutasse sortem, nisi mutarent & mores. Persuados facimus nos, quod dedecet exercere in fastigio eminentes virtutes, quæ congruant tantum obscuritati. Error iste patronos numerat illos omnes, qui sunt eluctati.

§. Quàm insolens videtur Fortuna in electionibus suis! Quidam post præstita servitia longa, in conditione languent ignota; quo tempore percipiunt alii mercedem de actione mediocri fortitudinis, productâ à temeritate: Talis est rerum humanarum cursus. Assueti ut sumus eventibus similibus, miremur, quod faciant nos mirari.

Quot ab hominibus tulit Fortuna maledictiones, postquam perspexere exorbitantiam electionum ejus! Absconditum quandoque tenet mediam inter populi turbam Dominum mundi. Eorum, quos conscendere videmus fastigia altitudinis, multi fuerunt nobis æquales, inferiores multi: Nacti sunt existimationem, quin quærerent; inviti facti sunt potentes: Ecce de quo conquerimur!

§. Jure merito supponebant veteres Fortunæ pedibus speculum. Collocatus in gradu eminente, fugit se, non audet respicere se, nec attendere sibi: Sed nequidem audet attollere oculos, ad respiciendos illos, qui aliquando felices, nunc miseri sunt. Tam multivaria sunt turbantia possessionem tranquillam hominis constituti in prosperitate!

Calamitates alienæ, quæ ambitionem deberent resanare, eheu! exstimulant eam. Ambitiosus imaginatur sibi Fortunam suam, veluti Deam constantem, quæ nolit ipsi esse infidelis: Eventus finistros credit longinquos, prosperos pollicetur sibi infallibiles; qualis esse potest adulatio major? Dummodo aperiamus oculos, & videbimus repudiatos Aulicos, exauctoratos Ministros, Magnates deturbatos; vel à temeritate propria, vel ab inconstantia Principum! Fortunatus ille nihil videt horum omnium, supposuit speculum pedibus suis; ut dicam clariùs, excœcavit se.

§. Salustius ait, *Fortunam dominari in omnibus, omnia reddere vel celebria vel obscura, ex arbitrio potiùs, quam ex ratione.* Verificatur hoc, non itidem quod sequitur: *Non potest conferre, vel auferre ulli eruditionem, probitatem, & alias dotes animæ.* Loquor de Fortuna, juxta ideam quam obtinet in mundo, suppositis semper principiis allegatis:

legatis: Quid est, quod vir ille, adeptâ semel dignitate conspicuâ appareat adeo ingeniosus, ut eluctetur denique ad honorum apicem summum? Quare ille alter delapsus ex loco eminente, videtur impotens ad relevandum se de casu suo? Privatus ille, quondam probus, depravatus est à favore! Minister ille, paulò ante adeo versatus, reductus modo ad se ipsum, inventionem caret & industriâ! Agnoscamus igitur auctoritatem Fortunæ, & in magnitudines, & in magnates.

Nihil video, in quod Fortuna potentiam exerceat majorem, quàm in virtutem. Satis non habens, variationibus suis de indigno facere potentem, de sapiente & probo, crudelem faciet & impium: Lusus hic est Fortunæ ordinarius.

Fortuna ingratos facit nos, inhumanos & immites; rarò molitur opus magnitudinis, quin monstrum producat crudelitatis: Et quis negabit per omnia, arbitrio Fortunæ relictam virtutem?

§. Vellent homines Fortunam vota sua prævertere, affliguntur cunctatione ejus. Obtinere vellent honores die uno, concedendos modò post labores annorum. Vellent habere divitias illas aquisitas, mox ut desideratas: Non iste est ordo rerum mundi; Morâ opus est, usquedum admittamur
ad

ad fruitionem earum, licet possideantur tantum ad momentum, elapsuræ protinùs. Ecce, si nescis, regulas eluctandi! ecce durationem altitudinum!

§. Non nisi certus quidam ardor, dignos facit nos gratiis Fortunæ. Contemptibiliter respiciens torpentes, homines poscit alacres, quibus desiderium habendi inspiret vigorem: Secùs excandescit & succenset tepido, quem castigat, defraudando successibus molimina ejus omnia.

Licet videamus Fortunam distribuere subinde favores suos hominibus, quibus non erat ille ardor promerendi; nè tamen præsumamus de indulgentiâ ejus: Tunc enimvero ostentat generositatem suam, remunerans eos anticipanter de curis eorum futuris.

Prosperatur nemo sine sudore. Qui absque labore pertingit, absque labore non persistit: Alterum alteri æquivalet.

§. Duo defunt Fortunæ plurimorum: Quibusdam deest acquæstus ejus legitimus, deest aliis usus ejus moderatus.

Non admiror Fortunam divitum, modum admiror quo utuntur eâ. Displicent tributæ eis laudes, nisi asseveretur mihi, quod fruantur eâ cum moderatione multâ.

Quot homines excelsi, quibus deest tantum

tum unicum quid; illud præcisè, ex quo dependet eorum felicitas, moderatio scilicet.

§. Nihilum quid contribuit ad exaltationem tuam, nihilum quid allidit te humo. Præmonstrasse complacentiam quandam erga Magnatem, assiduitatem quandam, & ardorem in servitio ejus; multi qui eluctati, non fecerunt plus. Totidem excidère gratiâ, propter defectum aliquem urbanitatis, propter levem imprudentiam, propter remissionem modicam zeli pristini.

§. Obdormiscere in prosperitate, confidere quod defuerit nihil, in tranquillitate vivere inalterabili, in raptu cordis erga bona Fortunæ; nonne Quietismus est iste verus?

§. Fortuna nihil largitur gratis, sed tantum mutuò ad tempus: cras repetens à dilectis suis, quod videbatur hodie donare ipsis irrevocabiliter.

Diebus maximè serenis, noctes succedunt maximè obscuræ: Exsurgit tempestas in momento, quo cœlum est pacatissimum. Imagines sunt hæ tenues altitudinum mundi! Prosperitas visa inalterabilis, evertitur breviori tempore, ac ego sim hoc dicens. Si cursus vitæ longævæ & delitiosæ, si anni voluptate pleni, & sæcula referta prosperitate, à Sapiente assimilantur umbræ quæ fugit, viatori qui transgreditur, navi quæ fulcatis undis evanescit, nulla post se relin-
quens

quens vestigia, sagittæ quæ dividit aërem;
Cui assimilabimus Fortunam, quæ non durat nisi tempore vitæ brevissimo? Etsi dicerem uno solùm instanti, militaret adhuc experientia pro me.

§. Quando labimur, culpa nostra est; quando assurgimus, mirum est, si debeatur causa meritis nostris.

Accusamus perperam de interitu nostro, alios quam nos. Conquerimur de malitia æmulorum, de credulitate nimia Principis: exaggeramus servitia prætermissa, actiones decoras datas oblivioni, infortunium immeritum, calamitatem longam; an dicemus obvenisse nobis talia indebitè? Suntne servitia nostra momenti tanti, ut mereantur præmiari æternùm? Curæ illæ, quas exaggeramus, actiones illæ decoræ, querimonie nostræ prætextus; suntne usqueadeo omni exceptione majores, ut non laborent defectu aliquo? Sustinuimus diu, sed quid egimus, ne sustineamus diutiùs? Murmurationes nostræ continuæ, censuræ nostræ contra actiones Principis, molimina nostra contra amicos nostros maximè intrinsecos; num argumenta sunt resipiscentiæ nostræ?

Num inveniemus Aulicum, quem motus quidam superbiæ in prosperitate, murmurationes in calamitate, infidelitas quædam

dam erga Dominum aut amicos suos, reum non faciant Fortunæ suæ everfæ?

§. Quam sumus ingeniosi, in exarandis miseriarum nostrarum imaginibus, quò magis emolliamus ad eas homines! Perdidit omnia, dicit infortunatus, relictâ mihi à Fortuna duntaxat desperatione truculentâ! Ita non agimus desperabundos, quasi non haberemus residuum causam sperandi; sed potiùs, quia timemus bonorum nostrorum exitium summum.

Infelicissimi quique nondum attigerunt calamitatum summitatem, quin angustiae eorum possint adhuc augeri: Quod cum ita sit, quare dicunt perdidisse omnia?

Non sunt amplius nobis honores, sunt tamen bona; non sunt amplius bona, est tamen sanitas; non est amplius sanitas, est tamen cognitio veritatis. Quid foret, si præter istud dispendium existimationis, præter istam privationem divitiarum, præter multivarios morbos, ignoraremus Deum? Eousque non credam infelicitatem esse veram.

§. Non datur lapsus levis in personis elevatis. Quoties labuntur, labuntur graviter: Concussiones eorum sunt vehementes, subversio eorum fragorem reddit terribilem, & amaritudo quam sentiunt in calamitate, excedit longè dulcedinem quam gusta-

gustabant in abundantia : *potentes potenter tormenta patientur*. Locum sibi vindicat veritas ista, in mundo hoc perinde, ac in altero.

§. Murmurabitur contra me, si conabor evincere, quantum sit miser, qui miser fuit nunquam. Nihil est ita verum; prior me idem dixit Seneca. Nemo fuit, qui controversam faceret ei sententiam istam. Quis cognoscit delicias prosperitatis nunquam interruptæ? Qui non exantlavit rigorem Fortunæ adversantis, modum ignorat gerendi se in statu prosperitatis.

Non est voluptas, nisi quæ interrupta : Absque experimento momentorum fatalium, nonnisi ex dimidio percipitur suavitas momentorum quæ grata.

Experientia adversitatum in mundo occurrentium, assuefacit exantlationi earum. Felicibus, qui habitum contraxerunt opulentiae suavem, longè sensibilius est malum leve, quam aliis afflictiones amarissimæ. Causam si nescis, percipe : Quia modo acquirenda est patientia, excutiendus amor sui, acquiescendum mediocritati eousque incognitæ, latandum de jacturis, reputandum pro felicitate, quod videbatur intolerabile; quæ omnia valdè sunt ardua.

§. Deploro illos, quibus nunquam non Fortuna blanditur. In statu isto tranquillitatis, excitantur passionēs, dominatur concupiscen-

piscentia, erigitur cor in habitationem superbiæ, & sequitur mors in lethargo hoc deplorando; nisi percussus quis ab adversitate expergefiat.

Successus prosperi deducunt in corruptionem. Pauci ad culmen ascendunt honoris, quin totidem descendant gradibus à virtute. Pauci retinent in fastigiis altis, propensionem illam beneficam ipsis connatam. Qui felix, putat se natum tantummodo sibi, sibi soli prospiciens.

Priusquam consequeretur quidam dignitatem quam tenet, partes amabat officii sui; mutata est ei virtus cum Fortuna. Magis impius, quam antè probus, tumidus ultra modum, avarus, aut omninò prodigus, non est quod erat: Ut virtutes recuperet pristinus, opus habet adversitate.

A Fortuna depressi, revertuntur quandoque ad se ipsos: à Fortuna evecti, egrediuntur à se cum præcipitatione; ignari relegere viam, nisi ductu calamitatis.

§. Species est abundantiae, in exspoliatione totali. Quid deest homini habenti nihil? quidlibet; atque vel hoc efficit eum summè divitem: Quandoquidem non habet thesauros, quorum angatur custodiâ; non honores, quorum turbetur possessione; non voluptates, quarum delectamento illicito excrucietur interiùs. Ratiocinium istud

L

non

non capiunt personæ, pendentes parvi prærogativam cordis exempti à passionibus.

In confluxu divitiarum, abyssus subest miseriarum inseparabilis, vacuum solatii horridum. Omnia defunt homini omnia habenti, excessu augente concupiscentiam ejus. Quò plurà possidet, eò plura desiderans, perplexus remanet ex multitudine votorum; fruitione non satiatus, quod non habet anhelat, quod habet fastidit. Quis est, qui appellabit à sententia mea prima?

§. Homines mille exspoliandi famâ, si Fortuna favisset, famam conservant illibatam, quantum Fortuna persequitur eos obstinatè. Necesse non est abire longè, ad detegendam causam: Eventus prosperi aliis inspirant molliem & inertiam: Recalcitrantes alii contra fatum suum, opinionem conservant semel conceptam, de sufficientia & perspicacia sua.

Præmonstrat nobis adversitas, qualis revera sit homo; magnitudinem detegens animæ, assertæ in amplitudinem suam: Cum écontra favor ostendat nobis duntaxat, quod homo sit felix. Priusquam Sannio rueret, quis cognoscebat animum ejus constantem, & vilipendentem quod splendet? Dives credebatur & potens, nihil plùs.

§. Majori opus est animo, ad perferendas, non dico amaritudines, sed delitias fortunæ

tunæ splendidæ, quàm ad exantlandam crudelitatem fortis sinistrae. Hîc nulla est molestia, cui non sua sit dulcedo; ibi nulla dulcedo, cui sua non sit amaritudo. Conso-latur se miser, siquando afflictio tantisper secedit, ad dandum locum gaudio moderato. Alter écontra, qui obstrictam sibi credit Fortunam, ad servandum obsequium inviolabile, exardescit & perturbatur; reputarus veluti infidelitatem ejus summam, suscitatum sibi contradictionem vel minimam.

Completa est nunquam miseria Sapientis, invenientis in se ipso remedia mœroris sui, Speculationes quas instituere potest super tribulationibus suis, modus quo ratiocinatur desuper, exempla illa miseriarum quas oculis objicit, delineatio quam facit eventuum mundi; ista omnia scaturigines ei sunt consolationum inexhauribiles, quibus homines carent sensati minùs. Qui gaudent spectaculum mundi facere sibi gratum, adornant figuram hanc vanitatis, pulchras efformantes sibi ideas dulcedinum ibidem delibandarum; impotentes tamen ad moderandum dolorem, incrementem ab exaggerationibus adeo vehementibus.

Si miser es, imaginem præstituito tibi adeò nauseabundam bonorum præsentium,

ut convictus maneas, quod possidens ea, prærogativam habueris valdè modicam.

§. Num oculati sumus in abundantia? Nihil minus; cœcutientes ad interesse proprium, formamus nobis imaginarium, neglectô verô: Ubi labimur, animadvertimus demùm, non prospexisse necessariis.

§. Qui non intumescit ad Fortunam ridentem, animo sustinebit æquo novercantem. Proficere norit ex calamitatibus, quisquis abusus non est prosperitate.

Quam gloriosum, sapientem esse in Fortuna alta; tam laudabile, constantem esse in casibus adversis.

§. Successus ambitiosorum prosperi, alliciunt ad assumenda eadem, quibus perducti fuere ipsi ad sublimitatem: Sed quid est, quod eorum lapsus non inculcent timorem revolutionum similium? Qui considerat auctoritatem Sejani, opulentiam Cresi, felicitatem Jugurthæ, omnem movet lapidem, ut evadat peræque potens, peræque dives, peræque felix; immemor moderaminis in statu excelsa, licet mortem videat Sejani, supplicium Cresi, ignominiam & captivitatem aliorum complurium.

§. Infelices habentur ludibrio: Quivis perinde ac ego rationem ejus habet perspectam. Non æstimantur, quam qui possunt pro-

desse. Benemeritum dicitur dexteritas prosperandi, calamitas vocatur crimen.

Nihil scio nunc, quam quod donavi, dicebat Marcus Antonius, ut consolaretur se de vicissitudine Fortunæ. Ignorantes prærogativas exercitæ liberalitatis tempore felici, & reputantes nos suffultos satis favoribus, negligimus comparare nobis amicos. Verum quàm castigamur rigorosè de avaritia nostra, imminente adversitate! Nullum non deest nobis auxilium, nemo cogitat ferre aliquod. Etiamnum gratiis à nobis superfusi, ficcis spectant oculis interitum Benefactoris sui: Quid jam expectabimus ab illis, quos vel spreverimus vel offendimus?

SUPERBIA & AMBITIO.

INtolerabilius nihil est Superbiâ hominis, quem favor extulit: Intumescens ex prosperitate, indocilis est & contemnebundus: Difficilioris adirûs ipso Principe, rogari se facit diù gratias à se dependentes; nec concedendas, nisi ad humiliationes reiteratas, nisi ad commendatitias repetitas.

Tolerabilior accidit Superbia illustrium: possunt natales aliquatenùs giustificare eorum elationem. Quandoquidem nulla cum

ipsis intercedit nobis familiaritas, nihil miramur, quod præbeant se raros. Quis autem ignoscat homini, conjungenti defectibus educationis agrestis, defectus contractos in fastigio alto?

Conquerimur de asperitate illius Judicis, qui à commercio transivit ad officium magistratûs; de præfecto illo, qui de famulatio processit ad vectigalia: Non nisi hujus farinae hominum est, præbere se inaccessible.

§. Thraso quidam intumescit propter minimum quid. Vides in conclavibus regiis, filium Santiparis respicere cum indignatione, quemlibet non gestantem amictum similem suo. Stolidus ille ingreditur festo Assumptionis, cum caterva muliercularum: sedilia, exclamat, sedilia! dentur mihi sedilia, quocunque demum pretio: Sedilia afferuntur ei, & subsidens irridet aliis stantibus. Alius in comœdia locum occupat secûs theatrum; quia duos solvit scutos, oculos vibrat dedignabundos arenam versûs. Quàm bella spectra vanitatis!

§. Num sæculum fuit adhuc iniquius? Confunditur eruditus cum idiota, versatus cum stolido: talis est loquela Auctoris præventi à præstantia sua! Declamari potest equidem in genere contra mores sæculi sui, verum iniquitatem ejus velle demonstrare ex
incu-

incuriâ nostri: hoc enimvero proficisci nequit, nisi ex præsumptione ridicula.

§. Elatissimi quique non possunt approbare intumescentiam illam in aliis. Quò magis inflati sumus ipsi, eò minùs præsumptio nobis placet cœterorum. Gestientes prævalere omnibus, ferimus ægrè conatus quos faciunt alii, ut prævaleant nobis.

§. Male convenit miseris agere independentes: Despectus est superbus, quod dicant carere posse aliis. In calamitatibus vitæ hujus, indigemus omnibus; aliis qui consolentur, aliis qui medeantur efficaciter malis quibus premimur.

Facilius ignosco præsumptionem tribulatis, quàm potitis prosperitate. Solatium est non invidendum prioribus; at in istis fastus est tolerabilis nemini. Calamitatem patior, cujus non videor mihi esse causa! ita loquuntur illi, forsan & veridicè. Elatus sum, & non merebar minus, dicunt postremi! qualis præsumptio exorbitantior?

§. Videmur nobis vigore præmuniti sufficiente, ad resistendum omnibus passionibus illis dominantibus, quæ cor invadunt Fortunatorum. Diffidamus propositis nostris præclaris; eo ipso sumus superbi, quod promittamus nobis superbos non fore.

Quidquid excitare valet admirationem, excitat etiam desideria nostra. Anhelamus magnitudinem, ut participemus de præconiis tribus magnatibus; quibus denegatis tristaretur ambitio nostra, mediam inter abundantiam & voluptates.

Si ambitiosus careret admiratoribus, futurum esset ut passio ejus brevi refrigresceret.

§. Homo cui dominatur Superbia, justificare putat temeritatem suam, dando ei nomen decoris.

§. Historiographi observant varii, quod in triumphis veterum præcesserint currum Victoris duo homines; quorum alter præferebat caput mortui, alter imaginem pavonis, recolentes sæpiùs, *Memento te hominem!* Volentes innuere Heroi, quod abominabilior fuerit illo capite mortui, si futurus esset æquè superbus ac ille pavo. Cogitatio salutaris in die triumphali! Rex inaudiens duntaxat decantari actiones suas decoras, abriperetur à Superbia; memoria mortis æquilibrium est ei valdè necessarium.

Si liceret mihi detegere sensum verborum illorum, *Memento te hominem*; dicerem adulationem ausam esse nunquam proferre, *Memento te hominem*; Videlicet memento gloriam præsentem dilapsuram esse in momento: Vani sunt tituli tibi delati: Cum
ipsis

ipsis præteribis, sicut ipsi dispares; cras forsan obtemperaturus illis, quibus modo imperas. *Memento te hominem*; id est. inculca tibi profundè, nihil esse confidendum ei quod lucet in oculis cum splendore tanto; aræ illæ tibi erectæ, statuæ illæ dedicatæ tuo honori, durabunt modicùm, tu vero minùs. *Memento te hominem*; id est, memento te inter & subditorum tuorum infimum, differentiam esse levem; ferocius, actu de inimicis tuis, triumphabit de te mors, sepultura in tumulo & potentiam & altitudinem tuam. Ecce quod volebat significari Heroibus illis gentilibus! Dictum hoc directum in Regem Christianum, sensum habet adhuc ampliorem. Commemorare ei, *quod sit homo*; est dicere ei, quod meminerit, Deum ab ipso esse exacturum rationem districtam, qualiter usus fuerit potentiâ, divitiis & honoribus suis; est dicere ei, quod quantumcunque sit magnus, magnus non sit coràm Deo, nisi quatenùs humiliatus coram oculis propriis. Notamen hoc fundamento nititur solido, nec tamen placebit plurimùm; id quod prævideo non vanus augur.

§. Non prohibeo Magnates ab amore gloriæ, improbens duntaxat ambitionis excessum, sollicitantem ad acquirendam gloriam falsam & illicitam. Non veni in Persiam,

ut inveniam thesauros, dicebat Alexander Parmenioni, sed ad quærendam gloriam; habe tibi opes, & relingue mihi honorem. Dictum istud videtur præclarum in ore Regis Pagani, cujus avaritia resanabilis non erat, nisi ambitione. Contemnere divitias, res digna corde magno! Sed contemnere divitias, nec tamen contemnere contemptûs hujus laudem, hucusque saltem pertingebat Heroum veterum virtus, non immunis ab omni nævo. Superbus vocaretur nobis hodie Princeps, loquens hunc in modum. Admirationem conciliavit sententia ista Alexandro, laudem fortitudini, applausum generositati ejus: Adulator non processit longiùs.

Religio, quæ ideam præmonstrat virtutis exactam, notat nobis in dictorio isto Alexandri defectus enormes. Observat desiderium ejus immoderatum videri magnum, appretiationem idololatram sui ipsius, contemptum universalem cæterorum omnium: Virtutes tales Religio diffitetur Christiana.

§. Ambitiosus attribuit sibi successus prosperos, & imputat Fortunæ imaginariæ moliminum suorum casus fatales.

§. Aspirare ad loca primaria, absque reflexione ad amplitudinem meritorum suorum, absque censura talentorum suorum,
absque

absque agnitione insufficientiæ suæ ; hæc equidem nota est ambitiosi characteristica.

§. Sæpè cogimur acquiescere mediocritati , postquam ambitio nostra exeruit in vanum conatus omnes.

§. Prætor quidam Romanus Præfectus Lybiæ , nuntium misit Mario , prohibens eum inferre pedem provinciæ suæ. Respondit ei Marius: *Dices Sextilio , quod videris Marium sedentem inter rudera Carthaginiis.* Quàm horridum videri debebat spectaculum istud ambitioni ! quàm potens erat , ad confundendam elationem mortalis audentis omnia ! Videre Marium felicem , ludibrium factum Fortunæ ! & quis audeat posthac confidere alicui constantiæ ? Allegabat se Marius in exemplum perfidiæ ejus ; ex ruderibus illis prædicabat eloquenter ambitiosis : Sed ubi illi , quibus profuere lectiones ejus ? Marius subsidens inter rudera Carthaginiis , victor tumidus reductus ad sortem victi , Dominus mundi sine viribus , civitas potentissima sepulta intus fundamenta sua ! Quam ridicula opinio credentis prosperitatem suam incorruptibilem !

§. In actionibus decoris , non respicimus ad alios , sed duntaxat ad nos. Enimverò non bonum publicum , sed existimationem suam

suam præ oculis habuere Cæsar, Alexander, Pompejus.

Procedit Alexander in Persiam, mundumque peragrat totum; occæcatus ab ambitione, numerum inimicorum reputat parvum, terram limitatam, finum maris angustum, Universum coarctatum finibus. Pompejus agit in Hispaniam, cum animo pugnandi contra Sertorium, dispergit pyratas, trajicit in Africam, invisit Armeniam, profequitur Mithridatem in Asia; non erat vel locus, quò non duceret eum ambitio.

Usqueadeo infatuati sumus exemplis hisce virtutis supposititiis, ut proponantur juvenibus prototypi loco. Proponamus eis humilitatem Davidis victoriosi, Josiæ pietatem in prosperitatibus, pœnitentiam Manassis post superbiam suam, fortitudinem sapientem Machabæorum, gratitudinem pugilum illustrium quos sacre celebrant paginae: ecce quæ sequantur vestigia!

§. Defectus unicus ambitiosi dehonestat magis, ac decorare possint virtutes mille.

§. Rarò sapiunt ambitiosi malo alieno; sive sibi adulentur, arbitros se rati eventuum; sive sperent repellere assultus Fortunæ, eò fiunt temerariores.

Quis non dixisset, mortem Hannibalis, fregisse quadantenus animum Scipionis?

non

non minùs audens est posthàc. Moritur Scipio: videt Pompejus magnitudinem ejus reconditam sepulchro; num ardet minùs evadere magnus? Pompejus moritur in ordine suo: spectat Cæsar fluctuare corpus ejus, ludibrium factum ventorum, maris repudium, eructatum quasi per vilipendium in litora; qualem inde arripit cautelam? Cæsar ejusdem avidus gloriæ, dirum in modum terminat dies suos, manus inter proditorum: Qui post ipsum federunt ad Reipublicæ gubernaculum, ab ambitione num resipuère?

Pusilli periculum perspicientes fastigiorum sublimium, averfantur inquietudinem ea desiderandi; qui magni, avertendo à periculo oculos, non discunt contemnere fastigia alta.

§. Potentia Principis cujusdam attigit apicem, gloriâ fruitur totâ, quâ honorari possint merita mortalis. Princeps iste num acquiescet? num alia non superest ei gloria ad quam aspires? Videtur quod nulla: Sola superest ei gloria deprimendi & humiliandi se.

INVIDIA.

QUando Christophorus Columbus detexerat Americam, dicebant invidi:
Agen-

*Agendum non erat aliud, quam hoc, quam ire
bâc, deinde illâc ? facturi fuissēmus tantun-
dem & nos : Non, respondit Columbus;
quis vestrūm firmabit ovum istud ex parte
hac, ostendens eis apicem ? Quod cum
præstare posset nemo, contundens Colum-
bus ovi apicem blandè ad mensam, ovum
fecit stare firmum. Dixerunt denuò om-
nes: *Agendum non erat aliud, quam hoc ?
idem fuisset nobis facile. Nemini tamen,
reposuit Columbus, subivit mentem; hunc
in modum detexi ego Indias.**

Suggerit Invidia affeclis suis omnibus, lo-
quelam quam tenebant stolidi illi, dum vo-
lebant gloriam imminuere Columbi. Ad-
invenit aliquis arcanum; an hoc, ait invi-
dus, est mirum illud ? Facerem ego tantun-
dem. Exponatur homuncio iste experi-
mento levissimo, certus sum, non præstabit
illud honorificè.

§. Affingit Invidia nobis vitia, quæ forsan
fuère nobis nunquam.

Non valet ubique præstantia notas can-
cellare inustas à calumnia; Invidia quippe
credulitatem ingerit facilem omnis mali,
quod dicere, imò quod imaginari quis pos-
sit. Non nisi præstantia quædam super-
eminens, non nisi virtus quædam tran-
scendentalis, valet esse tuta à morsibus ma-
ledici.

Mox

Mox ubi deprædicatur nobis persona exosa, jam stimulamur ab Invidia contra præcones ejus.

Invidia haud parcit probis; qui pro scopo sunt, vel maledicentiæ, vel calumniæ.

§ In ferenda sententia super partu ingenii, excœcantur judices, vel ab adulatione, vel ab invidia; ab illâ in gratiam potentum, ab istâ in odium tenuium.

Debachatur Invidia excusso fræno, mox ubi affixus est liber novus. Impatientia urget videndi, accersitur ocyus. Priusquam inspiciatur, jam decreta est cavillatio ejus. Dolens livor deprehendisse refertum eruditione, studet exponere detestabilem. Interveniens præventio subministrat censuræ arma: pronunciatur absque hæsitatione condemnatoria libri innocentis. Quàm multi, si possent loqui, deprecarentur haberi commiserationem, eum judiciis quæ feruntur desuper miserandis.

§. Potest fieri, quod proberur aliquid censuræ nihil quod invidiæ. Criticus sensatus applaudit versibus tuis, quando sunt boni; invidus etiamnum puncta carpit & virgulas. Criticus æquanimiter judicat de vitiis & virtutibus, invidus culpæ levi nomen dat criminis enormis: Ubi non invenit ansam vituperandi actionem quam videt, motivum damnat quod non videt.

§. Pro-

§. Professio quam facimus præstantiæ alienæ, sincera licet, effectus potest esse Invidiæ. Dolemus videre alios æstimates magis nobis. Quot sunt, quibus probitas Sapientum dolores causat hujusmodi!

§. Qui felicitatem alienam respicere valet absque invidia, felicior est omnibus illis, quorum conditio invidiam potest excitare.

§. Cum Invidia defectus sit capiti imbecillium, miror quod sit adeò ingeniosa.

Opifex vituperat opificem, Mercator accusat vicinum falsitatis, Eruditus non amat offuscantem se, Ingeniosus odit nactus admirationem, Magistratum gerens diffitetur integritatem aliorum judicum, Sæctator aulæ contemnit æquivalentes sibi. Quorsum hæc omnia? Quod Invidia irrepat ubique, quod invidorum numerus sit infinitus.

SATYRA.

NEqueunt homines subsidere quieti: nullo non tempore præstò est, quidam perturbator tranquillitatis publicæ, quidam osor generis humani, quærens prorogare bellum declaratum ei jam diu à critério.

§. Satyra opus est malignitatis saltem, jocus est ingenii; cui recte denegatur credu-

credulitas ejus, quod Auctor venditat in ardore Minervæ suæ.

§. Priusquam exhauriatur, quod in vitiis ridiculum; materia quæ exarescet nunquam; præteribunt sæcula multa: quia cui-libet sæculo sui sunt noevi.

Absolutæ fuerint Satyræ viginti, priusquam materia inveniatur panegyri vel unicæ: Minus quam vitia, subministrant virtutes.

§. Certa sunt vitia quæ tolerata à more, nulla quæ à Satyra, carpente morem ipsum.

§. Esse Satyricum, esse Historicum, non sunt incompatibilia. Melius prodit virtutes Heroum, qui defectus novit distinguere cæterorum hominum.

§. Placet Satyra, quousque non offendit nos.

Esto, perfectionem attigisse opus aliquod; rejicitur mox, ubi icones quas pingit vitiorum, assimulantur nobis vel à longè. Satyra, quæ parcens nobis, mordet alios, sola est quam amamus.

Quod compositum est contra fœminas, placet maribus; quod scriptum est contra mares, arridet fœminis.

Comoedus fulminans, auscultatur libentiùs Doctore loquente. Acor Satyræ placet magis suavitate Evangelii. Istud claudens nobis oculos ad imbecillitatem proximi, annunciat

M

nostras:

nostras: Illa excoecans nos in propriis, visum nobis acuit ad perspiciendas imperfectiones alienas.

Taceamus, si non habemus quod proferamus aliud, quàm defectus eorum, quorum mores fatui scandalizant nos.

Prodit Satyra, Auctorem præsefert virum Regi notum & aulicis ejus. Nomina ficta, sub quibus tegit Poëtam ridiculum, Musicum juvenem juxta & præsumptuosum, Spectatorem ignarum, materiam præbent judiciis temerariis centum. Lectores ad decidendum avidi, asseverant, quod mens fuerit loquendi de hoc & illo: Præsumptiones hujusmodi confirmantur, divulgantur, multiplicantur; gestiente quolibet in cœtibus politis suas venditare conjecturas, quæ deinceps deportantur à consortio in consortium, quæ transeunt de conversatione in conversationem. Quilibet admiratorem agit dicterii arguti; quod penetrat, quod dicit applicatum dextere, & applaudit præsumenti tenere explicationem ejus. Ita transmittitur admiratio noxia, imbuta fit insensibiliter civitas aliqua tota rumoribus hujusmodi! Quis accusabitur disturbii hujus? Complex est Lector, si reus est Poëta.

Imbecillitatis est, succensere Satyræ, cujus quis credit se objectum. Quis dixit tibi, quod te præcisè depinxerit Theophrastus

Itus in Characteribus suis? An nominavit
te? Non: An citati fuere casus tui? Non:
Designata fuit familia tua? Non: De quo
conquereris? Plus haberem causæ irascendi
Auctori Comœdiæ, quæ inscribitur *Mur-*
murator, & conquerendi, quod in theatro
publico faciat resonare ad singulas scenas
nomen B quod est meum. In familia
mea numero medicos, advocatos, milites
factos invitis parentibus; contra volunta-
tem Patris mei arripuissem vix non arma
ipsemet, missa faciens studia: Credamne,
quod illudere voluerit mihi?

§. Ætatis nostræ Critici culpandi sunt
omnes, quod exerceant in scriptis suis vin-
dictam quodammodo scandalosam Minus
curant reprimere vitium, quàm castigare
vitiosum; gaudentes hætenus deprompsisse
rancorem suum. Quorsum hæc omnia?
Quando volumus instruere, revereamur
Auctorem, qui propter conditionem statûs
sui, eo ipso quod redarguitur, diffamatur.
Satis sit nobis carpere errores ejus, cum mo-
destia, quæ captivet, quæ convincat eum
usqueadeo, ut corrigi gaudeat. Armare
se tono præsumptuosi, modos affectare du-
ros & imperiosos; est subministrare populo
causas cavillandi nos, & averfandi zelum,
quem delibutum novit amaritudine.

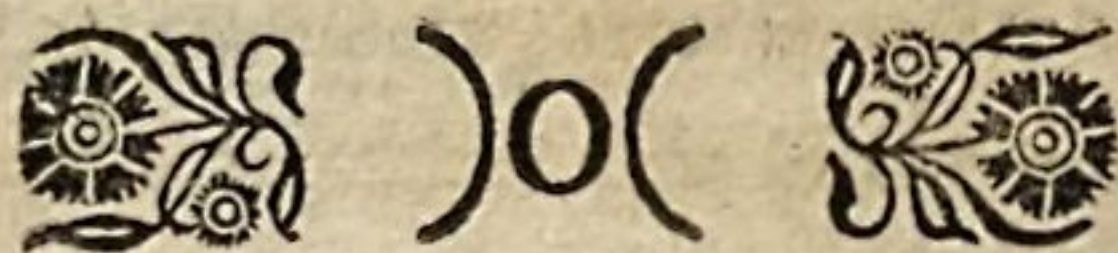
§. Complures ducunt sibi honori, quod

carpantur opera sua. Me quod attinet, non sum indolis hujus. Augetur rubor meus, quando cerno opera mea, ansam præbere tam multivariam censuræ.

Criticus Vocabulista terret me nihil. Si scivissem græcum, silentium imposuissem censoribus multis. Nemo vocasset me ad tribunal, quod adhibuerim casualiter in Characteribus meis nomina, parùm conformia characteri cujuslibet. Sive potiùs gaudeo de ignorantia mea; nemo imputaverit mihi, quod intenderim denigrare quempiam.

§. Qui manibus pedibúsque ambiunt ingeniis accenferi lepidis, non acquiescunt eidem generi vitæ: Rati dixisse nihil, quoties opinionis sunt communis; contradicere volunt, volunt mordere; eò collimantes unicè scibili suo eminente.

Velle quomodolibet agere criticum, est ludibrium se facere censorum aliorum plurimum magis mordacium. Professio opinione meâ abjectissima est, examinare actiones hominum, ut fiat palàm, quod artem caleamus maledicendi.

MORIONES & IRRISORES.

Character deterrimus, ac character Morionis, & à quo caveas tibi sollicitè. Volens placere dictorio acuto, non prohiberis hic & nunc leporem depromere factum; ne tamen abeat tibi libertas ista in consuetudinem. Loquens tibi hunc in modum, non nisi echus sum eorum, qui perfecte callent mundum.

Qui proficetur agere Morionem, seriùs ocyùs vilipendetur. Non placet semper applaudere argutiæ malè collocatæ.

§. Jocari velle cum dispendio alterius, nihil sapit adeo hominem inhumanum.

Qui gloriatur prærogativâ istâ, liceat mihi inferre, non habebit aliam.

§. Facetudo ad gustum non est omnium; compatior histrionibus illis professis, qui in cætibus seriis, nesciunt agere nisi personam valdè insulsam.

Perinde ridiculum est, facetum esse ad omnia, & facetum esse inopportunè. Conversatio quæque jucundissima, momenta requirit seria: Neque materiæ quælibet licent Morionibus.

§. Facetia commercium est ingeniosum, circumscriptum regulis.

§. Prætermittentes ex vilipendio ineptias perstringere fatui, vendimus ei indulgentiam

tiam hanc magni. Nequidem videtur fieri ei gratia insignis; quia criterium acerrimum non habet amarius quid, prætermissione istâ.

§. Non carpamus unquam defectum alterius naturalem, ne provocemus exprobrationem longè sensibiliorem. Dicendo Euripedi, quod corpus non sit ei erectum, nec crura concinna; jus ei conferimus mediante indiscretionem nostrâ, objiciendi nobis vitium quoddam animi, & accusandi nos rusticitatis.

Nequidem scirem, an liceat compellare aliquem avarum seu inertem, licet sit talis. An à defectibus sumus immunes, an non deprehunduntur nobis majores? Agamus circumspectè, nostrum interest.

§. Arcanum irrisionem impediendi, est prævenire eam: Nemo illudet gibboso, qui traducere noverit se ipsum more grato.

Non ignosco, vel illi qui delectatur alterum risu explodere, vel illi qui risu alterius exacerbat. Ignorant ambo, quid requirat decorum: Invisum est erigere se in irrisorem, agreste est repulsare amarè quemlibet risum.

§. Permittitur passim dictum argutè mordax, dummodo contineatur intra terminos discretionis & moderationis: Qui
crede-

crederet mihi , interdiceret sibi usum ejus quemlibet.

AMOR & AMICITIA.

A Mor vitium est juvenum, imbecillitas senum, amentia puellarum, passio mulierum, occupatio magnorum, otium tenuium, interitus insensatorum, scopulus sapientum. Quid inde? Videlicet imperium Amoris est universale, & quod dixeris dominari omni ætati, omni sexui, omni hominum statui & conditioni.

Passionem juvenis ingreditur furor, infania passionem senis. Num amorem dicemus quid boni?

Conciliatur hodiedum amor modis variis: Exspoliatur se vir equestris, in gratiam matronæ quam adorat: Domicella aliqua nullis parcit sumptibus, pro amasio quem deperit; sive etiam contribuit uterque ex sua parte, ad dispendium passionis communis. Timanthus & Melania depromunt sibi ita amorem suum. Qui prodigit substantias suas mulieris ergò, multum est fatuus; qui sumptus finit subministrare mulierem, parum est generosus. Terminus datur medius: amemus nos gratis.

§. Rarò incedit Amor absque Zelotypia;

Zelotypia comites habet fastidia amara; Fastidia hæc attrahunt alia, quæ durant & multiplicantur. Ubi quæso delectamentum manet Amoris?

Benedictæ sint calamitates meæ, usum non habeo amplius in regione Amoris: Missis feci voluptates modicas, mala declino ingentia.

Siquando volam vindicare me de inimico, producam eum apud mulierem formosam; quatenus depereat eam.

§. Homo captus Amore, dignoscitur ex omnibus. Melancholia obducit faciem ejus: nihil est quod valeat suspendere speculationes ejus: nihil quod exhilarare rigorem frontis ejus. Conversatio, quæ fastidia dissipat animorum amarissima, novis implicat eum inquietudinibus. Cor datum in prædam Zelotypiæ crudelissimæ, totum jacet prostratum. Non ridet nisi ægrè, non loquitur nisi mœstè. Quanti stat amare, & quam fatuam agit personam quisquis amat!

§. Ut quis amet, necesse habet multum perdere temporis, & non agere nisi hoc.

§. Pecunia, quæ nervus est belli, clavis est Amoris.

§. Facit tepor in Amicitia inimicos, in Amore furiosos.

Suc-

Successus optati ubique alibi creant gaudium; in Amore causant nauseam, frigiditatem, divortium.

§. Amor nascens, defectus tegit multos; quos succedens odium, exponit longè fœdos.

§. Homines vulgi amant minùs tenerè, sed magis sincerè.

§. Porest Amor Amicitia esse vehementior; hoc non probat, quod sit rationabilior. Amor nascitur subitò, & subitò evanescit; Amicitia quæ conciliatur serius, durat diutius. Ligat Amor more cæco, Amicitia eligit cum perspicacia. Amor advehit tædia, obnoxius est revolutionibus: Amicitia immunis est à levitatibus, & vicissitudines patitur raras. Amor tepet ex blandimentis, alget ex favoribus: Amicitia calet ex serviitiis, ex beneficiis crescit. Amor passio est insana, Amicitia virtus est decora; quò complectimur omnia.

Cor aliud poscit Amor, aliud cor poscit Amicitia. Cor amans per Amicitiam, cor amans per Amorem, duo sunt corda diversa: præstat unum alteri.

Morâ opus est, ad conciliandum amicum; satis est ictu oculi, ad captandum amantem. Sors ejus quod citò fit, est quod citò pereat.

§. Ad acquirendum ingenium, oportet esse amantem: Systema perniciosum! periculosus aphorismus! Num observas, quod non liceat tibi fieri amantem, quin libertatem perdas cordis, tranquillitatem animi? Recuso, ais, ingenium sub conditionibus istis.

§. Amor magis speculativus est Amicitia; eadem de causa, quæ facit mulierem habere magis promptam imaginationem viro, & minus fortes manus.

Reconciliantur ægrè duo amici discordes, quia ægrè separavêre se; amantes reconciliantur se ipsis.

Vixerint amici annis multis in unione perfecta, non sciverint amantes esse per horam sine rixa: Causam quæris? Respondebo tibi, quod Amicitia sit sapiens, tranquilla, studens moderationis: Amor écontra est subitaneus, turbulentus, ultrà modum pronus ad divortium.

Rixæ amantium durant modicùm: Dictis ingratî, infidelis, succedunt appellativa chari, amabilis. Exhaustimus nos, ad ostendendam innocentiam nostram, aut ad justificandos nos, ubi sumus rei. Tum enimvero teneritudo laxatis se depromit habenis: Exponitur quod Amor habet amabilius; & dum gaudet uterque cancellasse feliciter crimina imaginaria, quorum suspicabantur se

se reos , infinite chariores sibi sunt , ac ante.

§. Amor & Ambitio fraternizant rarò ; Sapientiæ & Amoris connubium longè est rarius.

Audivi equidem extitisse temporibus priscis amicos , at novi nullos. Nominantur Orestes & Pilades. Quales commemorantur porrò ? Sæcula præteriêre plura , ab eo quo vixerunt isti , quin observare fuerit Amicitiam similem : Sæculum nostrum privilegiatum non est magis præcedentibus.

§. Subtractione utere , si credis mihi , in computatione amicorum. Homo , cui duo sunt vel tres commercii facilis & grati , vivit exemptus à complacentiis coactis : Opus non habebit dissimulare indefinenter , non blandiri , nisi obstrictus à ratione quadam politica , cui subinde obsecundant honoratissimi quique. Hunc in modum habes præstò amœnitates quaslibet Amicitiae , absque tortura illa dissimulationis protractæ.

Haud amat , qui amicos vocat cujuslibet generis personas ; difficilior sit oportet. Optio si quam fecisti amici , pro vita sit tota , eò melius conducet tibi.

§. Præposterè agit , quisquis experimentum facturus hominis , expectat donec amicus sit ei. Tentandi sunt quos amabimus,

mus, non quos amamus; nè cogamur inculpare nos electionis malæ.

§. Potest equidem Fortuna elevare nos eousque altitudinis, ut indigentias evadamus multivarias; qualiumcunque arbitrat fit donorum, efficere non potest, quin indigeamus amico: Quò feliciores erimus, eò magis erit necessarius nobis. Cum Amico, quid deerit nobis? Sine amico, quid habebimus quod non timeamus? Periclitabimur prolabi in obstinationem, in imposturam, in crudelitatem. In fastigio alto, ubi licitum videtur quidlibet, an satiari poterit animus noster ambitiosus? an parcebit ulli spiritus noster elatus? Tunc enimvero vel maximè habemus opus amico, qui consiliis mansuetudinis reprimat arrogantiam nostram.

Quis audebit dicere nobis veritatem? Amicus. Quis volet redarguere nos vitiorum? Amicus.

Fatetur Augustus opus habere aliquo Mœcenate, fatetur Alexander opus habere Ephestione aliquo. Excreverat Fortuna eorum usqueadeo, ut nullum videretur admittere augmentum; necessitas habendi amicum, in quem fiduciam reponerent integram, fuit sola, à qua non potuit eximere eos.

§. Non

§. Non quæramus incedere stipati amicis multis, habentes satis acquirere vel unum, compendiis nostris devotum sincere. Nemi-
mini indulgeo facultatem quærendi ami-
cos duos, nisi illi, qui velit unum quem
consulat, & secundum à quo corripiatur.

§. Auscultare animo docili correctionem
amici, via est ad perfectionem tuta. Super-
bia quippe passio est, quam laceessimus illi-
benter, quam vincimus difficulter.

Falsam deprehendi docilitatem eorum,
qui fingunt amare, ut reprehendantur. Ne-
mo consentit facile criterio, quod depro-
mat se super defectibus ejus, mandatâ
solicitudine adulationi palliandi eos; ha-
ctenus habens satis. Virtutes extolle ob-
scuras, prærogativas adauge modicas, do-
tes expone absconditas, non videare ani-
madvertere vitia; & dicêris amicus opti-
mus mundi. Imperfectiones attinge secre-
tas; nè dubites, displicebis.

§. Amicitia debitum involvit sincerita-
tis; atque per sinceritatem istam Amicitia
evanescit.

Prohibet Amicitia indulgentiam nimiam,
exigens, ut corrigamus nos alterutrum: At
amici reprehendi nolunt; quod si contin-
gat, discordia consequitur & divortium.
Quid agendum? Quandoquidem usqueadeo
susceptibiles sumus offensæ, exerceamus nos,
uter

uter aduletur alteri dexterius: Verùm ne adulemur nobis eousque, ut dicamus nos adhuc legibus vivere Amicitiae verae.

Velle, ut amicus corripiendo nos, verbis utatur blandis, modis compositis, circumspeditionibus studiosis, ut attemperet, ut addulcoret monita sua; est, loquendo quod est, corripere nolle, est reducere homines ad impossibile.

§. Amicus blandiens nobis, periculosior est inimico prodente nos: Nedum reprehendat nos imperfectionum, degenerare eas finit in vitia & vitia in habitus. Excusare omnia & imputare fragilitati, licentias concedere indignas, complacentiam exhibere damnosam, non cohibere assumptum sceleratum, consilia præbere infecta lucro, moliminibus applaudere injustis; amicus blandiens facit hæc omnia: quid posset facere ultrà inimicus truculentus?

Adulatione utimur consulentes aliis, consulentes alios adulationem amamus; utrinque placet impostura.

Amici adulatores ineunt inter se speciem pacti, tractatum pacis; vi cujus obstringunt se ad indulgendas sibi invicem noxas suas.

§. Quidam rogat te, commoneas eum defectuum suorum; num corrigi cupit ferriò? Dubito valdè, veller intelligere te, quantum creares ei gaudium, non creando
tibi

tibi molestiam istam: Astutia est quâ utitur, & dexteritas occurrendi censoribus; quam amor proprius ne nimium quidem reddidit vulgarem.

Mallẽm tollere assumptum, adeundi in persona Regem Siam, coram eo peroraturus, quam commonendi in faciem amicum id rogantem me; difficultatem invenirem minorem.

§. Examinemus actiones amicorum nostrorum, ad corrigendas nostras. Conjiciamus oculos in defectus proprios, ut defectus perferamus aliorum.

Proclives sumus ad corripiendos quosdam defectus, quibuscum si inessent nobis, gloriaremur.

§. Inæqualitas intercedens amicos, ut plurimum causa est divortii eorum. Myrillus eluctatus est; amplius non fovet erga me affectum, quem jurejurando mihi voverat tenerum: Si forem æqualis ejus, pergeret amare me.

§. Unio fratrum, fortunam familiis reddit mancipatam.

§. Fuit ne visum mirabilius quid fidelitate Reguli, qui ad exsolvendam fidem, Romam relinquens cum liberis, in castra redit Carthaginensium, redit in vincula sua. Exemplum præclarum animi intrepidi, & argumentum convincens virtutis veræ, recondi-

conditæ in corde viri magni! Num potuisset Regulus victor, ostendere in triumpho memoriæ suæ gloriosius quid? Simus intuitu amicorum, quod Regulus fuit inimicorum intuitu; inviolabiles in promissis, fideles usque ad mortem.

PRUDENTIA.

Prudentia datur prospiciens præsentibus, datur alia perspiciciens quodammodo futura. Altera successus procurat prosperos, reparat altera sinistros: Prudentia ista solis inest hominibus visûs acuti.

§. Moliminum multitudo Prudentiæ contraria haud est, quousque nulla subrepat confusio.

Acuitur prudentia consiliorum varietate.

§. Moliminum nostrorum plurimis subest temeritas quædam, faciens ea succedere & videri nos homines prudentiæ consummata.

Negotii successus, argumentum non est infallibile directionis bonæ: Sæpenumero consilia optima exitus fortiuntur sinistros; neque rariùs est finem consequi optatum, ex initiis desperatis.

§. Assumptis quibusdam plùs inest prudentiæ, quàm Fortunæ: Assumpta alia Prudentia incepit, Fortuna complevit.

§. Non

§. Non est hominis prudentis, religuere casui, quod casui potest auferre, mediante providentiâ & consilio.

§. Nequeunt infortunia destruere virtutem. Nihil demit successus moliminis funestus, existimationi Sapientis qui assumpserat illud. Sicubi eventus relictî essent nostro arbitrio, æquum foret vituperare fortitudinem & Prudentiam infortunatam. Æque dignus laude videtur mihi Fabius victus, ac Fabius victor; ex quo confidero hominem non esse Fortunæ arbitrum.

Videre temerarios feliciores sapientibus, molimen conceptum benè ruere citiùs, molimine audaci & directo malè; hoc equidem concludit nihil.

Infortunium sapientum est deplorandum, nec tamen cavillanda eorum Prudentia. Applaudas, per me licet, felicitati temerariorum; sed caveas eorum approbare consilium.

§. Prudentia non est alligata sexui; foeminae dantur peræque sapientes, peræque felices in suggerendis consiliis, ac politici sunt versutissimi. Judith salvavit civitatem Bethuliae: Ancilla eripuit Smyrnos furori populorum Sardi: Defenderunt se Romani contra Gallos, ductum sequentes mulieris.

Visa fuit prominere Prudentia mulierum in occasionibus, ubi consilium personæ

N

gravis

gravis fuisset inutile. Imaginatione ut sunt magis susceptibiles metûs, magis promptæ sunt ad excogitanda remedia. Mas adeo non proclivis ad motus timoris, minus est expeditus ad exquirendum modum, quo pericula declinet imminencia.

§. Consilium est senum, executio juvenum: Illorum prudentia, audentia istorum, molimina conficit fortunata.

In consiliis expediunt ingenia lenta, in executionibus præstant spiritus ardentes.

LUSUS ALEÆ.

Lusus occupatio est molesta, fatigans neminem: Exemplum sunt in promptu.

§. Avaritia non est, quæ hominibus desiderium inspiraverit ludendi; ambitio est, prodigalitas est.

Socordia, dum avertit ab occupationibus feriis, ad istud ducit exercitium; quò volumus pellere tædium, quò volumus fallere tempus, & ubi dispendium minimum, dispendium est pecuniæ.

Ambitio, quæ desiderium inculcat ambulandi passu pari, cum personis gradûs eminentis, istam suadet occupationem; veluti medium aperiendi sibi introitum in palatia & consortia Magnatum.

Pro-

Prodigalitas claudit oculos, ad jacturas quas facimus, ad pericula quibus committimur. Blandimur nobis, scaturigines non esse exhauriendas, recuperationes non esse defecturas; inde consuetudo illa inconsulta, ad lucra levia profusiones faciendi enormes, sive recuperandi jacturas excessibus monstris, qui causant novas.

Nullatenus suggerit avaritia occupationem hujusmodi. Amator pecuniæ non exponit eam libenter, sed conservat sollicitè; delicias suas collocans in contemplatione, gaudium suum in aspectu magnorum cumulorum: Avari inveniuntur pauci, qui sciant Lusus etiamnum maximè triviales.

§. Imprecationes, execrationes, dejectiones, blasphemiae, sequelæ funestæ Aleatoris infortunati, exasperant eum: Ignem spirat oculis, rabiem vultu, desperationem ore. In statu isto, ubi est alienus à se, quis crederet, quod regatur adhuc à ratione?

§. Homines vidi ambitiosos, ne Lusum ignorarent ullum; me quod attinet, non puto inglorium mihi fateri, quod ignorem omnes, & quod nolim discere illum, qui dicitur Latrunculorum.

§. Amor lucri proscribit à Lusu fidem bonam.

Periculosum est ludere cum amicis: Lu-

sus provocat injurias, & consequenter odia irreconciliabilia.

Fortuna Lusoris est incerta, in momento perdet fructum lucri conquiriti à diebus multis.

Vidistine Aleatorum multos ditescere? pecunia ex Lusu vix prodest unquam.

Si filius essem patris profitentis se Aleatorem, renunciarem ultro spei patrimonii mei.

Aspasia, cujus maritus addictus est Lufui, an lactabit se spe vidualitii?

Damis ab octiduo non cessat lucrari, fortuna ejus perstrepens quaquaversum, suscitatur ei invidos. Observantur vestigia ejus, quocunque ierit. Ingressurus mox domum suam, exspoliatur, & pulsatur dirum in modum. An non præstitisset, Damidem fecisse jacturam? Ubi incessisset mœrens, saltem processisset securus.

§. Passionem Lufus connumero illis, à quibus resipiscimus nunquam. Repudium mittimus amoris, quando amisimus illicia ad inspirandum; non cessamus ludere, donec perdiderimus omnia; & postea, quousque non reducimur extremitatis, ad damna hæc reparanda?

Quid perdendum superest illi, qui absumpsit Lusu rhedam cum equis; suamque unà perdidit existimationem?

§. Po-

§. Potest quis bonus esse Aleator, quin vir sit honoratus. Ludere decenter, moderamine viri in jacturis, exponere pecuniam suam absque amaritudine, lucrari fideliter; non opus est alio, ad conciliandum sibi nomen boni Aleatoris: Verùm quis ludet, quin detrahat partibus officii sui, quin interitum moliatur sibi vel aliis, quin commercia ineat suspecta? Hæc omnia Trasimon, num dices combinabilia cum regulis probitatis?

PROCESSUS JUDICIARIUS.

Species Mechanicæ est hodiedum, ac scientia procedendi in judicio, sicuti ædificandi, imprimendi, texendi. Multi tantùm hanc tenent artem; quam tractant uxores perinde ac mariti earum: Nequidem reminiscimur amplius, qualem in mundo teneant gradum, an Comitissarum, an Baronissarum; notæ sunt duntaxat sub nomine postulantium.

Centies repetit Arganta, in cœtu amicarum suarum recentium, quod incipiat respirare, quod feliciter terminatos habeat processus suos: Equidem superstites habet adhuc quatuor vel quinque; verùm minutiæ hæ sunt mulieri, quæ habebat eorum viginti octo; non computatâ separatione à

thoro & mensa, quam contra maritum suum profequitur acriter.

Contrahitur habitus postulandi, sicuti tripudiandi vel equitandi; qui agilem novit se, vel equitatorem, sive tripudiat, sive exercet se in palæstra. Perinde est de postulatore; processus habeat necesse est, aliàs homo est mortuus.

§. Divortia procurare, aut rescissionem testamentorum; postulare donationem pronunciari nullam, aut exhæredationem declarari injustam; ecce materias, in quibus exercet se ab omni tempore Rabula forensis! Necesse tamen est contrahi matrimonia, condi testamenta, conferri beneficia, eisque privari alios; mallet dicere, necesse est dari processus.

§. Professio Advocati est frequentissima: quid mirum! Pronus est quilibet ad intendendam litem super re flocci.

Sunt, qui ad Beneficia aspirant Ecclesiastica, plures, qui ad officia forensia: multiplicantur ministri tribunalis, plùs quàm altaris: dicámne rationem ejus? Multi vellent mori absque confessione, pauci vellent vivere absque processu; id quod numerum restringit Ecclesiasticorum, & non nisi proficuum reddit numerum Advocatorum.

§. Quidam accedunt tribunalia ad exculpandos se, quidam alii ad inculpandos se; quos

quos inter mariti zelotypi, totum vocant Concistorium aliquod, in testem authenticum infamiæ suæ.

Perinde redundant Cancellariæ hominibus sollicitantibus restitutionem bonorum, quàm aliis prosequantibus reparationem honoris. Interim accumulatur damna, honor ille magis exponitur. Qui sapit, acquiescat malis primis, timens meritò, ne contingant ei deteriora.

Anthimus & Lælia eandem inhabitant domum, eidem accumbunt mensæ, eodem recubant thoro. Complacentiam exhibent sibi reciprocam, invicem deambulant, frequentant Ecclesiam, Confessionale, Cancellariam, ubi quilibet seorsim sollicitat iudices pro separatione sua. Potestne litigantibus moderatio esse major? Terminatâ mox hâc causâ, truculento prosequuntur se odio, litigantes de novo pro reunionem sua.

§. Dantur Rabulæ, quibus solenne est, suscipere quaslibet causas vulneratas, innixi arcano quod tenent, medendi eis. Dic mihi posthâc, Justitiæ tantum esse faciem unam.

Jus nunquam est æquivocum; si quid æquivocum, voluntas est eorum, quorum est jus reddere.

Eadem causa, iisdem vestita circumstantiis, eodem accepta sensu, judicatur hodie sic, cras in contrarium. Quis gaudeat nunc in judiciis agere causas?

Aurum, quod non corrumpitur, metallum est periculosum, corrumpens personas, quæ videbantur incorruptibiles. Longè meliora sunt merita causæ, cujus commendationem è vestigio sequuntur munera.

Dicimus de iudice, quod non potuerit nobis favere, quia corruptus sollicitationibus adversariorum nostrorum. Et nos sollicitavimus, sollicitarique fecimus eum, dubio procul cum animo eum corrumpendi. De quo conquerimur? Num fuisset excusabilis magis uno, quam altero modo?

§. Modus procedendi, deservit ad processum instruendum; opinio est hæc communis. Perpendamus, quot processuum modus iste sit causa; & sentiemus aliter.

Ubi axioma philosophicum, entia sine necessitate non sunt multiplicanda, locum haberet in praxi; processus, qui duravit viginti annis, non durasset viginti diebus.

Cancellarius quidam, certus sum, initium vidit processûs, cujus finem non videbit successor ejus.

§. Nihilum quid, materia fit processûs, atque processus iste causa fit exterminii totalis. Chryfantus & Learcus amici erant
intrin-

intrinseci: Perdix aliqua trajecta casu in districtu Chryfanti, exacerbavit istum contra Learcum. Lis ventilata primùm prolixè in instantia immediata, devoluta est postmodum ad Parlamentum. Factum, quod evenit ante annos duodecim, non cessat agitari in hanc usque diem. Duo hi equites prædivites, abundantes omnibus, non habent amplius unde prosequuntur hanc causam, coacti terminare eam transactione. Exaratus jacet transactionis tenor jam ante semestre, sed differtur subscribi de die in diem; eatenus, ut nepotes eorum participaverint verisimiliter de Processu hoc detestabili; aliud, præter obligationem prosequendi honorem hujus litis, non habituri patrimonium.

Suadenda est reconciliatio in materia discordiæ; in materia Processûs nihil salutare est magis transactione celeri.

§. Dignitates, fastigia alta, gradus eminentes, scaturigines sunt Processuum indefectibiles.

Adest dies, dies magna, consecrata in expiationem criminum nostrorum, cum cæremoniis augustis. Per omnes civitates orbis Christiani, assurgunt & multiplicantur altaria magnifica, ad reponendam Arcam Domini. Eisdem adornatæ sunt aulæis plateæ, quam cœnacula Regum, floribus con-

fitæ plus ipsis hortis, in quibus & ars & natura conatus deprompsit ultimos. Ministri sacri induti adstant ornamentis suis, ad illustrandam eò splendidius festivitatem. Ombus ita dispositis, personæ laicæ, quibus defertur honor portandi conopæum, altercantur inter se de prioritate. Unus dicit se Comitem, allegat alter beneficia quæ contulit in Ecclesiam, ostendit tertius tunicam rubeam, quartus crucem monstrat equestrem. Præbet contestatio ista ansam processui longo: oportebat probare suam nobilitatem, refarcitionem facere honoris. Ritus sacer, quæres, quomodo fuit celebratus? Per circuitum parochiæ à S. Eustachio: Clerici minores portabant conopæum; quo tempore illi, qui destinabantur ad actionem tam gloriosam, convicia dicebant sibi atrocia.

§. Non invideo forti hominis egentis, exempti à litigio; neque enim, laudes sint Deo, litigium est mihi: Verùm quod invideant ei, habent utique ingenia illa rabulistica: Quantumcunque sit deplorandus, cui defunt necessaria vitæ; farum postulantis involvit adhuc acerbius quid.

Nec amore vexari, nec processu, est juxta dictum vulgi medium vivendi contentum. Me quod attinet, præferrem amorem infelicem, eventibus processuum exoptatis. Affectus durat tantùm aliquot annis, manet spes

spes mutandæ fortis, cessante passione: Litium finis expectatur nunquam; causa decisa in favorem, ansam dat contentionibus aliis, multiplicatis in infinitum.

Filius malè affectus à patre, contendit de alimentis. Scivit pater eludere eum adeo dexterè, ut moreretur fame, antequam obtineret simplicem sustentationem provisionalem! Malefanum certè consilium est, ac consilium litigandi.

Debentur mihi centum aurei, jus est mihi eos exigendi; si prosequor solutionem eorum, infumam centum alios. Perdamus potiùs summam primam, quin exponamus secundam; ita ratiocinatur vir sensatus.

Opus est, ait tibi advocatus, sexcentis quaternionibus scripturæ, ad explanationem causæ tuæ; peto trimestro temporis, & ducentos scutos anticipatos. Prænumenta ei gratis salarium scripturarum ejus prolixarum, exime eum molestiâ laboris longi, causa tua explanabitur meliùs & citius.

Minùs ignoscam Advocato G . . . multùm scribenti, quam Advocato P . . . multùm loquenti. Si recessus oralis prolixus, causam non reddit meliorem, saltem non est aliud, quam recessus; pro quo non solvitur plus, quam si causa foret succincta. G . . . distendit scripturas suas; plùs requiritur temporis pro examine, plus pecuniæ
pro

pro salario, atque causa fit inde vel deterior.

Ratione ejus quod salarium dixi, an non pertimescenda est lis mihi met, quod intermiserim dicere honorarium?

§. Discursus hominis postulantis lites, longus est & tædiosus. Ubi non loquitur de causis suis, causas arripit alienas. Hoc genus hominum devito sollicitè. Loquacitas mulieris quælibet, non gravat me perinde, ac audientia, quam largiri tenor sollicitatori processuum.

§. Si præscriptio militat contra actores, formantes petitionem aliquam post tricennium; justum foret, obstare etiam præscriptionem contra litigantes tempore longiore. Contradicent verò Rabulæ veterani; Processus qui duravit tantum medietate sæculi, terminatus videtur eis præmaturè.

BENEFICIA, GRATITUDO, INGRATITUDO.

Benefacimus vix unquam ex benevolentia; vel saltem gratitudo frigida nostrum restinguit ardorem: Servitium repensum tardiùs, voluntatem nobis aufert benefaciendi.

Expro-

Exprobratur beneficium accipienti, denegatur petenti, non conceditur nisi repromittenti.

Honorare est nimiùm quorundam liberalitatem, ac appellare eam veram; quærente quolibet gloriam, ex servitiis quæ præstat amicis suis. Quidam offerens vitam, gestit magis humanus videri, quam beneficus esse.

Qui stat in procinctu præstandi servitium insigne, debuccinat illud, evocans actionis suæ testes. Mopsus in pleno meridie evaginavit gladium pro Alidoro; quodsi Alidorus in manus prædonum cecidisset noctu, forsan dereliquisset Mopsus amicum crudelitati eorum; quis enim rescivisset, quod Mopsus homo esset cordatus?

Prævidemus servitium, quod præstiturum amiko nostro insigne, esse propagandum; quanto agredimur illud cum calore? Valdè alienus esse debet à spe recompensationis, quisquis resistit tentationi huic. Liberalissimi quique non poterunt tantam facere vim indoli suæ, ut quemcunque ipsis indigentem eximant rubore accipiendi largitiones eorum.

Cui honor cordi est, haud accipit indifferenter ab omnibus; minùs respiciens ad oblatum, quàm ad offerentem. Qualis pretii est quæso, munus nebulonis cujusdam?

Dero-

Derogari mihi putem ab exhibitione ejus. Quisquis debet Fortunam suam homini indigno, semper habet quod exprobrat sibi: Medium est prosperandi exosum, median-
te ope scelerati.

§. Servitia præstantur multivaria, at non decenter. Personas videmus beneficientes adeò indecorè, ut felicem diceret, qui non fruatur liberalitate eorum. Æternùm exprobrant tibi, quod fecerint te quod es; estne acerbius quid? An non fores eis obstrictus magis, si non obstrinxissent te ullatenùs?

Reponebat Romanus quidam exprobranti, quod eripuisset eum de manibus Cæsarium tempore proscriptionum: *Restitue me Cæsari*; quasi voluisset dicere: quantumcunque deplorata fuisset fors mea, vitam perdidissem tantùm semel; cum écontra exprobrationibus tuis, renoves mihi mortem quolibet momento: Sustinuissem duritiem Cæsaris Domini & Domitoris mei; durities amici mihi intolerabilis est. Qui exaggeras mihi centies altitudinem, ad quam amicitia tua evexit me, protractum ex nihilo; restitue me tenuitati meæ: Elatio Magnatum inexorabilium, quos Fortuna elevavit supra me, ageret mecum mitius, quàm zelus tuus fictus. Malè decet te, exponere mihi indefinenter tua beneficia; Spectaculum

culum hoc amplius non est pro te, meum est intruere & admirari illud.

§. Quod licitum est pictori, contemplari cum admiratione pulchritudinem suorum operum, prohibitum est amicis; inter quos imputatur noxæ, ac pasci voluptate dicendi: *Feci eum quod est.*

Quamprimùm benefecimus, faciamus quod faciunt sapientes, velamine tegentes certa objecta, quorum aspectus corrumpere eis imaginationem. Beneficiis quibus affecimus amicum, obmoveamus velum; inverecundum est intruere ea; recordatio ista tantum est honorifica, & tantum condecens illi, qui obtinuit ea.

§. Non prohibemur refricare amico beneficia in eum collata, quoties novimus id facere sine specie exprobrationis. An dexteritas esse potest major, ac illa militis veterani, indigentis protectione Cæsaris? *Princeps*, agebat Cæsari volenti judicare eum, *num agnosceres militem, qui ad restinguendum ardorem sitis tuæ, attulit tibi aquam ex fonte? Utique* reposuit Cæsar, *verum tu non es ille: Habes causam*, replicuit miles, *quod non agnoscas me; perdidisti à tempore illo oculum pugnans pro te!* Agnitum Cæsar dimisit cum præmio. Militis hujusce sermo non redolebat exprobrationis quidquam, utpote qui non potuisset explicare se melius,

liùs, quatenùs diceret: *Servivi tibi, repende mihi gratiam.* Ars insignis est, provocare generositatem, nec tamen movere ruborem. Homo generosus non feret ægrè, recolentem servitia sibi præstita.

§. Nulla credam servitia majora gratitudine, credo saltem modum esse eam prodendi. Equidem non valet quivis depromere argumenta ejus illustria; ac nemo est, qui non possit dictorio quodam humano, correspondere bonitati Benefactoris sui. Promiserat Augustus Furnio gratiam patris ejus, secuti partes Antonii. Qualis in occasione ista poterat esse gratitudo subditi impotentis, erga Imperatorem magnificum? Querela urbana, quam facit ei Furnius, de impotentia, ad quam reduceret eum Cæsar, exsuperat omnem exhibitionem imaginabilem. Cæsar, ait ei, *unam tantummodo passus sum injuriam à te; quia fecisti nunc, ut non possim vivere vel mori non ingratus.*

§. Ingratitudo vitium fuit omnium sæculorum: Et comprobatur, exemplo omnium hominum. Potest conqueri hætenus uxor de marito, maritus de uxore, pater de liberis, amicus de amicis, patria de civibus, Princeps de subdito suo.

Scipiones, Camilli, Cicerones proscripti, exempla sunt de ingratitude populi, interpretantis sinistrè, gesta pro conservatione

riore sua. Debebat Roma salutem suam eorum fortitudini, eorum eloquentiæ. In ipsis milites habebant expertos duces, cives habebant generosos liberatores: Non attento quod in patriam contulerunt bono, patria diffiretur eos, eliminat eos.

§. Conquerimur de ingratitude aliorum, quo tempore possent ipsi exprobrare nobis ingritudinem nostram.

Audio Antisthenem fulminantem, quod benefecerit ingrato; Sicubi loquerentur omnes, erga quos ingratus extitit ipsemet, num intelligi posset elatio vocis ejus?

Beneficia profunduntur in homines ingratos. Imaginamur nobis, gloriosum fuisse Benefactori obstringere nos; compendium ejus proprium, fuisse ei motivum pro nobis intercedendi: Judicium istud habitum pro vero, prætextum subministrat ingritudi-
ni nostræ legitimum.

Beneficia ultima, memoriam cancellant priorum.

§. Quousque spes manet beneficium rependendi, amatur ille à quo beneficium proficiscitur: Num effectus est gratitudinis? Nullatenus. Devitatur enim & habetur odio, ex quo obligatio ei debita naturæ est talis, quin compensari possit condignè.

Gratia communis, beneficium effusum in plures, parùm est acceptum. Non pla-

cet commisceri turbæ; placet écontra, ab homine distribuyente dona sua, distingui. Deprehenditur peræque ambitio ista apud humiles, quam apud excelsos. Quodsi Rex conferret Ordinem fasciolæ cœruleæ nobilibus quibusque, nullam profecto facturus esset doni hujus rationem Dux vel Par Franciæ: Quodsi universi fauciati aliquando in exercitu, equites evaderent S. Ludovici; quis gloriaturus foret vulneribus suis, sive fasciolâ rubeâ?

Factum pro omnibus, si fiat pro me, non est favor: Qualemcunque largiaris mihi gratiam, nisi sim unicus, reputo eam parvi. Mutuos mihi das scutos mille, mutuos dedisti plures Monfauro, plures Oronti; æquum est, ut partiar gratitudinem meam cum illis, qui partiuntur mecum favores tuos; ergo obligationem profiteor tibi tantum partialem.

§. Ne festines servire multis, videns cui conferas beneficia tua: Regularum omnium liberalitatis, hæc est quam sequaris honorificentissima.

§. Defectus gratitudinis respectu privatorum, est ingratitude; respectu Principum, proditio est, rebellio est: Si termini supererent diriores, dicerem.

Quantacunque sit distantia à Principe ad subditum; quantumcunque videatur difficile

cile isti, exæquare gratitudine sua magnificentiam Regis præpotentis; sæpiùs tamen evenit, ut Princeps videat se victum servi-
tiis subditi, quàm ut victum se videat sub-
ditus beneficiis Principis. Si non æstimeretur
beneficium, quam quod pondus & colorem
habet auri, Alexandro fas erat dicendi,
quod vinci potuerit nunquam hac ex parte:
Si vero è contrario appenduntur bilanci
omnes divitiæ mundi, cum consilio bono,
aut actione prudente; quis non videbit,
Parmenionem hætenùs vincere potuisse
Alexandrum.

Cultor virtutis præstare valet Prin-
cipi servitia, quæ rependere non valeat
gratitudo magnifica. Largitio alicujus Ma-
gnatis accipientem corrumpit: Consilium
sanum suggestum illi Magnati, præter bo-
na quæ confert & damna quæ avertit, sa-
pientem reddit eum & cautum; consequen-
ter meretur plùs.

Educatio bona, instillata Principibus vir-
tus, dona sunt superiora longè gratitudini
condignæ. Quàm facile Principibus est, re-
munerari dexteritatem Pictoris excellentis,
inventionem Architecti versati; tam im-
possibile est eis, exsolvere se obligatione
erga Ministrum illum zelosum, erga Mo-
deratorem illum sapientem, erga Consilia-
rium illum fidelem. Deploravit Alexander

lachrymis amarioribus mortem Aristotelis, quàm jacturam Philippi patris. Nonne Seneca benefecit plùs Neroni, ac Imperator iste benefacere poterat populo Romano?

§. Obstringere amicum, à quo speratur nihil, beneficium est gratuitum: Servire amico, à quo remuneratio exspectatur adæquata, bona voluntas est mercenaria.

§. An tentabo inspirare hominibus gratitudinem reciprocam? Jam pridem omnem exuerunt gratitudinis sensum erga Deum: Omnia sunt pro homine, in Universo hoc vasto; invenitur nihil pro Deo, in corde hominis angusto!

Illustrat sol illum impium, qui indignum se reddit lumine ejus; sedat mare furorem fluctuum, quò securiùs deportet mercatorem avarum in regiones exteras; protrudit terra statis temporibus fructus suos helluonibus infatiabilibus, quo tempore proculcant grandines messem agricolæ pauperis; sed et ipse edocetur, quomodo occurrat intemperiei aëris. Quin aperiamus oculos, ad agnoscendam manum illam liberalem, à qua beneficia tenemus tam insignia; præcludimus cor gratitudini, laudibus fauces, solis patefactas querelis.

De quo conquerentur mortales isti ingrati? An Providentiam accusabunt divinam, quod non dederit eis robur leonum, molem

lem elephantum, celeritatem cervorum, levitatem volucrum? Quam injustæ forent murmurationes hujusmodi! Utut homines videantur imbecilles, furorem edomant leonis, cicurant elephantem, limitant volatum avium, cervos lassant cursu.

LUDI THEATRALES.

Ludi theatrales accensendi veniunt usus, qui possunt tolerari, de quibus nequidem fas est loqui decisivè; eòquod magis minusve sunt periculosi, spectatâ indole Spectatorum.

Multoties accidit mihi delectamentum quærere Spectaculi, ex rationibus quæ dicuntur decoris & curiositatis; sive sit frigiditas temperamenti, sive indifferentia naturalis, sive præventio, sive illusio amoris proprii nunquam non ingeniosi; non animadverti, quod vituperandum sit usqueadeò. Quo non obstante, nequit inde deduci consequentia generalis; forétque temerarius, quisquis Comœdiam diceret innocentem per omnia.

Quando perpendi luxum qui grassatur, libertates quæ irrepunt, facies quæ componuntur; profectò visa est mihi Comœdia

periculosa; verum considerata ex parte opposita, fatendum est, quod abscedamus inde non raro emendatiores, quam accesserimus. Dici possent exorbitantiae mundi omnes eò confluere, ut rectificentur; quavisvero gauderent ex instructionibus Theatri liberioribus, documenta sibi feligere necessaria.

Reduxit Satyra acredine sua ad frugem discolos mille, quos fulmina inflammata Oratoris sacri reformassent tantum ex parte. Nec tamen dixerim, eloquentiam profanam efficaciorē veritatibus Evangelii. Hoc saltem verificatur, quod charitas Oratori sacro limites praescribat satis angustos: cum econtra theatrum exerens se in particularia, laceffat defectus centum & centum, circa morem saeculi, circa amores, circa vitia alia, quae Censor Christianus non audet nominare; nequando contaminet linguam suam vocabulis, abominabilibus sancto Paulo in ore fidelium temporis sui. Imitetur licet Orator facer Apostolum illum, quousque bellum infert generale avaris, impudicis, idololatriis Fortunae; non descendet profecto ad circumstantias usque passionum illarum infamium.

Nihil elabitur censurae actoris severi, penetrantis in abdita dissimulationis, perscrutantis corda duplicium & versipellium; qui
confusi

confusi videre mysteria hypocrisis suæ revelata, consilium arripiunt corrigendi se.

Qualis non produxit effectus exhibitio Spectaculorum, in quibus perstringebatur impudentia profitentium dissolutionem; in quibus explodebatur exorbitantia mundi muliebris, superbia corripiebatur & acquirendi cupiditas? Moderatur insolens & obstinatus ferociam indolis suæ, quamprimum videt eam damnatam in *Misanthropo*; *Convivium Petri*, exterret sine impii tragico, contemptorem ordinationum cœli. Pseudo-devotus erubescit hypocrisis suæ, ad aspectum improperorum contra *Tartufum*. Fatuitates *Octavii* lectiones sunt sapientiæ, edocentes, quàm funestum sit indulgere amoris. Revocat *Columbina* domicella nasuta, personas sexûs sui ad occupationes congruas.

Ecce nî fallor, fructus Comœdiæ! Extra theatrum non ita suppetit occasio, exprimendi exactè satis nœvos hominis indisciplinati: Ibi plusquam alibi delineatur usque adeo ad vivum; ut agnoscat se protinùs in picturis illis criticis, atque mutato consilio proponat sibi, non fieri ultrà objectum risûs notis suis.

Dolendum, regerunt, Comœdiæ osores, fructus istos annihilari gestibus declamatoris, passiones quas exprimit insinuantis.

Responderem, rarò contingere tale quid; prætereà nimis certi sumus, quòd excedant quod naturale, ut deludant nos. Sed esto auditorem ad momentum suspendi, an quæ venduntur, sint vera; non morabitur diu respicere res quales sunt se ipsis. Studebit ipsemet, ad unam alteramve horam, quibus assistit spectaculo, sibi illudere; quatenus reflectendo postea super rei veritate, delectetur iterato; videns quod valeat distinguere verum à falso.

Faxit Deus! quidquid dicatur, actorem perculsum æstro, aperire in animis nostris, motibus quos detegit, transitum liberum; futurum esset, ut vilis appretiaret honorem, ut iners evaderet fortis, ut avarus fieret liberalis: Incurius inciperet esse magis circumspectus, zelotypus magis tranquillus, dissolutus magis disciplinatus. Discerent matresfamilias artem educandi filias, eisque inhibendi maturè amicitias suspectas. Præferret litigator tricis forensibus, amœnitatem vivendi cum vicinis in pace; rideret etiam misanthropus in ordine suo. Inopportuni exquirerent momenta, quibus non acciderent molesti. Aulicaster non gloriaretur amplius suis natalibus, nec præferret nobilitatem mendicatam, sæpe redemptam nummis, professioni honorificæ, magis amicæ virtutis. Magistratum gerens amplius
non

non venderet existimationem suam, neque donaret eam sollicitationibus amicarum. Iudices forent nobis æqui, non collocantes in manibus justitiæ bilancem auream, neque librantes justitiam quam tenentur reddere, ad pondus avaritiæ suæ. Denique corrigerentur omnes; purgatâ brevi societate civili à pestibus innumeris, alterantibus œconomiam decoram commercii humani: Quandoquidem libertas theatralis quæ parcat nemini, potis est libertate eloquentiæ suæ irrestrictæ, effectus producere hosce omnes.

Sicubi querimoniæ contra theatrum cessarent necdum; vituperandam dicerem ipsam eloquentiam Christianam; ex supposito, illecebras eloquentiæ esse illusorias: Quomodo enim licere posset Ministris Verbi Divini, exponere nobis in cathedris, totum quod pulchri, quod exquisiti & pathetici ars habet oratoria?

Veruntamen credat nemo, animum mihi esse hic instituendi parallelum Concionatoris & Comædi. Quodsi iste successu gaudet meliore, corripiendo nostros mores; inculpandi sunt utique, qui voci ejus se præbent adeo dociles; quo tempore negligunt auscultare discursus, quibus non tam intenditur homines efformare juxta sæculum, quam ad perfectionem erudire Christianam. Erubescamus conversionis

nostræ, quoties pro motivo habemus magis metum ne connumeremur stolidis sæculi, quàm desiderium ut evadamus verè irreprehensibiles.

Ratiocinii mei scopus est probare, actionem declamatoris non esse id, quod comœdiam faciat noxiam. Num vituperandus esset, qui in cœtu honorato, recitaret complacendi causâ, passus quosdam ex poëmante Cinnæ? E contrario demiraturus esset quilibet memoriam ejus, & dictionis vim; deprædicandi forent sensus generosi Cæsaris, qui testatam facit clementiam suam, erga subditum rebellem.

Quod vituperabile est in Comœdia, sunt fateor, sensus illi, qui nec Heroëm redolent, nec hominem serium; sunt descriptiones illæ futes, icones illæ teneræ, expressiones illæ molles & effœminatæ. Non diffiteor auditorem hic esse malè securum, periculum subesse pro juventute, dispositâ ad sentiendos motus amoris, priusquam didicerit comprimere eos. Eliminatos vellem passus illos satyricos, qui dehonestant proximum; vellem perstringi vitium, quin propaletur reus.

Insurrexerunt Patres acriter, contra Christianos assistentes spectaculis, cum aviditate indignâ. Æquum erat inspirari eis horrorem contra voluptates, quibus frui nequidem

dem decebat paganos, susceptibles primorum motuum naturæ. Homines accensi gloriâ falsâ, gestiebant spectaculum fieri alter alterius. Objecta innocentissima, rivi erant sanguinei; personæ solitæ, carnifices erant & scorta. Succedebant consuetudines impiæ cruentis; exponebantur ludibrio Sancta, conversis in theatro publico cœremoniis Religionis nostræ augustis, in objectum risûs. Quis excusaverit fideles, qui voluissent hoc pretio satisfacere suæ curiositati; cum non possent existere testes tot prophanationum, quin partirentur quodammodo homagia sua inter Deum quem agnoscebant, & inter deastros quos videbant adorari?

Cultura nostra nunquam non fuit major, quàm ut faveremus hujusmodi delectamentis, quæ nefanda reputamus sacrilegia. Verum est, quod relaxato tantisper virtutis rigore, putaverimus nos irreprehensibiles, quod non comparerent amplius nuditates scandalosæ, & quod de ore actorum non procederent amplius verba impia; id quod tamen non justificat nos ex integro.

Institutio Comœdiæ Galliam quod attinet, pro causa habuit relaxationem spiritûs, recreationem honestam. Cardinalis Richelii Minister genii transcendentalis amabat eam, uti scimus, ultrà modum. Ipse fuit,
qui

qui scenis induceret Musas, qui loquelam inspiraret pulchritudinibus illis mutis, quas videmus elucere in operibus eruditorum ipsi coævorum. Tunc autem Musæ illæ erant castæ, modestæ, & pudicæ. Quodsi Comœdia, contra intentionem protectorum ejusmodi degeneravit, mirandum haud est: cum fors ferat rerum optimarum corrumpi; non obstante præcautione quâlibet, ad conservandas integritati suæ primitivæ.

Inimici Spectaculorum exclamabunt denudò: quomodo concordent lachrymæ pœnitentiæ, gaudiis tenebrarum? Aliud est, non agere pœnitentiam, aliud adire loca, in quibus intentio non est directâ pœnitentiam agendi. Non recusat devotio intervalla: Etiamnum personæ, quæ mundo renunciavêre, habent momenta sua, in quibus licitum reputant, suspendere exercitiorum austeritatem. Num æquum foret, prohibere homines sæculi ab eligendis sibi horis, in quibus addulcorare possint et ipsi rigorem occupationum suarum molestiarum?

Sed Contra est: Rationes, quibus evinci vult Theatrorum innocentia, momenti non sunt tanti, quin possint convelli labore facili. Intueamur quousque libuerit, Comœdiam ex parte favorabiliore, non incipiemus hodie innocentiores eam egredi, ac
sumus

sumus ingressi: nedum purificet, contaminat nos. Poterat equidem olim actor corrigere mediante Satyrâ, defectus sæculi sui; quia homines, quibus dii erant tantum imaginarii, dii qui habebant oculos & non videbant, aures & non audiebant, fauces & non poterant loqui; quia homines inquam, satis habebant conformare mores suos urbanitati Atticæ, majestati Romanæ, cæterisque ad quæ tenebantur honoris gratiâ: Probè gnari aliunde, quod divinitates suæ non penetrarent usque in Sanctuarium animæ, credebant agere tutò, obediendo motibus quibusvis cordis malè disciplinati. Num decebit Christianum palliare se ratione tali? Ubi non nisi morsus pertimescit Satyræ, mutationem instituet tantum exteriorem.

Etiamnum dubito, an efficere valeat Satyra, quod non valuit Eloquentia sacra. Concionatores medici sunt charitate pleni, in curatione morborum spiritualium, remediis utentes suavibus: Quibus frustratis timendum est, ne remedia Satyræ amaræ efficacia sint minùs; nisi fortè malit quis placere mundo, quàm perficere se utiliter.

Nihil ita falsum, quàm remorsus causatus à confusione videndi se reprehensum à Comædo, nihil ita suspectum. Fructus producti à Ludis theatralibus, simillimi sunt fructibus illis natis ni fallor, in Ægypto; aspe-

aspectu admirabiles, exteriùs pulcherrimi, ubi tangebantur, concidebant in pulverem.

Spectator à Satyrâ permotus redire ad frugem, exteriùs homo novus est. Non inhiat ampliùs voluptatibus, renunciat aleæ, velut scaturigini dispendiorum enormium; à vestibus rescindit superfluum, parùm conforme statui suo; excessus abdicat juveniles, quibus diffamatur. Amicus factus civilitatis honestæ, ampliùs non volvit ore verba illa indecora, à quibus homines abstinent honorati. Accessibilem præbet se juxta ac humanum, studiosus honoris sui absque tumore. Abstinet jam à tono illo vocis irrisorio, à gestibus illis mimicis, ab affectatione illa ingenii lepidi. Dicámne totum? Induit se ornamentis modestiæ fictæ, textit se pallio probitatis exemplaris; ecce fructûs hujus pulchritudinem! Proba eum attractu, non est soliditatis quam putabas; inspice apertum, non invenies quod sperabas. Perscrutare hominis illius interiora, & observabis eundem ardorem eluctandi, eadem desideria, easdem technas: Felix est, si quod audivit, nihil superaddiderit iniquitati moliminum ejus, nihil malignitati avaritiæ ejus; Felix, si quod vidit, non exterminaverit de corde ejus libertatem illam adeo exoptatam, & quæ conservatur rarò in occasionibus voluptuosis.

Verùm

Verùm, siquid boni operatur quandoque Comædia casualiter, portam pandit malis mille inevitabilibus. Quis est quæso hominum, insensibilis adeo, qui non emolliatur expressionibus teneris amasiæ gementis; quæ mulier adeò constans, quæ non flectatur querelis proci desperantis; quis adeò pacatus, ut animam conservet tranquillam, medios inter æstus furentis, & exaggerantis dolorem suum; quis adeò æquus, quin dicterio titilletur satyrico? Esto quod temperamenti sis longè frigidissimi, indolis minimè susceptibilis, num certus es, quod imperaveris tunc cordi tuo? Inviti licet condescendimus in amaritudinem mulieris plangentis, in perfidiam amantis perjuri; participamus de prodicione Principis illius infelicis, comprobamus rabiem Thraſonis illius offensi, complices facti vindictæ.

Nonne hi sunt sensus excitati intrus nos à spectaculis theatralibus? Respiciamus nos quales sumus, conjiciamus in nos ipsos oculos illos complacentiæ, quos amor aperit proprius, & agnoscemus nos brevi reos excessuum quos theatrum condecorat. Quodsi declamationes illæ mundanæ, motus nobis causant nullos; dicam quod consumaverimus opus criminis, & quod corrupti simus usqueadeo, ut non possimus corrumpi ulteriùs.

Sed

Sed gaudemus decipi. Reflectamus mentem feriò, ad id quod contingit intra nos, dum currimus ad spectacula. Quis est, quantumcunque depurata habeat motiva, qui procedens ad Comœdiam, credat actionem obire Religionis? Sentimus, licet non sentire fingamus, nescio quales motus inde dehortantes; quibus obsecundantes, vim sentimus molestam; cui non cedimus, nisi postquam certavimus diu, & semper in vanum. Hinc inquietudo illa refractaria, torquens etiamnum in voluptatis æstu; hinc perturbatio illa continua, quam sedare non potest apparatus quilibet solennitatis magnificentissimus.

Quando intersumus, Spectaculo theatri, virtus alget, intentio bona evanescit, Satyra rapit consensum, dominatur nostræ voluntati, quam torquet & captivat ad lubitum. Nedum desiderium inspiret corrigendi vitia quæ carpit, sæpenumero accendit beneplacitum vitia illa sibi appropriandi; eoquod culpæ videntur nobilitatæ, quibus homines gloriantur spectabiles, & quas mundus cultior connumeret virtutibus adaptatis ad morem sæculi.

Examinemus nos Spectaculo exeuntes, &prehendemus nos dispositos longè aliter, ac eramus paulò ante. Referti principiis ambitionis & vanitatis, non invenimus nobis

bis ampliùs fementes illas probitatis, quas inſeverat educatio bona cordi hominis ingenui. Paſſiones extinctæ, in quibusdam à frigore ætatis, obruſæ in aliis à voluptatum habitu longo, reviviſcunt, & reſſumunt vigorem. Suspiramus plùs quàm unquam poſt delitias guſtatas, religimus cum anhelitu vias illas luxurioſas, quas pandit ardor ſatiſfaciendi concupiſcentiæ noſtræ; obſtricti reſſumere curas familiæ, vel occupationes conſuetas, languorem ſentimus mortalem; prolabentes in ſocordiam, quæ ad gaudia unde nata eſt, provocat indefinenter.

Theatra, dicimus, nihil objiciunt inhoneſti, nihil impii oculis Spectatorum. Eliminavimus, laudes ſint ſæculo noſtro culto, objecta illa crudelitatis, homini deteſtabilia: Nihil prophanatur Religio, nihil obſcuratur Veritas; quod cavillatur, ſolùm eſt Vitium. Ratiocinium impotens! Sicubi adornarentur Spectacula imaginibus illis horridis, vix tolerabilibus ipſi paganismo, fortalliſ proficuum id foret nobis; curiositas noſtra abſterreretur ab horrore ſcenarum illarum abominabilium: Cum è contra facti peccatores lauti, calicem iniquitatis velimus nobis præparari, quatenus evacuemus eum ſine naſea.

Ne confugiamus ad temperamentum, quod attulimus Theatris; non ſumus no-

centes minùs illis, qui dominante paganismo, offerebant in conspectu populi congregati, pugnas gladiatorum. Curiositas nostra barbara immolat sibi quotidie victimas perinde sanguinolentas, licet non pascatur similibus planè objectis. Etiamnum placent sibi Christiani crudeles, in aspectu hominis suam exponentis vitam: Fœmina suspensa in aëre circumrotatur & vacillat. Homo armatus inambulatur & tripudiat super fune, perinde leviter ac faceret super terrâ; perdens usum mox manuum, mox pedum; quilibet motus lapsum comminatur ei mortalem, & horrorem incutit majorem voluptate. Histrio quidam super theatro imitatur pisces, assimulat alius animalia terræ vilissima. Consideratis istis qualia sunt, culpandi non sunt magis pagani, qui delectabantur carnificinis, quàm admiratores exhibitionum hujusmodi. Non nisi unum agnoscimus Deum; interim producuntur in scenam divinitates innumeræ, quibus delatum homagium, honor est ablatum Deo vero. Comparent dæmones & furia, sermonem loquuntur diabolicum; decantantur melodiae teneræ, quæ commovent, quæ titillant, quæ abripiunt: quale delectamentum philosophi veteres utcunque laxi, appellabant intemperantiam aurium.

Ecce

Ecce spectacula qualia exhibentur apud nos : talia vero justificantur , dicuntur amœna, & quod stupendum magis, creduntur licita ! Num ergo Ecclesia mater est inhumana, ut patiatur ita prodigi sanguinem filiorum suorum ? An non habet Religio mysteria sat præclara, quin attentionem hominum distractorum jam aliunde , occupet cœremoniis mille superstitiosis visis rarò, ita ut nostrarum vel silentium sit , vel tædium ? An JESUS Christus non est exemplar pulchrum satis, quin homines ad exercendam dexteritatem imitationis suæ, assimulare quærant bestias destinatas usibus suis ?

Terminemus convincere nos. Suppono Comœdiam præ cœteris innocentissimam ; an dari potest, quæ non impingat in Christianismum , quæ non violet charitatem, quæ non inculcet libertinitatem ? Quodsi comœdia *Tartufus* damnat hypocrisim, quot non suggerit modos simulandi ? *Misanthropus* equidem intolerantiam impugnat stolidam capitis recalcitrantis , sed & insinuat hominibus innumeris indolem singularem, intractabilem, & dissidentem à societate hominum. *Avarus* parcitate suâ fordidâ, queremoniis suis exquisitis, personis detegit animi tenacis, vias avaritiæ eousque ignotas. Quis ille dissolutus, cujus

vita scandalosa fuerit mutata per catastrophem impii, loquentis in *Convivio Petri*? Veritates dispersæ in *Ægroto imaginario*, num cohibuere imposturas grassantes in exercitio Medicinæ; num rescindere poterunt cœremonias illas homicidiarias, quibus concreditur ævo nostro vita pretiosa hominum præstantissimorum?

Diæteria acuta, quibus redundant themata illa, inspirant ægrè averfionem contra illos, in quibus notantur defectus hujusmodi; qui fructus est unicus inde profluens. Dicamus ergo, etsi emendent vitia aliqua, contaminant tamen mille aliis, contra quæ negligimus nos præmunire.

Quomodo enim præmunimus nos contra laqueos, contactos imbecillitati nostræ in Spectaculis? Quantâ cum fiducia exponimus nostros sensus, omni ei quod potest eos lædere? Obrutum nostrum tradimus objectis illis lascivis, quæ illecebris supposititiis arte gaudent emolliendi nos: Aures nostræ patent tantum discursibus frivolis, diæteriis mordacibus. Exsolvitur nostra lingua, ad applaudendum passionibus titillatis suaviter. Animus attentus ad ea quæ accidunt in scenis, in mysterium descendit machinationis periculosæ: Num resistere poterit cor hominis corruptioni tam multivariæ?

Diffi-

Diffitetur nemo, picturam liberio rem esse impressivam, lectionem historiæ amatoriam esse perniciosam, calumniam insinuatam dexterè opinionem pervertere optimam; neque tamen fatebimur, lascivas icones, descriptiones teneras, æquivocationes malè ornatas, calumnias publicas, à quibus correctissima quæque haud sunt immunia; non fatebimur inquam, talia auditorem posse percellere! Qui loquuntur secùs, confidunt hercle viribus suis multùm.

Admiremur porrò scrupulositatem falsam hominum sæculi. Conquerimur facilè de Directoribus spiritualibus, tentantibus vulnera animæ, & perquirentibus latebras conscientiarum, quò magis perspiciant dispositiones earum vitiosas; murmuramus, quod scrutentur nimis profundè; dicimus, quod lectiones tradant peccandi, quando ad vincendam nostram ignorantiam, aut ad excitandam nostram confusionem, fatagunt dilucidare circumstantias excessuum quorundam enormes! Neque tamen concedemus Comœdiam, quæ nihil curat minùs, quàm sensus contegere passionis excedentis, scholam esse perniciosam; quantum placeat nobis hallucinatio nostra!

Non optabo ampliùs, frequentantes Theatra passiones imbibere ibidem expressas: futurum esset, ut panderetur in aulis

principum aditus liber ambitioni, perfidiæ, fidei depravatæ: Ut redundaret brevi mundus, deceptoribus, ingratis, adulationi & vindictæ deditis: Futurum esset, ut inculcarentur Virtutes Christianæ, ex spiritu politico, ut tegeretur sub larva exteriori fastus insatiabilis, ut moderatio affectata palliaret molimina violenta, ut coërcitio cupiditatis exterior, aleret intus amorem mundi: Denique, ut non deservirent amplius homines, vel Societati, vel Religioni.

Si cupimus corrigi verè, debeamus perfectionem nostram zelo ministri Evangelici potius, quam aëstro declamatoris cujusdam comici: Indignum est velle exculpate Comœdiam, ex effectibus ejus salutaribus. Nisi metueremus nos deridendos, non mutaremus mores; & adhuc qualis est quæso mutatio ista? Quis unquam eorum egit sincere, quibus censura primum fuit mobile? Non attribuamus operationi dæmonis, id quod opus esse potest solius gratiæ Spiritûs sancti. Quisquis operatur bonum, ut evadat saltem morsus increpationum, deficiet seriùs ocyùs; derelinquet eum brevi probitas sua supposititia, & non nisi momentum largior ei, ad relegendos excessus pristinos, quos missos fecit ex respectu merè humano.

Nihil relevat nos, quod Patres Ecclesiæ pro-

prohibuerint Christianos à Spectaculis, ea de causa, ne de idololatria participarent gentilium. Eadem prohibitio respicit & nos, liceat mihi dicere, eâdem de causâ, Fateor equidem, quod non celebremus amplius divinitatibus falsis sacrificia solennia; quod abominaremur attollere aras publicas gloria Heroum, & quod superstitiosi non simus usqueadeò, ut jugulemus vitulos & tauros in honorem deorum fabulæ: Verùm, num isto duntaxat modo committitur peccatum idololatriæ? Dicamus de passionibus omnibus, quod S. Paulus dicit de multis, *servitus idolorum*; & agnoscemus, quod participemus ne nimiùm quidem de idololatria, intuentes cum curiositate mundanâ, icones passionum infestissimarum, delineatas super Theatris.

Posthâc, quàm belle decet nos, deprædicare Ludorum puritatem & elogium facere sensuum magnificorum cujusdam Tiridatis, conjicientis in sororem obtutus incestuosos; Roderici cujusdam, demergentis manum barbaram in sinum patris amasiæ suæ; cujusdam Cinnæ, rebellantis contra Principem suum? quin detorqueamus sensum verborum S. Pauli. Nonne idololatria est Christianis, ac vestigia revereri iniquitatis, imagines adorare corruptionis, idola sibi facere ambitionis, inspirandæ actionibus

illis; idola iræ quam insinuant, idola ver-
sutiæ quam suadent, idola vindictæ quam
accendunt, idola amoris quem instillant?

Quantumcunque optent fautores Comœ-
diæ, probare eam excusabilem, diffiteri
non possunt, quod antequam evadat licita,
rescindenda ei fuerint quàm plurima; & eo
ipso quod suppressi velint quædam sibi
displicentia, jam fatentur, quod vituperetur
rectè. Veritas præpotens! frustra est, quod
conspiremus contra te; imbecillis est rebel-
lio nostra, quamprimùm constituisti tecum,
nostras vincere præventiones: Arbitra ani-
morum nostrorum absoluta, confessionem
eis extorques qualem desideras; esto, quod
videamur resistere ei, quod intelligere nos
facis in cordis intimo.

Sed etsi Comœdia recuperaret paritatem
suam primitivam, futura tamen esset, lo-
quendo Christianè, semper adhuc pericu-
losa multùm. Modesta quousque placue-
rit, honesta ultrà quàm imaginari possis,
innocens non erit per omnia. Quantum-
cunque fiat modesta, an præscribet sibi li-
mites? An non exercebit cum furore æqua-
li, libertatem illam carpendi mores?
Quantumcunque fuerit honesta, an non
commiscebit amplius casus amoris, voca-
bula æquivoca, gestus obscænos. Compo-
sitio exspoliata hisce ornamentis, destituta
verbis

verbis illis licentiosis, mordacibus, sed & impiis, demulceret adeo parùm gustum Spectatorum depravatum; ut non potuerint assuescere aures, ad audiendas lectiones disciplinæ rigidæ, in loco quò venerunt instructiones quæsituri delectabiles.

In Comœdiis illis honestis, supponam aliquid plus, quàm posset posci. Non exhibeantur amplius eventus tragici, excitantes motus crudelitatis; non amplius objecta, inculcantia menti ideas perniciosas; non tricæ, pervertentes intentionem rectam auditoris avidi; quidquid dicetur, pronuntiabitur cum decentia; tradentur principia vitæ morigeræ; studebunt Actores virtutem prodere amabilem! Comœdiæ hujusmodi vocarentur modestæ; dico denuò, nè decipiamus nos, insignitæ qualitatibus hisce ad speciem decoris, non erunt in mundo acceptæ; dico plùs, non erunt minùs perniciosæ.

Qualem habituræ essent vim lectiones virtutis, pronuntiatae ore prophano; si veritates disciplinæ Christianæ, præparatae cum dexteritate tota ministri zelosi, non præstant aliud, quam, quod malitiam irriterent libertini? Ad eludendam doctrinam expositam in cathedra Evangelica, perquiruntur malitiosè actiones eam exponentis; datâ sibi dispensatione à practicandis, quo-

ties obnoxius deprehenditur defectibus minimis: Et quid foret de instructionibus proditis ex scena, à declamatore immerso vitiis, à quibus vellet nos abstrahere?

Optare Theatrum purificari usqueadeo, ut non admittat imposterum, nisi exhibitiones modestas & honestas; est postulare periculum, quò contegatur artificiosius. Missas faceremus brevi virtutes Religionis austeras, sectaturi perfectionis phantasmata, ibidem accomodata nostræ imbecillitati.

Theatrum, utut fiat austerrimum, viam sternet semper latam, consitam rosis, coopertam floribus: rescindere sciet temperamento inertis, quidquid fastidit noster torpor. Postulabitur in vita hominum regularitas; sed quo minùs angamur interiùs, satis habebimus specie, arbitri de cœtero irrestricti voluntatum nostrarum secretarum: gaudebimus libertate desiderandi quælibet, dummodo calleamus dexteritatem subducendi nos notitiæ hominum.

Tentabitur reductio mulierum exorbitantium, ad moderamen rationis sanæ; restringent formosæ nimiam elationem, facetæ nimiam jovialitatem; verum quam adhuc nutrient complacentiam in lenociniis formæ, amorem illum excessivum erga se ipsas, idololatriam illam quam voluerint alere

alere in corde proci, num destruere conabitur, Schola ista comico-moralis?

Cavillabitur superbia illius philosophi, perstringentur pronunciationes emphaticæ illius magistelli; verum præsumptionem quam servat dominantem, opinionem illam bonam quam fovet præstantiæ suæ, imaginationem illam chymericam captandi æstimationem communem; ne expectes, quod coercuerit eam censura.

Carpetur æstus furoris, quem depromere solet Officialis ille bellicus; inspirabitur ei, quoad poterit, horror blasphemiarum & dicteriorum obscœnorum: Verum quis præscribet ei regulas fortitudinis veræ? Quis prohibebit eum convolare furiosi adinstar ad vindictam? Num ostendentur ei pericula, quibus exponitur à professionis suæ otio?

Qualia dabuntur præcepta Aulicastro? Num satis erit ei, exenteratio quorundam vitiorum ipsi ignominiosorum, proditionis, perfidiæ, injustitiæ! Invidia rodens ei cor, ambitio inquietudines causans intolerabiles, attingentur superficietenus tantum; verum dissimulatio, fraus, & technæ centum aliæ, suggestæ à spe lucri, proponentur veluti vehicula ad accelerandam exaltationem ejus.

Ideæ perfectionis monstrosæ! Qualis prostitutio abominabilior, quam quæ deformat
tam

tam foedè super Theatro, imaginem virtutis sacram? Non nisi Religioni convenit, sublimare animam nostram ad sanctitatem adeo puram. Atque vel ideo vetat sectatores suos haurire instructiones ex scriptis philosophorum gentilium; philosophorum illuminatorum radiis rationis lucidissimis; quorum principiis tantum inest nobilitatis, tantum excellentiæ, tantum regularitatis. Removet nos Religio à scaturiginibus illis prophanis, quibus non invenit adhuc puritatis satis, ut acceptos habeat aphorismos inde profluentes. Prohibiti à Porticu, num discipulos agemus alicujus Comœdi; num excusabiles erimus, quærendo lectiones in Schola Theatrorum sacrilega?

Conamur denique objectionem eludere vehementissimam osorum comœdiæ, oggerentium: quomodo putemus combinare lachrymas pœnitentiæ, cum gaudiis spectaculorum! Ægrè capimus, Christianum teneri ad abrumpendum risum, ignoramus quid velit dicere: *væ vobis, qui habetis vestram consolationem!* Comminatio ista facta felicibus, non subintrat nostrum intellectum. Interim non exprobratur diviti aliud, quam luxus, & quidem luxus excedens statum ejus. Dispensator præmiorum æternorum connumerat reprobatos illos etiam, qui non lugent, qui vitâ fruuntur lautâ:

lautâ: Et appellare aufint Christiani à iudicio pronunciato contra delicias immoderatas, in quibus dominatur luxus exorbitans, in quibus gaudium percipitur noxium!

Gratis dicitur, homines quæsituros esse recreationes periculosiores, præcluso eis introitu Theatrorum! Gratis dicitur, detentione istâ avertendos fore ab occasionibus innumeris, in quibus innocentia periclitaretur longè magis, in quibus peccata committerentur atrociora! Introducenda forent hoc ex capite in mundum mala mille; quandoquidem semper obtendi posset prætextus, quod excessus illi leviores, evitari faciant inexcusabiles.

Quodsi denegeretur credulitas Theologis, quorum doctrina moralis videri posset ultrâ quam decet severa; audiamus desuper, per me licet, virum implicitum negotiis sæculi, disturbis Aulæ, in functionibus bellicis, qui non dedignabatur delectamenta licita: Loquor de Comite de Buffy, non minus illustri ex sensibus sublimibus, inspiratis à Religione, quam ex adversitatibus multivariis, suscitatis à Fortunâ. Legamus tractatum quendam de Choræis, & pronunciabit hac in causa, cum severitate pari severitati Directoris conscientiae rigidissimi. Id quod elucet ex discursu ejus habito ad libe-

liberos, ubi depromit mentem hisce terminis:

„Nunquam non credidi Choræas periculosas, persuasus non modo à ratione, sed et experientia mea: Et licet testimonium SS. Patrum ponderis sit maximi; hæc tamen testimonium viri aulici reputo non contemptibile. Probè scio, homines dari in locis illis, periclitantes minùs aliis; veruntamen & temperamenta frigidissima ibidem exardescunt. Ut plurimum componuntur cœtus hujusmodi ex personis juvenilibus, qui etiamnum in desertis tentationi resisterent ægrè: Quomodo autem hic; ubi objecta venusta, ubi faces, fides, ubi agitatio saltûs, accenderent ipsos etiam anachoretas? Senes, qui interesse possent Choræis, absque conscientiae præjudicio, ibidem forent ludibrio; atque juvenes, quos non prohibet decor, nequeunt eis interesse, quin periculis exponant se manifestis. Proinde statuo, quod interesse non possit Choræis quisquis Christianus est; atque putem Directores animarum functuros munere suo, prohibendo illos, quorum moderantur conscientias, à Choræis.

Quid dicturus fuisset vir iste aulicus, si occasionem habuisset eandem, depromendi mentem super Ludis theatralibus? Experientia doctus, periculosas reputavit Choræas

ræas; num expromittere potest nobis experientia nostra, de innocentia Spectaculorum? Objecta venusta, faces, fides, agitatio saluſ, ad mentem ejus, valent accendere ipsos etiam anachoretas; quid non præstabit in animis juventutis effervescentis, passio ardens, vivis expressa coloribus, conjuncta circumstantiis illis omnibus? Statuo, pergit, quod interesse non possit Choræis, quisquis Christianus est. Quis loquitur ita? Si Religiosus aliquis; objiceretur ei, quod non curaret approbare recreationes, quibus frui foret ei indecorum: Si Doctor esset Sorbonicus, diceretur, quod responderunt Discipuli Magistro suo, *durus est hic sermo*: Si Prælatus quidam, existimaretur id dicere ad conservandam famam, quâ gauderet veluti columna Ecclesiæ: Verum, juvat repetere, qui eloquitur ita, Aulicus est eminens dignitate, enutritus in voluptatibus, vitæ assuetus delitiosæ. Putem concludit, Directores animarum functuros munere suo, prohibendo illos quorum moderantur conscientias, à Choræis.

Post ea quæ sensit Comes iste, plus vir sæculi, ac ego; sed & plus vir probitatis, non erubesco sententiam meam: Quam si produxissem, quo tempore occasionem habui mandandi eam scriptis, comparere potuisset jam ante biennium. Quod tunc
fuis-

fuiſſet opportunum magis, propter quæſtionis novitatem, non conſiderandum eſt modo, veluti obſoletum; quandoquidem inopportunum eſt nunquam prodendi ſe Chriſtianum, nullâ hætenûs obſtante præſcriptione. Cogitationes ſanæ, nullibi adventant ſerotinæ; ſique non eſt tempus inſtruendi, tempus eſt ſaltem oſtendendi ſe rectè inſtructum. Sapiens, qui determinavit tempus loquendi & tacendi; non determinavit aliquod, quo non liceret amplius ſcribere, quod ſpiritus dictat Religionis, quod amor inculcat veritatis.

Observationes iſtæ præbuère mihi anſam, propalandi quod ſentio de Ludis theatralibus, & quod puto deſuper eſſe ſentiendum. Fortaſſe non exſpectabatur ab homine ſæculi opinio adeo rigorofa. Examinandam relinquo cauſam aliis, perſuaſus certo, ponderatis rationibus militantibus hinc inde, concluſum non iri aliter.

MENS.

MENS noſtra impatiens occupari eodem diu, abſque labore percurrit multivaria, ab objecto tranſiens ad aliud longè diverſum; ut videri poſſit, ſenſus inconnexos imitari quam plurimùm motus mentis ingenuos.

Inge-

§. Ingenium equidem non est ex rebus, quibus confidas tutò; non deserviens ut plurimum ad aliud, quàm ad propulsandas longiùs nostras hallucinationes, quam ad implicandos nos altiùs errori: Non secùs ac cursor equo vectus alacri, siquando viâ excedit, aberrat longiùs quovis alio.

§. Destituti mente, noctem quia vivunt continuam, nequeunt detegere vel tenuia, vel grandiora conspicere, quantumcunque vicina. Cum écontra sensatis illucescat nunquam non lumen vividum, mediante quo deprehendunt innumera, sive è vicinia sive à longinquo: Quale lumen quò habent majus, eò vident acutiùs invisibilia aliis. Stupidus circumfusus tenebris videt nihil; quo tempore vir sensatus observat multivaria circumcirca se: Ecce nî fallor, quantum discrepat stupidus à sensato!

§. Fieri potest, ut stupidus & ingeniosus quandoque contingant se sensibus suis; verum hâc cum disparitate, quod ingeniosus demiserit se quam potest profundissimè & quàm altissimè potest, extulerit se stupidus.

§. Ingenia vaga, cum notitiis multis superficialibus, assimilari possunt fluminibus, quæ alveo cum sint latè patente, spatia occupant ampla; veruntamen, quia decurrunt lentè & destituuntur profunditate, utilitatis sunt nullius: Ingenia vero recollecta, similia sunt

Q

sunt

sunt fluminibus, quæ alveo ut sunt arcto, non accidunt adeo spectabilia, sed utilia quia profunda.

§. Nunc equidem capio, qua de causa ingenia quædam progressus faciant nullos, vel in scientiis, vel in negotiis. Ingenia istiusmodi in viis quas inambulant, circumspiciunt quaquaversum, mox ad dexteram, mox ad sinistram. Verùm quo tempore observationes faciunt curiosas mille, super objectis sibi occurrentibus; præripit eis viam alius, qui obtutum non effert ultra viæ latitudinem, & qui antrosum prospicit.

§. Quid est differentia, inter tam multos qui ratiocinantur, & tam paucos qui ratiocinantur rectè? Tantillùm est vigoris & luminis, soli connexum veritati; sive potius differentia est imperceptibilis, solis perceptibilis judiciis sanis: Siquidem eloquentia, æstrum, atque passio, mendacio aspergunt subtiliter veritatis similitudinem; perinde ac procuratur arte, ut cristalla æmulentur nitore adamantes.

§. Detegere quæ longinqua sunt, nec tamen videre quæ propingua; sive etiam cognoscere funditùs circumstantia nos, at non posse efferre conspectum ad remota; dotes sunt obviæ in hominibus vulgaribus, & quæ differentiam arguunt objectorum duntaxat

taxat, non ingeniorum: Verùm complecti perinde & quæ propingua & quæ longinqua; hoc enimvero proprium est ingenii singularis.

§. Poetæ præstantes & Pictores celebres, sed & universi, quorum spiritus occupatur vehementer, non possunt laborare continuè. Ad assequendam perfectionem altam, necesse habent sibi vim facere ingenia quælibet præcellentia: Inde est, quod distinguant adeo notabiliter dies, quibus laboravêre feliciter, à diebus aliis, quibus nè nimium quidem prodidêre spiritûs sui languorem & impotentiam. Conatus violenti sunt transitorii, non durabiles: exsilimus, protinùs relabentes.

Habitus facientis sibi vim, acquisitus educatione, & suffultus regimine vitæ opportuno lucubrationibus, potuit equidem ingenia evehere quædam, ultra sphœram communem; sed quod patitur ab applicatione mentis, incolumitas est corporis: Excoluit Paschalis usqueadeo ingenium, ut destrueret sanitatem; arcus tensus nimium, brevi rumpitur.

§. Actio mentem distrahit, speculatio mentem enervat; inde difficultas illa eluctandi, inde difficultas illa excellendi.

§. Cujuslibet scientiæ vel artis primordia sunt, in delineandis & imitandis exemplari-

bus præstantioribus, usque ad certum tempus: verùm ut quis excellat, necesse habet exemplaribus sepositis, obsecundare genio suo.

§. Opus est quibusdam ad collectionem Mentis, musæo angusto, silentio profundo, lucis diluculo: quàm desperata foret fors exercitûs, cujus imperium teneret talè caput!

§. Orietur sol crastinâ, eadem hac hora, & similiter occidet, decurrens per circuitum suum; nihil valemus immutare cursum mundi: Ita planè implicat nobis, immutare hominum animos; tolerandi sunt, quales habentur per naturam.

§. Plura jacent inculta ingenia, quàm prædia.

§. Prædicare de quibusdam, quod polleant ingenio, non est deprædicare eos quousque opinamur; nisi possit adjici, quod ingenio suo rectè utantur; cæteroquin prædicatum hoc foret inane.

§. Dotes Mentis & dona Sortis, sola sunt conciliantia hominibus valorem.

Acquiescimus facile sufficientiæ intellectûs nostri; timemus anxie, ne sufficient nobis bona, semper aspirantes ad plura.

§ Quæ Mentes contueri valent simul & semel diversa, latitudinis sunt rectæ; quæ non nisi unum vident latus, restrictæ sunt & obstinatae, utut constantes & firmæ.

Quâ

§. Quâ manu præsignavit Creator mari terminos, quos non transiret; præscripsit Menti hominis limites, veluti tot repagula, ad cohibendam ei cognitionem multorum, excedentium sphaeram ejus. Id quod facit, ne demirer amplius, videns concordare homines toties sensibus suis in idem; utpote quibus latitudo sphaeræ est propemodum æqualis, quibus objecta sunt eadem.

COGITATIO.

Qui loquaces, non omnes sunt eloquentes; nec qui cogitabundi, semper sunt ingeniosi. Tam promiscui sunt cogitantes chymerica, quam fermocinantes futilia.

§. Potest esse excessus in ratiocinio, sicuti in loquela. Meditatione opus est, quemadmodum in scientiis, ita in negotiis: verum meditatio ista propulsata ultra quam decet, vergit in detrimentum.

§. Potest dici multum, quin dicatur nimium; potest multum cogitari, quin cogitetur satis.

§. Non cogitatur reflexè, sive etiam cogitationes sunt repentines; vitium id est stupidorum & ingeniorum vulgarium. Cogitatur etiam nimis subtiliter: Cupiditas nobilis detegendi quidquid putamus nobis circumsta-

re, facit nos proferre obtutum ad objecta extra nostram sphæram; illuc videlicet, ubi nihil videmus clarè, ubi imaginamur nobis videre multivaria, quæ non nisi mera sunt phantasmata.

§ Speculationem nimis productam consequitur tranquillitas iners, interrumpenda per actionem.

Speculatio nimia, agenda nedum promoveat, corrumpit. Siquidem ex facilitate quam habemus imaginandi, ideas struimus nobis perfectionis adeo excelsas, ut procedentes ad actionem, nihil sit quod satisfaciat: Vellemus facere melius, & melius ac possumus; unde fit, ut subvertamus ipsi structuram moliminis nostri.

§. Sunt quædam non revolvenda mente nimium; habentia se ad instar colorum, qui conspecti fixè, variant & illudunt oculis.

§. Non est defigenda Mens in rebus mundi possibilibus. Promittimus nobis facile in imaginatione nostra amicos fideles, vitam tranquillam, in matrimonio concordiam imperturbabilem, societatis officia mutua, ad beneficia præstita gratitudinem promptam: Quibus evenientibus in contrarium, non nisi fastidium nos manet & amaritudo.

Quodsi Mentem præmittimus in futurum, quanta disturbia non prospicimus, quantas non formidamus calamitates? Sen-
fator

fatior est equidem qui talia prævidet; non felicior eo, qui nihil ominatur ejusmodi.

§. Licet imaginari sibi regionem abundantiorē nostrā, feliciorem vitam, suaviores voluptates: Palatiis absolutissimis deprehenduntur nœvi, nihil prohibente hætenùs cautelâ quâlibet adhibita in exstruendis; unde facile fit imaginari sibi palatium pulchrius, quemadmodum mundum ampliorem illo quem inhabitamus. Facilitas ista imaginandi titulus est forte optimus, in ordine ad probandam humanæ conditionis magnitudinem & quâ secernitur à creaturis reliquis mente destitutis; sed titulus est onerosus, quia non habemus quo suffulciamus eum.

JUDICIA HOMINUM.

QUandonam judico sanè? Num quando spiritus meus prostratus, dubitat, diffidit, discernit ægrè errantia ob oculos? Num quando abreptus æstro, passione, vigore, prolabitur in præsumptionem; per quam affirmat quæ sibi dubia, per quam conspectum effert in objecta vasta & remota? Num certior est ratio mea, quando subsistit in medio extremitatum istarum? Et quis est, qui medium isthoc indigitet mihi?

§. Num magnus sum, num pusillus? num sensatus, num stupidus? num fortunatus,

num fortunâ destitutus? Ubi intueor pusillos, sum magnus; ubi magnos confidero, sum pusillus. Ingenium meum, quod coruscet apud nonnullos, offuscatur à compluribus aliis. Fortunam meam alii invidiâ prosequuntur, alii contemptu. Quale cahos mundi! qualis exorbitantia hominum!

§. Quis inter homines, cui idea sit omnium recta; & qui cognoscat citra præsumptionem, locum sibi competentem in Universo?

§. Quæro duos homines, quibus idea sive opinio sit eadem, super præstantia hominis alterius; quin valeam invenire eos.

§. Quot idæ diversæ super eodem? Comædus reputat theatrum veluti professionem seriam, quâ mediante subsidia procurret sibi vitæ. Respicit populus theatrum veluti refocillationem, Casuista veluti actionem noxiam, veluti effectum dissolutionis. Qui ducitur ratione statûs, theatrum æstimat, veluti ostentationem opulentiae publicæ, unde persuasi fiant extranei de Magnificencia regni.

§. Quæ personalia, ingrediuntur quàm minimè hominis ideam; metiendam duntaxat à bonis, à cognationibus, ab existimatione, à dignitatibus.

Interroganti mihi, quis est Cleantes; insignitus est respondes, tali & tali dignitate, talis est prosapiæ, conjunctus est tali familiæ,

liæ, magnâ potitur existimatione apud tales. Cleantes ingreditur, confidet, loquitur: Non agnosco eum; agniturus eum, si exarasses mihi characterem spiritûs, dotes personæ ejus.

§. Quando ago perperam, juxta opinionem quorundam, solatium mihi est, quod fuerint dubio procul alii, actionem illam approbantes. Quando deferuntur mihi applausus, quod in me exsurgit attempero gaudium, per considerationem, quod non defuerint alii, quibus displiceo.

§. Dicunt nonnunquam hominum perspicacissimi, negotium faciem præferre duplicem; inde stant perplexi & incerti in assumendo. Quibus perspicaciæ est minùs, unam duntaxat negotio deprehendunt faciem; id quod facit eos ad assumendum audentiores.

§. Quia non omnes perlustrare valent, rerum quas vident partes singulas, facie detinentur primâ, quam statim sunt intuiti. Atque respicientibus aliis & aliis, partes alias & alias, judicia exoriuntur adeò diversa, & opiniones adeo repugnantes; cum sæpe numero partes conspectæ, à se invicem omninò sint absimiles. Utrique vident distinctè, quod errat ob oculos suos; hallucinates cœterum in eo, quod inde deducant

consequentias rei generales ; hinc altercationum omnium origo.

Non considerare in Religione, nisi argumenta quæ inculcat nobis Deus Justitiæ suæ, Casuistas efficit austeros; Non perpendere, nisi signa quæ nobis prodit Misericordiæ suæ, Casuistas efformat relaxatos.

§. Qui astuti, diffidunt omnibus; qui vindicativi, pertimescunt vindictas; qui generosi, de generositate præsumunt cæterorum: Ita Judicia indolem propalant cujusque suam.

§. Periculosum, præbere aurem principiis pravis; quæ probata licet experimento, non habentur talia. Situs datur, ex quo conspectus error speciem habet veritatis; ubi collocatus existit nemo citra discrimen.

§. Ne derogatum putes existimationi Judicii tui, sicubi intolerans audis & melancholicus: Non nisi hujus temperamenti personis datum est, perspicere corruptelas quaslibet, quoslibet defectus in professione hominum varia.

MISCELLANEA.

L Ex lata à Solone materiam præbet notamini pulchro. Statuit filium non teneri ad alendum patrem, qui valens curare filii

filiis eruditionem in opificio aliquo, eam neglexisset, veluti obligationis hujus parum curiosus. Debitum est indispensabile, liberis præscribendi necessitatem laboris, ejusque inspirandi amorem; quò minus annos transigant juventutis pretiosos in desidia. Volumus liberos nostros addiscere musicam, saltum, picturam punctatilem; obruentes eos artibus mille inutilibus, quas ne primis quidem possunt delibare labellis. Quid non satagimus potius efformare eos ad scientias necessarias? Quid non disponimus eos, ut evadant aliquando negotiatores sinceri, magistratus perspicaces, officiales prudentes, cives laboriosi? Inde emolumentum in Rempublicam, inde honor flueret in familias nostras.

Valde sanum quoque invenio dictum Cratis: optabat conscendere locum civitatis altissimum, ibique exclamare voce altâ: O homines, quænam est amentia vestra, tantam gerere curam coacervandi nummi, & educationem negligere liberorum vestrorum, quibus est relinquendus! Obvium est videre patresfam. tales, qui habentes solenne locupletare liberos suos, nihil cogitant minùs, quam homines efficere eos honoratos. Si docerentur saltem bonis illis uti; verùm, vel præbentur eis scandala prodigalitatis, vel multiplicantur in oculis eorum

rum exempla avaritiæ. Dicitur, fateor, præsentibus eis, quanta sit difficultas acquirendi, quanta necessitas conservandi bona, quantum exterminium ex bonorum jactura: Num dicendum est tale quid juvenibus, qui ambitionis jam habent satis, quin propulsetur cupiditas ne nimis quidem jam excitata.

Instructio Juventutis veteribus habita fuit indispensabilis adeò, ut patresfam.; instruerent ipsi liberos suos. Temporibus illis aureis, non erant magistri alii, quam qui per naturam. Noverant probè, quam periculosum foret educationem concedere personis, quos nullus stimulare zelus.

Docere liberos suos, penes Romanos ministerium erat honorificum. Quid dicemus ad excusandos, quod non continuaverint illud? Nisi necessitas negotiorum, multiplicitas occupationum, liberorum numerus, suppeditarent mihi hætenus exculpationes, non invenio alias.

§. Sicubi patresfam. curæ intenderent liberorum, dici non potest, quale vigilantia ista produceret bonum. Porestas collata ipsis à natura, superadderet auctoritati consiliorum; filius dependens ab imperio patris naturali, eo submissior foret voluntati, eo docilior ad correctiones ejus: Non contaminarentur mores juventutis à passionibus perqui-

perquisitis, exterminata forent vitia secreta, placita stolidi, obstinationes malefanae; invalescerent virtutes, quidquid criminis videretur vel umbra, incuteret horrorem.

Animos videre est dociles & ingenuos, quibus virtus constat nihili: Quamprimum perspectam habent pulchritudinem ejus, jam propendent ad amandam: Satis est bonum indigitare, ut excitetur voluntas eorum nascens ad exercendum. Diceres, quod in ipsis omnia terminaverit natura, relinquens nihil quod excoleret educatio.

§. Passiones quaelibet hominis ingenuitati inurunt notam. Frustrà aspergitur vitiis color; unde nec sunt excusabilia magis, nec ignominiosa minùs. Corruptela mundi tamen potuit efficere, ne singula exosa essent perinde; passio mulierum, amor gloriae, desiderium vindictae, habentur veluti virtutes viri fortis, veluti necessitates decentes. Sunt alia, quæ detestabilia sunt quibuscunque indisciplinatis: Contemnitur homo deditus crapulae, quilibet vituperat excessus ejus, quilibet devitat, quilibet fugit eum.

Intemperantia in Magnatibus, vitium est maximè formidandum; crudeles reddit eos & furiosos. Alexander in excessu iræ causato ab excessu vini, occidit Clitum: Marcus Antonius delectabatur accumbens mensae

ſæ, decollata ſpectare capita illuſtriſſimorum civium !

§. Perſæ & Græci conſultabant ad menſam; credentes dubio procul, tunc proniores nos ad dicendam veritatem; quia in momentiſ illis miſſam facimus diſſimulationem & adulationem.

Non videmur idonei in convivio ad capeſſendum conſilium. Mens non perpendit benè; vapores vini perturbantes cerebrum, lumen offuſcant prudentiæ. Quodſi elaboratur rationi ita incompoſitæ ſententia ſana, per accidens factum puta; & ex eodem æſtu, qui facit, ut mare non eructet in litora divitias concludas in abyſſu ſua, quàm dum eſt commotum.

§. Nulla paſſio tam paſſim obvia, quàm fames auri. Solus reſpectus humanus avertit à crimine, pudor naturalis commercia prohibet obſcœna, decencia inculcat manſuetudinem, erubeſcit quilibet iracundiam: Victoriæ hujusmodi reputantur glorioſæ. Verùm ſuccumbere aviditati lucri, ſtrages videtur non propudioſa.

Fames auri, uſum pervertit bonorum; qualia ambitio quærit, avaritia retinet. Non eſt videre amplius animas illas generoſas, exſpectantes bona ſine impatientia, accipientes ſine aviditate, cum moderamine poſſidentes.

Spes

Spes lucri fratrem dividit à fratre, amicum ab amico, hominem à se ipso.

Non auscultatur amplius vox naturæ, quando exauditur vox lucri, quo præsentē etiamnum tacet Religio. Infurgit Filius contra patrem, Christianus immolat pecuniæ conscientiam suam.

Sacrificium detestabile, quod lucro offertur ubique; respicitur à mercatore avaro veluti Deus, collocatur à Magistratu in tribunali Justitiæ, ex ipsius duntaxat instinctu Aulicus agit & Minister! Cogor dicere plùs: Deus non est solus, cui sacrificetur in Templis; etiamnum ministri altaris reponunt non rarò idolum Dagon cum Arca fœderis, inferendo spem lucri usque in Sanctuarium.

§. Cum Dominus de *Moignon* gratias ageret Eminentissimo Mazarino, qui venerat congratulaturus ei de electione, quam fecerat Rex personæ ejus, quatenùs locum teneret Præsidentis primarii; respondit ei Cardinalis: si potuisset Rex invenire in Regno suo virum te digniorem, collaturus non fuisset munus istud tibi. Quam præclarum, ac elevationem suam debere duntaxat meritis suis! Quodsi officia conferrentur semper dignioribus, qualis mutatio in rebus omnibus! Quando ad gubernaculum Reipublicæ viri sedent irreprehensibiles, spes est certa regiminis boni: Quodsi è contra ambi-

ambitiosus quidam medium invenit, propulsandi molimina sua; amplius non est administratio suavis, sed tyrannis truculenta.

Munera magna non faciunt magnos viros, sed magni viri communicant magnitudinem muneribus minimis. Præventi feliciter in favorem eorum, quidquid agunt, invenimus mirabile. An non præstat prærogativa ista, prærogativæ ministeriorum honorificentissimorum, quæ quis obit ad confusionem suam?

Tantundem æstimo virum, gnarum occupationes suas convertere in delectamentum, quàm alium negotia præferentem voluptatibus.

Conservare in actionibus quid tranquilli, quod nequidem datum otiosis; habere in quiete nescio quid simile actioni ipsi; hùc enimverò collimet magistratum gerens.

Munera magna expeterent præter maturitatem senum, vigorem juvenum. Vir necessarius Reipublicæ, ob præstantiam insignem, ob politicam profundam, continuis obnoxius est infirmitatibus; hinc negotiorum retardatio! Malum isthoc est irreparabile; neque enim surrogabitur Sapienti valetudinario caput juvenile, destitutum experientiâ.

§. Qui ædificant, num quærunt aliud, quam voluptatem habitandi commodè? Parisiis

rifiis dantur homines habitantes ægerrimè, qui in regione civitatis alia domos tenent superbas.

Num ædificamus nostrum gratia? num voluptatis ergò? Non credam: Ex domibus decem quas decoravit, non vidit Lisiastres.

Richelium civitas Regni pulcherrima, cum ob symetriam, tum ob situm amœnum arcis, exstructum fuit jussu Cardinalis nominis hujus. Relatum est mihi pro certo, quod nunquam habuerit gaudium videndi illud; satis habens scire, quod civitas detur dicta Richelium.

Num opus est, dicebam mihi tacitè, palatium considerans Principis extranei, spatium tanto pro homine, qui ex omnibus habitationibus istis occupabit tantum unam; & in habitatione ista unum tantum cubiculum, & in cubiculo isto satis habebit uno lecto, & in lecto isto unum tantum detinebit locum, & in isto loco vacua relinquet loca innumera? Observatio ista fuisset multum ad placitum Diogenis; quam faciens, non potui non reminisci philosophi hujus, præferentis dolium suum, Palatiis magnificis Regis Macedonum.

§. Bellum, quod pertimescendum ob mala quæ invehit atrociam, non est absque omni
R fructu;

fructu: quæ succedit ei pax, restituit omnia in ordinem pristinum & verum.

Ab omni tempore celebrata fuit laudibus obedientia, præsertim quæ exercita in bello.

Obedientia funestissima licet, suos nanciscitur præcones; inobedientia licet fortunata, iudices invenit inexorabiles: Testis est filius inobediens Epaminondæ. Dux iste Thebanorum bellum agens contra Lacædemonios, allatâ die eligendi magistratus, prohibet filium præliari: Thebani ex absentia Ducis nacti opportunitatem, sollicitant filium adoriri inimicos. Tergiversatus ipse, accusatur inertiae; oblitus inde mandati paterni, pugnat & reportat victoriam. Epaminondas filium coronat victorem; ratus autem inobedientiam ejus non prætermittendam impunè, eodem jubet eum decollari momento.

Quid futurum esset, si liceret leges violare belli? Præsumptuosus quisque, aut temerarius, destitutus experientiâ, teneret in arbitrio suo sortem Regni; Juremeritò refragatur hætenùs Politica.

Sonitus tubæ levissimus animos excitat magnos; vir fortis in procinctu stat semper ad occurrendum inimico. Non petit moram, ad instruendum apparatus bellicum,

eum, vel ad præparanda arma, cui unica fortitudo sua valet pro omnibus. Citiùs stat in præsentia hostis quem oppugnet, ac expedita habeat desuper mandata. Usqueadeò pronus erat ad bellum Alexander, ut exaudiens tubam tempore licet pacis, jam evaginaret gladium.

Dissolutio nationis victoriosæ, non potest solatio esse populo victo, nisi quatenus in corde militis desiderium extenuat pugnandi; sive quatenùs prætermittere eum facit occasionem vincendi ulteriorem. Poterat in sensu isto consolari se Roma ex relaxatione Carthaginis. Fabio vindictæ loco mollities erat Hannibalis, cujus stragem delitiæ præparaverunt Capuanæ, quas deplorabat victor Romanorum, ad patiendi necessitatem minimam.

§. Patientia mala diminuit, quia causat fortitudinem: Impatientia mala reduplicat, quia effectus est impotentiae.

Querimur de violentia mali, accusanda foret potiùs intolerantia nostra.

Usqueadeo impatiens est homo, ut exhauriat constantiam ejus nihilum quid.

Non sunt mala superiora constantiae nostræ, sive viribus annexis conditioni humanæ. Superavit Mutius ardorem ignis, Regulus vim tormentorum, Socrates venenum, Rutilius tædia exilii, Cato aspectum mortis.

Quisquis patitur, exemptos passione credit alios. Qui laborat migraniâ, malum dentium putat tolerabilius. Qui suffert dolores dentium, imaginatur sibi, quod perferret constantius calculum. Præventio tenet nos, mala aliena esse levia, in comparatione maiorum quæ sustinemus.

§. Exemplum invenio constantiæ præclarum in Xenophonte. Certior factus de morte filii, auferebat de capite pileum quem gestabat florigerum, prodens hunc in modum dolorem suum: quem reponebat statim, ac dicebatur ei mortuus viri cordati more. Dolor profectò bene ordinatus! lachrymæ profusæ dignè! Quod excitare solet tristitiam nostram, motivum erat Xenophonti attemperandi mœrorem suum. Deploramus infantem, qui spem pollicetur insignem; non recogitantes ut plurimum, an non fefellisset eam, si vixisset diutius.

Qui occubuère gloriosè, non sunt illi, super quibus dolor noster depromat se plurimum. Opinione mea non sunt deplorandi, nisi quorum finis parùm est illustris; quasi ad eluendas lachrymis nostris maculas vitæ eorum culposæ. Nonne hæc causa fuit, quæ mortem Absalonis tragicam Davidi reddidit adeò acerbam? Cum è contra idem Princeps, annunciato ei fato Abner, occisi

occisi à proditore Joab , diceret voce altâ, quod quidem Israël virum perdidisset insignem; sed quod mortuus non esset Abner, more inertis.

Anhelans vindictam, idem ipse primus est, qui cogere velit Deum ad indulgendam sibi veniam; conquesturus de rigore Justitiæ divinæ, ubi ad flectendam teneretur annos agere complures in pœnitentia: Num excusari poterit, quod rancorem foveat contra inimicos suos per totam vitam?

Vindictæ deditus, ingeniosus est in aspergendo excessibus suis colore; furiosus est, & irritatur à verbo minimo; crudelis est, & offensas lavat sanguine; honor præclarus, qui non reparatur nisi criminibus!

Nihil valent in animum vindicativi submissiones; quò plures facis, eò plures ut facias exigit: An fatisces ex vilitate hac apparente? Meritum connectit ei Religio gloriosum.

Expedit tibi injurias dissimulare, quò minus tenearis ad vindicandas.

Non sedatur tam citò ira magnatum, ac pusillorum. Ad excessum usque teneri in puncto honoris, putant imbecillitatis esse offerre veniam, vilitatis suspendere vindictam.

§. Elucescit providentia divina, in tenuibus perinde ac in magnis. Dedit Leoni robur, denegatum formicæ; dedit dexteritatem formicæ, non concessam Leoni: Elephas potens est, sed superatur celeritate à volucris. Ubique vestigia prominent potentia hujus divinæ. Omnia in natura sunt excellentia, miraculosa omnia.

§. Bona quælibet desursum veniunt à cœlo, nemo dubitat; sunt tamen nonnulla, quæ Providentia relinquit arbitrio hominum, & quæ dependere facit à causis innumeris. Sunt alia, quæ distribuit immediate, & quæ independentia ab humanis, possessores eorum ad assultus fortunæ reducant inconvulsos. In numero istorum felicitas est Regum sapientum. Successus suos soli debent Deo, à quo promanant unicè, quin manus pertranseant alienas. Hominum reliqui nanciscuntur felicitatem suam diversimodè; permittit eos Deus esse felices, exequens bonitatis suæ molimina, non nisi mediante ministerio potentum.

§. Absque pecunia, nescirem quid haberet quod sermocinetur procurator, mercator, fœnerator. Tantum lucratus sum, tale debetur mihi fœnus, redditus acquisivi insignes, partem habeo in recuperatione millionis florenorum! omnis loquela alia dominis istis est ignota.

Homo

Homo dives loquitur de pecunia, quia pecuniam habet; loquuntur reliqui de pecunia, quia pecuniam quam non habent, habere vellent.

Divitias curare parùm, vocatur divitem esse eminenter.

Plures sunt senes, viventes more juvenum; quam juvenes, viventes more senum.

Valde displicent, qui in ætate provecta omnem retinent affectationem juventutis.

§. Ætati cuilibet sua sunt studia peculiariora; sed studium sapientiæ est omnium ætatum, omnium conditionum. Num dece-
ret Theologum historiolas componere amoris? Profectò non. Num arrogabit sibi Poëta ratiocinari super mysteriis Religionis? Nullatenùs. Rhetor novicius, num confidebit medios inter Doctores? Nequaquam. Non perinde vituperabuntur, qui studio vacant Sapientiæ. Pusilli, imbecilles, ignari possunt ad eam aspirare; æquale ejus jus habent cum scientiarum professoribus.

Qui studium arripuit Sapientiæ, erubescet impendisse curam occupationi alteri. Plato in juventute sua Odas composuit & Tragoedias, quas deinceps combussit; nequando honoribus detraherent philosophi. Ratione nitebatur solidâ credendi, nomen Divinum stabiliri parùm promulgatione ope-

operum, in quibus non fuisset observare
stylum gravem scriptorum ejus postre-
morum.

§. Animæ magnæ sympatizant ad invi-
cem mirificè. Propensionem gerit nescio
qualem vir cordatus erga fortem; gaudens
de successibus ejus, mœrens de calamitati-
bus ejus, & participans tenerè de omni
quod respicit eum. Sensus viri eruditi sunt
iidem intuitu eruditi alterius: Gaudet quod
quæ facit alter, nanciscantur approbatio-
nem; dolet quod opera ejus non placeant
universim, existimationem illius suam
reputans felicitatem.

FINIS.

NB. Ben uns ist auch zu haben aus eben desselben
Versehung: Philosophia moralis Thesauri. Thea-
tre des vertus. Eckel der Welt. Degout du monde
Französisch Opfer des Glaubens und der Lieb zum
H. Altars-Sacrament. Gracians Communion-Buch.
Gratiani Oraculum prudentiæ. Perfectio vitæ
Christianæ. Cogitationes Christianæ in dies mensis,
dito in hebdomadam. Fleury Historischer Auszug H.
Schrift. Gedanken auf die Tag des Monats, dito
der Wochen. Kurze Blicke Christl. Wahrheiten.
Betrachtungen über die 4. letzte Ding. Paschalis de
veritate Religionis Christ.

Effigies saeculi nostri sive characteres hominum morales genuinis &
ingenuis coloribus ad vivum delineati stylo Theophrasti & Paschalis

Wirceburgi 1741

Bamberg, Staatsbibliothek -- L.r.r.o.218-m

urn:nbn:de:bvb:12-bsb11730645-0

VD18 10753109-005